

לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 20

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה...

צאו והביטו, בנות ציון

התורה, שניתנה ביום חתונתו, היא לחם, יין ושמן. הלחם מחזק אפילו את הנפש החלשה, אנוש, ומאפשר לה להתגבר על הנפש הבהמית, וגם מחבר את אור אין סוף אל העולמות; היין הוא התבוננות, החושפת את האלוקות הנסתרת ומציתה שמחה לזהות; השמן הוא זיו רגוע של עצם החכמה. זיו זה, שהוא התכלית העיקרית, נמשך מן ה"עטרה", הרצון העליון, ומגיעים אליו בסדר הזה: "עשה רצונו כרצונך" באמצעות היין, ואז "יעשה רצונך כרצונו".

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/20

הנקודה

התורה, שניתנה ביום חתונתו, היא לחם, יין ושמן. הלחם מחזק אפילו את הנפש החלשה, אנוש, ומאפשר לה להתגבר על הנפש הבהמית, וגם מחבר את אור אין סוף אל העולמות; היין הוא התבוננות, החושפת את האלוקות הנסתרת ומציתה שמחה לזהות; השמן הוא זיו רגוע של עצם החכמה. זיו זה, שהוא התכלית העיקרית, נמשך מן ה"עטרה", הרצון העליון, ומגיע אליו בסדר הזה: "עשה רצונו כרצונך" באמצעות היין, ואז "עשה רצונך כרצונו".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

חז"ל מפרשים את "יום חתונתו" כיום מתן תורה, ולכן אדמו"ר הזקן מסביר תחילה את התורה באמצעות הפסוק בתהילים קד, טו: הלחם סועד, היין משמח והשמן מבהיק את הפנים. אנוש הוא האדם בחולשתו, הנמשך אחר תענוגות שהם רק פסולת הקדושה; למעלה, אנוש הוא מטטרון, המלאך העולה בשבת ומתחדש בכל שבוע כמו עשב. התורה היא "לחם": היא נותנת לנפש האלקית כוח להתגבר על הנפש הבהמית וקושרת את אור אין סוף אל המדות, ובכך עושה שלום למעלה ולמטה, משום שמקורה בכתר. "יין" הוא התבוננות בתפילה: הוא מגלה שהעולם בטל לפני ה', מעורר אהבה ומביא את השמחה שבה יש לקיים את המצוות — "עשה רצונו כרצונך". "שמן" הוא זיו של חכמה חדשה: הרצוא הלוהט של היין מתקיים למען השוב המתמשך שלו. זיו זה נמשך מן העטרה, הרצון העליון המקיף את כל העולמות, שאליה מגיעים כשניגשים אל לחם התורה, אחר כך אל היין שלה, ולבסוף מביטים בעטרה.

מבנה

1	לחם, יין ושמן	11-2
הפסוק על העטרה ומתן תורה; התורה כלחם, יין ושמן, ושתי שאלות על הפסוק בתהילים. אנוש מבטא חולשה: התענוגות הגשמיים הם פסולת הקדושה, והנמשך אחריהם מאבד הן את האהבה המוגבלת והן את האהבה הבלתי מוגבלת לה'.		
2	אנוש, איש ואדם	7-31
אדם הוא שלמות, איש הוא המדות, ואנוש הוא הנפש החלשה. למעלה, אדם ואיש מתארים את ה' עצמו, ואילו אנוש הוא מטטרון, הנער העולה לאצילות בשבת ויורד שוב, כמו עשב שנקצר וצומח מחדש; באדם, אנוש מבטא חולשה מול היצר.		
3	התורה כלחם	14-81
כשם שהלחם מחבר את הנשמה לגוף, התורה מחזקת את הנפש האלקית וקושרת את אור אין סוף אל הספירות; היא ה"לחם" של ה' עצמו. עשרת הדיברות נותנים חיות לעשרת המאמרות שבהם נברא העולם ועושים שלום למעלה ולמטה, משום שהתורה מושרשת בכתר. שתי הלחם ושלמי החגיגה של שבועות מבטאים זאת.		
4	יציאה ויין ההתבוננות	24-151
"לכו ואכלו" פירושו להקדיש את המחשבה לתורה ולצאת מכלא הגוף באמצעות תפילה מתוך התבוננות. "עשה רצונו כרצונך" הוא רצון שנוגד מתוך הבנה, ו"בטל רצונך" חל לאחר התפילה. היין מגלה את הסוד שהעולם בטל לפני ה', ומביא את השמחה שבתורה ובמצוות, שבאמצעותה ישראל ממשיכים את עצמות ה' אל המלכות.		

שמחת היין עולה מלמטה כלהבה, דרך הדם; זיו השמן יורד מלמעלה כאור החכמה, רגוע ובביטול, כמו הקרח שעל גבי החיות. הרצוא של היין הוא למען השוב המתמשך של השמן, ולכן נאמר בפסוק "להצהיל פנים".

העטרה היא הרצון העליון, האור המקיף והחופה שממנה נמשך זיו עצם החכמה. היא נקראת עטרת אמו משום שמגיעים אליה בסדר, באמצעות שמחת ההבנה; ורואים אותה על ידי יציאה: תחילה לחם התורה, אחר כך היין שלה, ולבסוף מביטים בעטרה.

לחם, יין ושמן לחם ויין ושמן

שלוש בחינות בתורה: הלחם, הסועד גם את החלש וקושר את אור אין סוף לעולמות; היין, התבוננות החושפת אלוקות נסתרת ומביאה שמחה; והשמן, זיו עצם החכמה ממש.

אנוש אנוש

הכינוי הנמוך ביותר לאדם, המבטא חולשה וחולי של הנפש; למעלה, זהו מטטרון, מלאך היצירה המלביש את ההמשכה של ימות החול.

עשה רצונו כרצונך עשה רצונו כרצונך

תחילה, רצון האדם לה' הנולד מהתבוננות ומהמשכת הרצון העליון אל החכמה; ואחר כך ה' עושה את רצונו של האדם כרצונו שלו, באהבה שלמעלה מן השכל.

רצוא ושוב רצוא ושוב

הכיסופים הלוהטים של הנפש, שהם היין, והמשכת האור הרגועה באמצעות החכמה, שהיא השמן; הראשון מתקיים למען השני.

העטרה עטרה

הרצון העליון, בחינת כתר, אור מקיף שמעל לאור הפנימי של לחם התורה ויינה; החופה שממנה נמשך זיו השמן.

שלום למעלה ולמטה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה

לימוד תורה לשמה קושר את אור אין סוף אל הספירות למעלה ומחזק את הנפש האלקית מול הנפש הבהמית למטה; מקורה של התורה הוא העטרה.

קטע 1 • 11-2

לחם, יין ושמן

1 צאינה וראינה^{1,2} בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו. וארוז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] ביום חתונתו זה³ מתן תורה.

"צאינה וראינה, בנות ציון, במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו". ואמרו רבותינו ז"ל: "ביום חתונתו" — זה מתן תורה.

המאמר פותח בפסוק משיר השירים, שבו בנות ציון יוצאות לראות את המלך שלמה עטור בכתר שאמו הניחה על ראשו ביום חתונתו. המשנה מפרשת את "יום חתונתו" כמתן תורה, ולכן המאמר כולו יעסוק במה שהתורה מחוללת בין ה' לישראל.

ולהבין זה יש להקדים תחילה ענין התורה. דהנה ידוע דהתורה נמשלה לכמה דברים ולחם ויין ושמן כמ"ש לכו לכו בלחמי ושתו ביינ מסכתי

כדי להבין זאת, יש להקדים תחילה [הסבר על] עניינה של התורה. ידוע שהתורה נמשלה לכמה דברים — לחם, ליינ ולשמן, כמו שנאמר: "לכו, לחמו בלחמי ושתו ביינ מסכתי".

לפני שהוא מסביר את עניין הכתר, אדמו"ר הזקן מבאר תחילה מהי התורה. היא נמשלה לשלושה דברים — לחם, יין ושמן; הפסוק במשלי, שבו החכמה מזמינה את הבריות לאכול מלחמה ולשתות מיינה, מביא את שני הראשונים.

(ועיין ברכות דנ"ז סע"א [סוף עמוד א']⁴ ובמסכת ע"ז דל"ה ע"א) וכן נקרא שמן וכמ"ש ברבות בשיר השירים ע"פ לריח שמניך⁵ כו'.

(ועיין בברכות, דף נ"ז, סוף ע"א, ובמסכת עבודה זרה, דף ל"ה ע"א). היא נקראת גם שמן, כמו שנכתב במדרש רבה על שיר השירים, על הפסוק "לריח שמניך" וכו'.

הקטעים בתלמוד המצוטטים כאן עוסקים בתורה כיון: תלמיד חכם הרואה יין בחלומו רואה סימן טוב, וכנסת ישראל מדברת על "יין התורה". המדרש על הפסוק "לריח שמניך" משווה את התורה לשמן.

ולהבין ג' בחי' אלו דודאי שינוי השמות לחם ויין ושמן הם בחי' ומעלות שונות שיש בתורה.⁶ יש להבין את שלוש הבחינות הללו, שהרי בוודאי השמות השונים — לחם, יין ושמן — מציינים בחינות ומעלות שונות שיש בתורה.

השמות השונים אינם מילים נרדפות כלכד: לחם, יין ושמן חייבים לציין שלוש תכונות שונות בתורה. המאמר מבקש לבאר כל אחת מהן.

הענין הוא ע"פ מ"ש ויין ישמח לבב אנוש⁷ להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד.

העניין הוא על פי מה שנאמר: "ויין ישמח לבב אנוש, להצהיל פנים משמן, ולחם לבב אנוש יסעדי".

הפסוק המרכזי, מתהילים קד, מזכיר את שלושתם יחד, ומתאר את השפעתו של כל אחד: היין משמח, השמן מצהיל פנים, והלחם סועד. המילה "אנוש" שבפסוק תתברר כחשובה.

ויש להבין ההפרש בין בחינת שמחה הנמשך מבחי' יינה של תורה⁸ לבחי' צהלה הנמשך מבחי' שמן יש להבין את ההבדל בין בחינת השמחה הנמשכת מבחינת יינה של תורה לבין בחינת הצהלה הנמשכת מבחינת שמנה.

השאלה הראשונה היא מה ההבדל בין השמחה הנמשכת מ"יין" התורה לבין הצהלה הנמשכת מ"שמן" התורה.

(ולכאורה שניהם ענין שמחה כמ"ש והעיר שושן צהלה ושמחה)⁹ גם צ"ל לשון להצהיל דהל"ל [דהוה ליה למימר] ושמן יצהיל פנים

(לכאורה, שניהם עניין של שמחה, כמו שנאמר: "והעיר שושן צהלה ושמחה"). צריך להבין גם את הביטוי "להצהיל": לכאורה היה צריך לומר "ושמן יצהיל פנים".

השאלה מתחדדת לנוכח הפסוק במגילת אסתר, שבו הצהלה ושמחה מופיעות זו לצד זו כמילים קרובות במשמעותן. שאלה נוספת נוגעת לניסוח: הפסוק אומר "להצהיל", ולא פשוט "השמן מצהיל פנים".

אבל לשון להצהיל משמע שיין משמח כו' בשביל להצהיל פנים משמן ולכאורה יין ישמח בפ"ע [בפני עצמו] אף אם לא יהיה שמן. והנה תחלה צ"ל ענין ולחם לבב אנוש יסעד.

אך הביטוי "להצהיל" משמעו שהיין משמח וכו' כדי להצהיל פנים באמצעות השמן; ולכאורה היין משמח בפני עצמו, גם אם אין שמן. כעת יש לבאר תחילה את עניין "ולחם לבב אנוש יסעד".

הצורה "להצהיל" מרמזת שהיין משמח למטרה מסוימת — כדי שהפנים יוצהלו לאחר מכן באמצעות השמן. אולם לכאורה היין משמח בפני עצמו, בין שיש שמן ובין שאין. לפני שיענה על כך, אדמו"ר הזקן מתחיל מהחלק השלישי: עניינו של הלחם.

פ"י כי אנוש יש בו ב' פירושים הא' לשון איש והב' לשון חלישות כמ"ש (ירמיה י"ז) עקוב הלב מכל¹⁰ ואנוש הוא דפ"י לשון חלישות וחולי.

הביאור הוא שלמילה "אנוש" יש שתי משמעויות. הראשונה היא במשמעות של "איש", והשנייה היא במשמעות של חולשה, כפי שנאמר (ירמיהו י"ז): "עקוב הלב מכל ואנוש הוא" — כאן פירוש המילה "אנוש" הוא חולשה וחולי.

"אנוש" יכול להתפרש בפשטות כ"איש", אך הוא קשור גם לחולשה ולחולי, כמו בפסוק בירמיהו המתאר את הלב כ"אנוש", כלומר חולה. כאן המאמר משתמש במשמעות השנייה.

והיינו לפי שעקוב הלב מכל שהוא לשון עיוות ועיקום דהיינו שנמשך אחר תאוות ותענוגים גשמיים ששרשם ומקורם מבחי' המזלות אין לך עשב שאין לו מזל¹¹ כו'

כלומר, "עקוב הלב מכל" — הלב עקום ומעוות יותר מכול. הכוונה היא שהוא נמשך אחר תאוות ותענוגים גשמיים, ששורשם ומקורם בבחינת המזלות; [כפי שאמר:] "אין לך עשב שאין לו מזל" וכו'.

הלב "עקום" כשהוא נמשך אחר תאוות ותענוגים גשמיים. מקורם במזלות, הכוחות השמימיים שדרכם כל דבר בטבע מקבל את חיותו, כפי שאומר המדרש שלכל עשב יש מזל למעלה.

והמזלות מקבלים משמרי האופנים שנפל שמה בבחי' שבה"כ [שבירת הכלים] מבחי' פסולת כו' ונודע ע"פ וכל קרבי¹² כו'

והמזלות מקבלים משמרי האופנים, שנפלו לשם בבחינת שבירת הכלים, מבחינת הפסולת וכו', כידוע [מהביאור על הפסוק] "וכל קרבי" וכו':

המזלות מקבלים בתורם מ"שמרי" האופנים, שהם סוג של מלאכים, מן הדברים שנפלו למקום נמוך זה בשבירת הכלים. לכן גם התענוגים הגשמיים מקבלים את חיותם מפסולת הקדושה, כפי שמלמד הביאור הידוע על הפסוק "וכל קרבי" [יברכו את שם קדשו].

שהחיות הנמשך ומתלבש בתענוגי עוה"ז הוא רק כמו בחי' פסולת הנדחה ע"י בירור בקרביים ומעיים שהחיות הנמשכת ומתלבשת בתענוגי העולם הזה היא רק כמו הפסולת שנפלטת בעקבות הבירור שבקרביים ובמעיים.

הביאור הזה משווה את החיות שבתענוגים הגשמיים לפסולת שאיברי העיכול מפרידים מן המזון ופולטים.

ולכן כמו שאין ערוך הפסולת לגבי מה שנתברר מהמאכל שנעשה ממנו חיות לאדם ונכלל בבחי' אדם משא"כ הפסולת שנדחה אינו ראוי אפילו למאכל בהמה רק כו'.

ולכן, כשם שאין כל יחס בין הפסולת לבין מה שהתברר מן המאכל, שממנו נעשית חיות לאדם והוא נכלל בבחינת אדם, ואילו הפסולת שנפלטת אינה ראוייה אפילו למאכל בהמה, אלא רק כו',

במשל, החלק שהתברר מן המזון נעשה לחיותו של האדם ונבלע בו, ואילו הפסולת אינה ראוייה אפילו למאכל בהמה. אין כל יחס בין השניים.

כמו כן לפי ערך זה אין ערוך תענוגי עוה"ז בכלל לגבי תענוג רוחני אפילו בג"ע [בגן עדן] התחתון עד שכדאי כל יסורי גיהנם כו'

כך גם, באותו יחס, אין כל יחס בין תענוגי העולם הזה בכלל לבין תענוג רוחני, אפילו בגן עדן התחתון, עד שכדאי לסבול את כל ייסורי גיהנום וכו'.

באותו יחס, תענוגי העולם הזה אינם נחשבים לעומת תענוג רוחני, אפילו ברמה הנמוכה ביותר של גן עדן. הפער גדול כל כך, כפי שנאמר כאן, שכדאי לסבול את כל ייסורי גיהנום למענו.

ולכן כל הישר הולך ראוי לו למאוס בתענוגי עוה"ז בבחי' אתהפכא או אתכפיא עכ"פ [על כל פנים] ולהיות טעמו וראו כי טוב¹³ ה' וכמ"ש ראה נתתי לפניך את החיים¹⁴ וכו' ואת המות כו'

ולכן ראוי לכל מי שהולך בדרך הישר למאוס בתענוגי העולם הזה, בבחינת אתהפכא או, לכל הפחות, אתכפיא, ולהגיע למצב של "טעמו וראו כי טוב ה'", כמו שנאמר: "ראה נתתי לפניך את החיים" וכו', "ואת המות" וכו'.

לכן על אדם ישר לדחות את תענוגי העולם הזה: לכתחילה על ידי הפיכת הרצון לקדושה, בבחינת אתהפכא, ולכל הפחות על ידי הכנעתו, בבחינת אתכפיא. במקומם עליו לבוא לטעום את טוב האלוקות עצמה. התורה מציבה לפני האדם בחירה בין חיים למוות.

ובחרת בחיים¹⁵ ונודע שבחינת הגשמיות נקרא מות והרוחניות נקרא חיים ועל זה נאמר לאהבה את¹⁶ **ה' אלקיך כי הוא חייך**.^{17, 18}

”ובחרת בחיים”. וידוע שהגשמיות נקראת מוות והרוחניות נקראת חיים, ועל כך נאמר: “לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חייך”.

הגשמיות נקראת “מוות” והרוחניות נקראת “חיים”. הפסוק הבא דורש לאהוב את ה' כי הוא חייך — אהבה הנובעת מן ההכרה שה' הוא מקור חייו של האדם.

2 והנה אהבה זו היא הנמשכת מבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שזהו בחי' למען חייך ולכן האהבה מוגבלת בכלי.

האהבה הזאת נמשכת מבחינת ממלא כל עלמין, שהיא בחינת “למען חייך”; לכן היא אהבה מוגבלת, הנתונה בכלי.

האהבה שתוארה קודם, אהבת ה' מפני שהוא חייך, נובעת מהאור שמחיה כל עולם לפי מידתו. מאחר שזו אהבה למקור החיים של האדם עצמו, היא מוגבלת ויכולה להיות מוחזקת בלב ככלי.

ויש בחי' אהבה הבאה מחמת התבוננות באור א"ס ב"ה עצמו הסוכ"ע דלית מחשבה תפיסא ביה כלל וחיות כל העולמות הוא רק מבחי' הארה בעלמא שאמר והי' [והיה] העולם אמירה לבד כו'

ויש בחינה של אהבה הבאה מהתבוננות באור אין סוף ברוך הוא עצמו, שהוא סובב כל עלמין, ושום מחשבה אינה יכולה לתפוס בו כלל; וחיות כל העולמות אינה אלא מהארה בלבד, בבחינת “אמר והיה העולם” — אמירה בלבד וכי'.

אהבה נעלית יותר באה מהתבוננות באור אין סוף עצמו, הסובב את כל העולמות ואינו נתפס בשום השגה. לעומתו, חיות כל העולמות היא הארה בלבד, כמו אמירה יחידה: “אמר והיה העולם”.

ואי לזאת יהי' [יהיה] נכספה וגם כלתה נפשו¹⁹ להיות בבחי' ביטול ממש אליו ית' לבדו שאין בכח ה' ב להכיל האהבה.

ומשום כך תהיה נפשו נכספת וגם כלתה, להיות בבחינת ביטול ממש אליו יתברך לבדו, שהרי אין בכוח הלב להכיל את האהבה.

התבוננות כזאת מעוררת בנפש כיסופים עד שהיא “כלה” — הביטוי לקוח מתהילים פ"ד — ומשתוקקת להתבטל לגמרי לה' לבדו. האהבה גואה מעבר ליכולת הלב להכיל אותה.

אבל אם ח"ו [חס ושלום] נמשך אחר תאוות הגשמיות ע"ז נאמר עקוב הלב מכל²⁰ שאין לך עיקום ועיוות גדול מזה ולא די שאין לו בחי כלות הנפש הנ"ל

אבל אם, חס ושלום, הוא נמשך אחר תאוות גשמיות, עליו נאמר: "עקוב הלב מכל", שכן אין עקמומיות ועיוות גדולים מאלה. ולא זו בלבד שחסרה לו בחינת כלות הנפש האמורה לעיל,

לעומת זאת, אדם שנמשך אחר תאוות גשמיות הוא בחינת "הלב העקוב" של ירמיהו, ואין עקמומיות גדולה מזו. חסרה לו האהבה הנעלית שבה הנפש כלה.

וכמו שאמר אני ה' לא שנית²¹ ואיך אתם בני יעקב לא כליתם בכלות הנפש לבחי' זו דלא שניתי כו'.

כפי שנאמר: "אני הו' לא שנית", ואיך אתם, בני יעקב, לא כליתם בכלות הנפש אל בחינה זו של "לא שנית" וכו'; הפסוק במלאכי נקרא כאן כתוכחה: מאחר שה' אינו משתנה ועומד למעלה מכל שינוי, כיצד בני יעקב לא "כלו" — מלשון כלות הנפש — מתוך כיסופים אליו? המשמעות הפשוטה של הפסוק היא "לא נכחדתם".

אלא אף גם האהבה ראשונה דבחי' ובחרת בחיים²² ולמען חייך השליך ממנו וכמ"ש אותי עזבו מקור מים חיים²³ לחצוב להם בורות

אלא שהוא אף השליך ממנו גם את האהבה הראשונה, של בחינת "ובחרת בחיים" ו"למען חייך", וכמו שנאמר: "אותי עזבו, מקור מים חיים, לחצוב להם בורות",

אדם כזה מאבד אפילו את האהבה הראשונה, הנמוכה יותר, המבוססת על "ובחרת בחיים". ירמיהו מתאר אותו כמי שעוזב את ה', מקור מים חיים, וחוצב לעצמו בורות.

נשברים הם כל תענוגיהם ואהבת גשמיים הנמשכים משבה"כ [משבירת הכלים] ונקרא בורות נשברים כו' ומחמת ההתקשרות בתענוגים גשמיים ממילא נחלש כח הנפש ואין לו אהבה האלקית.

"נשברים" — כל תענוגיהם ואהבתם לדברים גשמיים, הנמשכים משבירת הכלים, נקראים משום כך "בורות נשברים" וכו'. ומפני ההתקשרות בתענוגים גשמיים נחלש מאליו כוח הנפש, ואין לו אהבה אלקית.

"הבורות הנשברים" הם התענוגים והאהבות הגשמיים, הבאים משבירת הכלים, ולכן הם נשברים ממש. ההתקשרות אליהם מחלישה מאלה את הנפש, עד שלא נותרת אהבה לה'.

וכמ"ש כשל בעוני²⁴ כח²⁵ שע"י העונות נכשלש ונתחלש כח הנפש וכמ"ש כי אם עוונותיכם²⁶ היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם ולא עוונות ממש

וכמו שנאמר: "כשל בעוני כוח" — העוונות מכשילים ומחלישים את כוח הנפש. וכמו שנאמר: "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם", ואין הכוונה לעוונות ממש,

הפסוק בתהילים אומר שהכוח נכשל בגלל העוון, וישעיהו אומר שהעוונות מבדילים בין ישראל לה'. אדמו"ר הזקן מפרש כאן שאין הכוונה ב"עוונות" האלה לחטאים ממש.

אלא גשמי' [גשמיים / גשמיות / גשמית] הגוף וחומריותו (כי עון לשון עיקום והיינו כענין עקוב הלב כנ"ל. והעיקר הוא מה ששמים אור לחשך וחשך לאור מר למתוק ומתוק למר²⁷).

אלא גשמיות הגוף וחומריותו (שהרי עוון, מלשון עיקום, הוא כמו העניין של "עקוב הלב" שהוזכר לעיל. ועיקר העניין הוא שהם מחשיכים אור לחושך וחושך לאור, מר למתוק ומתוק למר.

הכוונה היא לגשמיותו ולגסותו של הגוף: המילה עוון פירושה עיקום, כמו לב עקום. שורש הבעיה הוא היפוך הערכים המתואר בישעיהו: החשבת אור לחושך ומר למתוק.

ולכן נקרא זה אנוש לשון כאב וחולי שכמו שהחולה טועם מתוק למר כו' ומתאוה דוקא למאכלים הרעים. כך עד"ז חולי הנפש ונקרא חולת אהבה שתאוות העולם עריבים עליו ואינו טועם טעם באלקות כמ"ש טעמו וראו כי טוב^{28, 29} ה')

ולכן הדבר נקרא אנוש, לשון כאב וחולי: כשם שאדם חולה טועם את המתוק כמר וכו', ומתאוה דווקא למאכלים מזיקים, כך גם חוליה של הנפש, והיא נקראת "חולת אהבה": תאוות העולם נעימות לה, והיא אינה טועמת טעם באלקות, כמו שכתוב: "טעמו וראו כי טוב ה'";

לכן הלב נקרא אנוש, כלומר חולה. כשם שחוש הטעם של אדם חולה משתבש, והוא מתאוה למאכלים מזיקים, כך חולי הנפש גורם לה שתאוות העולם יהיו מתוקות בעיניה, ואילו האלקות תהיה חסרת טעם. הטקסט מכנה את החולי הזה "חולת אהבה", על פי הביטוי שבשיר השירים: זהו חולי באהבתה של הנפש.

הוא שנעשה מסך מבדיל שמגביל ומלביש את הנפש עד שמורידה לימשך אחריה ואין לה יכולת לעלות ולצאת ממנה:³⁰

הוא נעשה מסך מבדיל, המגביל את הנפש ומלביש אותה, עד שהוא מוריד אותה להימשך אחריו, ואין לה יכולת לעלות ולהיחלץ ממנו.

גשמיות הגוף נעשית מסך המפריד בין הנפש לה'. היא כולאת את הנפש ומושכת אותה אחר הגוף, עד שאין לנפש כוח להתרומם ולהשתחרר.

קטע 2 • 31-7

אנוש, איש ואדם

3 ב והנה בבחי' זו נקרא האדם אנוש כי יש כמה שמות אנוש איש אדם³¹ ואדם גבוה מכולן.³²

2. במצב זה האדם נקרא אנוש. יש כמה שמות לאדם — אנוש, איש ואדם — ואדם הוא הנעלה מכולם.

סעיף ב' נפתח כאן. בעברית יש כמה מילים המציינות אדם: אנוש, איש ואדם, ואדם הוא הנעלה מכולם. אנוש מציין את האדם במצבו המוחלש שתואר קודם.

כמ"ש בפי תזריע (דמ"ח) כי אדם הוא בחינת שלימות כמ"ש זכר ונקבה בראם³³ ויקרא את שמם אדם כו'. וידוע איך בחיבור דו"נ [דכר ונקבא] משפיע ומקבל יש שלימות וגילוי הארה עליונה.

כמו שכתוב בפרשת תזריע (דף מ"ח), אדם הוא בחינת שלמות, ככתוב: "זכר ונקבה ברא אותם, ויקרא את שמם אדם" וכו'. וידוע שבחיבור של זכר ונקבה, משפיע ומקבל, יש שלמות וגילוי של הארה עליונה.

בזוהר בפרשת תזריע מדורגים השמות, ונאמר שאדם הוא הנעלה ביותר. אדם מציין שלמות: התורה מכנה את הזכר והנקבה יחד בשם אדם, והחיבור בין משפיע למקבל מביא לשלמות ולגילוי של הארה עליונה.

גם אדם לשון אדמה לעליון^{34,35} ואיש הוא למטה מבחינת אדם ודרך כלל איש היינו בחי המדות אהוי"ר [אהבה ויראה] כמ"ש לפי שכלו יהולל איש.³⁶

אדם קשור גם ללשון "אדמה לעליון". איש הוא דרגה נמוכה מדרגת אדם; בדרך כלל, איש הוא בחינת המדות — אהבה ויראה — ככתוב: "לפי שכלו יהולל איש".

אדם קשור גם למילה "אדמה", כלומר "אהיה דומה לעליון". איש הוא דרגה נמוכה יותר, ובדרך כלל מציין את המדות, אהבה ויראה. הפסוק במשלי משבח את האיש "לפי שכלו", משום שהמדות מקבלות את מידתן מן השכל שמכוון אותן.

4 ואדם היינו כשיש לו מוחין דגדלות³⁷ כו'. ומ"מ גבי איש נמי כתיב אשרי איש ירא את³⁸ ה' כו' גבור בארץ כו'.

ואדם הוא כאשר יש לו מוחין דגדלות וכו'. ואף על פי כן, גם על איש נאמר: "אשרי איש ירא את ה' וכו', "גיבור בארץ" וכו'.

אדם הוא מי ששכלו מפותח במלואו, מצב של מוחין "מורחבים" או בוגרים. ובכל זאת, גם לאיש יש ערך ממשי: המזמור משבח את האיש הירא את ה' ומבטיח שזרעו יהיה גיבור בארץ.

אבל אנוש הוא למטה מכולם דהיינו אדרבה כשהוא בבחינת חלישות כח הנפש כנ"ל מלשון עקוב הלב מכל³⁹ ואנוש כו' וכ"ה בזהר תרומה (קס"ח א') ע"פ מה אנוש כי תזכרנו⁴⁰ כו'

אבל אנוש נמצא למטה מכולם; כלומר, אדרבה, הוא כמצב של חולשה בכוח הנפש, כפי שזכר לעיל, בלשון "עקוב הלב מכל ואנוש" וכו'. וכך נאמר גם בזוהר, תרומה (קס"ח ע"א), על הפסוק "מה אנוש כי תזכרנו" וכו'.

אנוש נמצא למטה משניהם, ולא רק במדרגה נמוכה יותר: הוא היפוכה של עוצמה, חולשה בכוח הנפש — הלב ה"חולה" המתואר אצל ירמיהו. הזוהר בפרשת תרומה אומר כך גם על הפסוק "מה אנוש כי תזכרנו": אנוש לא היה בכוחו.

והנה כמ"כ [כמו כן] למעלה דהנה הקב"ה כתיב ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם⁴¹ כוי וכתוב הי' איש מלחמה.⁴²

והנה, כך גם למעלה: על הקדוש ברוך הוא נאמר "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם" וכו', ונאמר "הי' איש מלחמה".

אותם שלושה שמות חלים גם למעלה. הי' כפי שהוא נראה על הכיסא בחזון יחזקאל נקרא אדם, ובשירת הים הוא נקרא איש — "איש מלחמה".

אבל אנוש הוא בחינת מט"ט [מטטרון] כמ"ש בפרשה פנחס (דרי"ז)⁴³ ע"פ אנוש כחציר ימיו^{44, 45} כוי שהוא בחי' המלאך הנ"ל שנאמר בו נער הייתי גם זקנתי⁴⁶ כוי. ונמשל לחציר.

אבל אנוש הוא בחינת מט"ט, כמו שנאמר בפרשת פנחס (דף רי"ז) על הפסוק "אנוש כחציר ימיו" וכו': זוהי בחינת המלאך הנזכר לעיל, שעליו נאמר "נער הייתי גם זקנתי" וכו'. והוא נמשל לחציר.

אנוש למעלה הוא מטטרון, המלאך הראשי של עולם היצירה. הזוהר בפרשת פנחס מפרש את "אנוש כחציר ימיו" כפסוק העוסק במלאך זה, שעליו נאמר גם "נער הייתי גם זקנתי". ההשוואה לחציר תבאר בהמשך.

כי הנה החציר הוא העשב שקוצרים אותו כמה פעמים וחוזר ונגדל כמעט זמן וחוזרים וקוצרים אותו ונקרא אספסתא (בגמרא דחזקת הבתים)⁴⁷

כי החציר הוא עשב שקוצרים אותו כמה פעמים, והוא חוזר וצומח בתוך זמן קצר; שוב קוצרים אותו, והוא נקרא אספסתא (בגמרא, בפרק חזקת הבתים).

חציר הוא עשב למספוא שקוצרים והוא צומח מחדש במהרה, שוב ושוב. בתלמוד, בפרק חזקת הבתים שבבבא בתרא, הוא נקרא אספסתא.

והנה כמו כן בחינת מלאך הנ"ל שהוא המלביש לבחינת אור ההמשכה הנמשך בששת ימי החול יום ראשון בחי' חסד כוי. שבחי' החסד מתלבש במלאך הנ"ל ונקרא לכך מנעל דשכינתא כוי.⁴⁸

והנה, כך גם בחינת המלאך הנזכר לעיל: הוא מלביש את אור ההמשכה הנמשכת בששת ימי החול, כשביום הראשון נמשכת בחינת חסד כוי. בחינת החסד מתלבשת במלאך זה, ולכן הוא נקרא "מנעל דשכינתא" וכו'.

מטטרון הוא הלבוש שדרכו עוברת ההמשכה האלקית בששת ימי החול; בכל יום נמשכת אחת המדות, החל בחסד ביום הראשון. מכיוון שמידת החסד מתלבשת בו, הוא נקרא "מנעל דשכינתא" — הלבוש התחתון ביותר, שדרכו יורדת השכינה.

5 ונקרא נער כלומר כמו שהנער שכלו ומדותיו קטנים ביותר לגבי אדם הגדול כן ויותר מכן אין ערוך בחי' מדות דיצי' [דיצירה]

הוא נקרא "נער". כלומר, כשם שהשכל והמדות של נער קטנים מאוד ביחס לאדם מבוגר, כך — ואף יותר מכך — אין ערוך בין מדות עולם היצירה לבין מדות עולם האצילות.

מט"ט נקרא "נער". השכל והרגשות של נער קטנים ביחס לאלה של אדם מבוגר, והמרחק בין מדות עולם היצירה למדות עולם האצילות גדול אף יותר.

שהוא בחי' מט"ט [מטטרון] שהחסד מתלבש בהשפעה גשמיות לגבי מדות דאצילות ששם גילוי אור א"ס ובכל שבת שהוא בחי' עליות העולמות מתעלה ג"כ בחי' מלאך הנ"ל לאצילות כנודע בענין מה יפו פעמיך בנעלים⁴⁹ כו'.

(שהן בחינת מט"ט, שבה החסד מתלבש בהשפעה גשמית) — אין ערוך בינן לבין מדות עולם האצילות, שבהן מתגלה אור אין סוף. ובכל שבת, שהיא בחינת עליית העולמות, עולה גם המלאך הנזכר לאצילות, כידוע בעניין "מה יפו פעמיך בנעלים" וכו'.

במט"ט החסד מתלבש בהשפעה גשמית, שמקיימת את העולם, ואילו באצילות מתגלה אור אין סוף עצמו. ובכל זאת, בכל שבת, כשכל העולמות עולים, גם מלאך זה עולה לאצילות, כידוע מהביאור על "מה יפו פעמיך בנעלים" — הנעליים הן מט"ט, נעלה של השכינה.

6 וזהו גם זקנתו⁵⁰ דסליק לסיבו^{51,52} שהוא עליי [עליה] גדולה מבחי' נער ואנפי זוטרא לבחי' אנפי רברבי וזקנה כו'.

וזהו גם "וגם זקנתו": הוא עולה לזקנה, עלייה גדולה מבחינת נער ו"אנפין זוטרא" לבחינת "אנפין רברבי" וזקנה וכו'.

"וגם זקנתו" מתייחס לעלייה בשבת: הוזהר אומר שהנער "עולה לזקנה". העלייה מ"אנפין זוטרא" ל"אנפין רברבי", כפי שהוזהר מכנה את המדרגה הנמוכה והגבוהה יותר של ה"פנים" למעלה, היא עלייה גדולה.

אך בחול חוזר ונמשך להיות בבחינת נער שהוא אנפי זוטרי כו' ולכך נאמר כחציר ימיו⁵³ כמו שחציר גדל תמיד מחדש כך זה האנוש מתחדש תמיד להיות בחי' נער.

אבל בימות החול הוא חוזר ונמשך להיות בבחינת נער, שהיא "אנפין זוטרא" וכו'. לכן נאמר: "ימיו כעשב" — כשם שהעשב גדל מחדש תמיד, כך האנוש הזה מתחדש תמיד להיות בבחינת נער.

בימות החול המלאך יורד שוב למדרגת נער. לכן נאמר "ימיו כעשב": כמו העשב שצומח שוב ושוב לאחר שנקצץ, כך הוא מתחדש תמיד בבחינת נער.

7 ותדע שהרי אנו מונין היום יום ראשון בשבת⁵⁴ יום שני כו' עד יום השבת הוא יום שביעי.

וראיה לכך: הרי אנו מונים ואומרים: "היום יום ראשון בשבוע", "יום שני" וכו', עד "יום השבת הוא היום השביעי".

ראיה מן המזמור היומי: לפניו אומרים "היום יום ראשון בשבוע", וכן הלאה, עד "יום השבת הוא היום השביעי".

וקשה הרי⁵⁵ כבר עברו רבבות ימים משימ"ב [מששת ימי בראשית] עד עתה וא"כ איך אומרים היום יום ראשון כו'.

והדבר קשה: הרי מאז ששת ימי בראשית ועד עכשיו עברו רבבות ימים, ואם כן, איך אומרים "היום יום ראשון" וכו'?

הקושי הוא שמאז הבריאה עברו ימים אין-ספור; אם כן, באיזה מובן כל יום ראשון הוא "היום הראשון"?

אלא מפני שבשבת העליי [העליה] של בחי' נער שר העולם באצילות ושם למעלה מבחי' זמן ע"כ כל יום
א' הוא ממש יום ראשון

אלא הטעם הוא שבשבת עולה בחינת הנער, שר העולם, לאצילות, ושם היא למעלה מבחינת הזמן. לכן כל יום
ראשון הוא ממש יום ראשון,

התשובה היא שבשבת הנער, שר העולם, עולה לאצילות, שלמעלה מן הזמן. לכן כל יום ראשון הוא באמת התחלה חדשה.

כמו יום א' של ששת ימי בראשית שנתחדש הזמן מלמעלה מהזמן כך מתחדש כל יום ראשון שאחר
השבת.

כמו היום הראשון של ששת ימי בראשית, שבו הזמן התחדש ונברא ממדרגה שלמעלה מן הזמן; כך מתחדש כל יום
ראשון שאחרי השבת.

ביום הראשון של הבריאה נוצר הזמן עצמו מחדש, ממדרגה שלמעלה מן הזמן. באותו אופן, בכל יום ראשון שאחרי השבת הזמן מתחיל
מחדש.

שהשבת הוא העליי [העליה] באציי שלמעלה⁵⁶ מהזמן וביום א' נמשך בבחי' מט"ט [מטטרון] ו"ק [י' קצוות]
דיציי [דיצירה] בחי' זמן וא"כ הרי אנוש כחציר⁵⁷ ימיו⁵⁸ שגידולו

שהרי בשבת יש עלייה לאצילות, שלמעלה מן הזמן, וביום הראשון נמשכת ההשפעה אל בחינת מטטרון, שש
הקצוות של יצירה, שהיא בחינת הזמן. ואם כן, "אנוש כעשב ימיו", שצמיחתו

בשבת המלאך עולה למעלה מן הזמן, וביום ראשון השפע יורד שוב אל מטטרון, שש המידות — הנקראות גם "קצוות" — של יצירה, שהיא
עולם הזמן. לכן נאמר בפסוק: "אנוש כעשב ימיו".

רק⁵⁹ ו' ימים ובשבת עולה ונכלל בלמעלה מהזמן וחוזר ונמשך אחר כך ו' ימים אחרים וה"ז [והרי זה]
כחציר כו'

נמשכת רק ששה ימים; ובשבת הוא עולה ונכלל במה שלמעלה מן הזמן, ולאחר מכן נמשך שוב לשישה ימים
נוספים. וזהו "כעשב" וכו'.

צמיחתו נמשכת ששה ימים בלבד. בשבת הוא עולה ונכלל במה שלמעלה מן הזמן, ולאחר מכן יורד שוב לשישה ימים נוספים, כמו עשב
שנקצר וצומח מחדש.

(ומה שנמשל עלייתו באצילות בשם קצירה היינו שבעלייתו שם הוא בבחי' ביטול כנר בפני האבוקה⁶⁰
כו' ועיי' בפרשה פנחס) (דריי' ע"ב) בפ"י ואיננו^{61,62} כו'.

(והטעם לכך שעלייתו לאצילות נמשלה לקצירה הוא שבעת עלייתו לשם הוא בבחינת ביטול, כנר בפני האבוקה
וכו'. ועיי' שם בפרשת פנחס) (דף רי"ז ע"ב), בפירוש "ואיננו" וכו'.

העלייה נמשלה ל"קצירה" ולא לצמיחה משום שבאצילות המלאך בטל לגמרי, כנר בפני אבוקה, כאילו נכרת ונעלם. הוזהר בפרשת פנחס
מסביר כך את המשך הפסוק, "ואיננו": הוא נכלל ברוח עליונה ונעלמת.

והנה הרי מובן מזה איך שאין ערוך לשון אנוש שהוא בחי' מלאך בעל גבול כו' לגבי בחינת איש⁶³ ואדם שנאמר ה' איש כו'

והנה מובן מכך שאין ערוך למונח "אנוש", שהוא בחינת מלאך מוגבל וכו', לעומת בחינת "איש" ו"אדם", שעליהם נאמר "הוי' איש" וכו',

המסקנה היא שאנוש, מלאך מוגבל, אינו בערך כלל לאיש ולאדם שלמעלה, שעליהם נאמר "הוי' איש מלחמה", והכוונה היא לה' עצמו.

שהוא בחינת א"ס קדמון ונצחי וכן מובן גם כן לפי⁶⁴ [לפי זה] לפי ערך באדם שלמטה כשנקרא אנוש מורה על חלישות כחו וירידה ממדרגת בחינת איש ואדם כו'

שהיא בחינת אין סוף, קדמון ונצחי. בהתאם לכך מובן גם, לפי הערך, ביחס לאדם שלמטה: כאשר הוא נקרא "אנוש", הדבר מצביע על חולשת כוחו ועל ירידה ממדרגת "איש" ו"אדם" וכו'.

"איש" ו"אדם" למעלה מצינים את אין סוף, שאין לו לא התחלה ולא סוף. בהתאם לכך, כאשר אדם נקרא "אנוש", פירוש הדבר שכוחו נחלש ושהוא ירד ממדרגת "איש" ו"אדם".

והיינו כנ"ל באריכות בענין עקוב הלב מכל ואנוש הוא^{64, 65} שענין החלישות הוא כשאינן לו כח להתגבר על יצרו

כלומר, כפי שהוסבר לעיל באריכות בענין "עקוב הלב מכל ואנוש הוא": החולשה היא מצב שבו אין לו כוח להתגבר על יצרו.

כפי שהוסבר באריכות בחלק 1, חולשה זו פירושה שאין לאדם כוח להתגבר על יצרו.

כי איזהו גבור הכובש את יצרו^{66, 67} להיות כמ"ש ואהבת בכל לבבך⁶⁸ בשני יצריך⁶⁹ [וכן למעלה

כי "איזהו גיבור? הכובש את יצרו", כדי שיהיה כפי שנאמר: "ואהבת בכל לבבך" — בשני יצריך. [וכך גם למעלה:

גבורה אמיתית היא שליטה ביצר, כדברי המשנה באבות, כדי שהאדם יוכל לאהוב את ה' "בכל לבבך" — כפי שחכמים פירשו, בשני היצרים, הטוב והרע. ההערה שבסוגריים המרובעים ומתחילה כאן מוסבת גם על למעלה.

הנה ביצירה דהוא בחי' אנוש שם עיקר בחי' עה"ד [עץ הדעת] טו"ר [טוב ורע] כמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] ר"פ וישלח ובמק"מ [ובמקדש מלך] פ' מקץ קצ"ד א':⁷⁰

ביצירה, שהיא בחינת אנוש, נמצא עיקר מקומה של בחינת עץ הדעת טוב ורע, כפי שכתב הרמ"ז בתחילת פרשת וישלח, ובמקדש מלך על פרשת מקץ, קצ"ד ע"א.]

יצירה, עולם האנוש, היא המקום העיקרי של עץ הדעת טוב ורע, שבו הטוב והרע מעורבים, כפי שכותבים הרמ"ז ומקדש מלך, פירושים קבליים לזוהר. לכן גם למעלה, אנוש הוא המדרגה שבה הטוב והרע נאבקים זה בזה.

קטע 3 • 81-14

התורה כלחם

8 ג והנה יש מקוה לישראל על זאת⁷¹ היינו עיי התורה שנקרא לחם ועל זה נאמר ולחם לבב אנוש יסעד.⁷² שיסעד לבב אנוש וחלוש הזה ויחזקנו להיות בו כח ועוז לכבוש גם לנפשו הבהמית.

3. כעת, "יש תקווה לישראל בדבר הזה" — כלומר, באמצעות התורה, הנקראת לחם. על כך נאמר: "ולחם יסעד לבב אנוש"; הוא יסעד את לבו של אנוש זה, החלוש, ויחזק אותו, כדי שיהיו בו כוח ועוז לכבוש גם את נפשו הבהמית.

סעיף 3 פותח בתרופה לאנוש. בהסתמך על דברי עזרא, "יש תקווה לישראל בדבר הזה": התורה, הנקראת לחם, "סועדת את לבב אנוש" ומחזקת את הלב החלש עד שיוכל לכבוש גם את הנפש הבהמית.

והיינו לפי שהתורה נקרא עוז וכמ"ש ה' עוז לעמו יתן⁷³ שנותנת כח ועוז בנה"א [כנפש האלקית] להתגבר על חומריות הגוף ונפש הבהמית וגסותו לצאת ממסגר אסיר⁷⁴

הטעם לכך הוא שהתורה נקראת "עוז", כמו שנאמר: "הוי" עוז לעמו יתן". היא מעניקה לנפש האלקית כוח ועוז להתגבר על גשמיות הגוף, על הנפש הבהמית ועל גסותה, ולצאת מבית הכלא של האסיר.

התורה נקראת עוז, כלומר כוח, כמו בפסוק "הוי" עוז לעמו יתן". היא נותנת לנפש האלקית כוח להתגבר על גסות הגוף ועל הנפש הבהמית, ולהיחלץ ממאסרה, כאסיר היוצא מתאו.

(וכמ"ש מזה בד"ה בחדש השלישי⁷⁵ לצאת⁷⁶ בניי [בני ישראל] מארץ מצרים. בפרשת יתרו עיי באריכות) ולכך נקרא התורה לחם עד"מ הלחם גשמי שסועד הלב ומחזקו.

(כפי שמוסבר על כך באריכות במאמר המתחיל "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים", בפרשת יתרו; עיינו שם). לכן התורה נקראת לחם, בדומה ללחם גשמי, הסועד את הלב ומחזק אותו.

אדמו"ר הזקן מפנה להסבר המפורט שלו במאמר על "בחדש השלישי", הפסוק הפותח את תיאור מתן תורה. משום כך התורה נקראת לחם: כמו לחם גשמי, היא סועדת את הלב ומחזקת אותו.

והיינו שמקשר ומחבר חיי הנפש באברי הגוף שאם ירעב ולא יאכל כל היום יתחלש ויסתלק קצת כחות חיי נפשו ועל ידי הלחם יסעד הלב ותשוב נפשו אליו

כלומר, הלחם קושר ומחבר את חיי הנפש לאיברי הגוף: אם אדם רעב ואינו אוכל במשך כל היום, הוא נחלש, וחלק מכוחות חיי נפשו מסתלקים ממנו במידת מה; באמצעות הלחם הלב נסעד ונפשו שבה אליו.

הלחם קושר את חיי הנפש לאיברי הגוף. אדם שאינו אוכל במשך יום שלם נחלש, כאילו חלק מכוח החיים שלו מסתלק ממנו; כשהוא אוכל, הלב נסעד והחיות שבה אליו.

(והעיקר נקרא ע"ש הלב שבו דם הנפש שהנפש מתלבשת בדם שבלב כו' ומבואר במ"א דדוקא לחם סועד הלב הגם שהבשר מרבה דם יותר מהלחם עכ"ז [עם כל זה] לחם דוקא סועד הלב ומחזקו ומגביהו להתקשר עם המוח)

(והעיקר נקרא על שם הלב, שבו נמצא דם הנפש, שהרי הנפש מתלבשת בדם שבלב וכו'. ובמקום אחר מבואר שדווקא הלחם סועד את הלב: אף שבשר מרבה את הדם יותר מלחם, בכל זאת דווקא הלחם סועד את הלב, מחזק אותו ומגביה אותו להתקשר עם המוח).

נאמר שהלחם סועד את הלב מפני שדם הנפש נמצא בלב, והנפש מתלבשת בדם. במקום אחר מבואר שאף שבשר מייצר יותר דם, רק הלחם סועד באמת את הלב ומגביה אותו כדי שיתקשר עם המוח.

וכך בחי' לחמה של תורה והוא עשוי מחטה בחי' כ"ב אותיות התורה כמנין חט"ה⁷⁷ ולכן בשבועות מביאין שתי הלחם מחטים

כך גם בחינת "לחמה של תורה": הוא עשוי מחטה, שהיא בחינת כ"ב אותיות התורה, כמנין חט"ה. לכן בשבועות מביאים את שתי הלחם מחטים,

"לחמה" של התורה עשוי מחטה, שהאותיות שלה עולות בגימטריה עשרים ושתיים, כמספר אותיות התורה. לכן שתי הלחם שמקריבים בשבועות, חג מתן תורה, עשויות מחטה.

והוא גם כן התחלת קציר חטים כמ"ש במ"א⁷⁸ הנה הוא מחזקו ונותן כח ועוז לנפש האלקית להתגבר על חומריות הגוף ונפש הבהמית.

וגם זהו תחילת קציר החטים, כפי שמבואר במקום אחר. הוא מחזק את האדם ומעניק לנפש האלקית כוח ועוז להתגבר על גשמיות הגוף ועל הנפש הבהמית.

שבועות הוא גם תחילת קציר החטים. כמו לחם מחטה, התורה מחזקת את האדם ונותנת לנפש האלקית כוח להתגבר על הגוף ועל הנפש הבהמית.

והנה התורה נקרא ג"כ לחמי שהוא בחי' לחם אצלו ג"כ כביכול (ואף שנאמר ולחם לבב אנוש י סעד דהוא בבחי' מלאך מט"ט [מטטרון] הנ"ל מ"צ הרי בחינת אדם ג"כ צריך ללחם כו'

והנה התורה נקראת גם "לחמי", שכן כביכול גם עבורו היא בחינת לחם. (ואף שנאמר "ולחם יסעד לבב אנוש", שהוא בבחינת המלאך מט"ט שהוזכר לעיל, [בכל זאת], גם בחינת אדם זקוקה ללחם וכו':

התורה נקראת "לחמי", כאילו היא לחם גם עבור הקב"ה. הסוגריים הנפתחים כאן מסבירים שאף שהפסוק עוסק בלחם הסועד את אנוש, בחינת מטטרון, גם בחינת אדם הנעלית יותר זקוקה ללחם.

היינו בחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שמקבל אור וחיות מבחינת סוכ"ע ע"י התורה ומצות ועמ"ש מזה בד"ה ראשי המטות⁷⁹ רק שאפילו לבב אנוש וחלוש גם כן יסעד הלחם)

כלומר, בחינת ממלא כל עלמין, שמקבלת אור וחיות מבחינת סוכב כל עלמין באמצעות התורה והמצוות. ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ראשי המטות". אלא שהלחם סועד אפילו לב אנוש וחלוש.

לעיל, ה"לחם" הוא הדבר שמאפשר לאור הממלא כל עלמין לקבל מן האור הסוכב כל עלמין, והדבר נעשה באמצעות התורה והמצוות, כפי שנידון במאמר "ראשי המטות". הנקודה בפסוק היא רק שהלחם סועד אפילו את לבו החלש של אנוש.

וענין שייכות בחי' זו למעלה הענין דכמו צורך האדם ללחם הוא שלפי שהנפש הוא רוחני והגוף הוא גשמי ואינו

וכך הדבר בנוגע לאופן שבו בחינה זו שייכת למעלה: כשם שהאדם זקוק ללחם מפני שהנשמה רוחנית ואילו הגוף גשמי, ואינו

קצת מסביר אדמו"ר הזקן מדוע "לחם" שייך בכלל גם למעלה. האדם זקוק ללחם משום שהנשמה והגוף הם בעלי טבע שונה לחלוטין: זו רוחנית וזה גשמי.

ממהות וערך נפש רוחני ע"כ בכדי שיהי' [שיהיה] התחברות והתקשרות הנפש בגוף צ"ל ע"י ממוצע המחברם והוא הלחם שנעשה ממנו דם ומקשר הנפש להתלבש בדם כו'.

ממהותה ומדרגתה של נפש רוחנית, לכן, כדי שהנשמה תתחבר ותיקשר לגוף, הדבר צריך להיעשות באמצעות גורם מתווך המחבר ביניהם; זהו הלחם, שממנו נעשה הדם, והוא מקשר את הנשמה כך שתתלבש בדם וכו'.

שני דברים שונים כל כך יכולים להתחבר רק באמצעות גורם מתווך. הלחם הוא אותו גורם: הוא נעשה לדם, והנשמה מתלבשת בדם.

9 וכך הוא למעלה בכדי שיהי' [שיהיה] נמשך אור א"ס ב"ה להתלבש בנאצלים ונבראים שהרי מצד עצמו לאו מכל אליו מדות איהו כלל ואנת חכים ולא בחכמה ידיעא.⁸⁰

כך הוא גם למעלה: כדי שאור אין סוף, ברוך הוא, יימשך ויתלבש בנאצלים ונבראים, שהרי מצד עצמו אינו כלל מן המדות הללו, והוא "חכם ולא בחכמה ידועה".

כך הוא גם למעלה. אור אין סוף צריך להימשך ולהתלבש בנאצלים ונבראים, ואף על פי כן, מצד עצמו, הקב"ה אינו כלל אחת מן המדות הללו; כפי שנאמר בתיקוני זוהר: "חכם ולא בחכמה ידועה".

וכמו שאין ערוך גוף גשמי לגבי הנפש הרוחניות כן ויותר מכן אין ערוך בחי' חכמה כו' ומדות כו' לגבי אין סוף ב"ה.

וכשם שאין ערך בין גוף גשמי לנפש רוחנית, כך — ואף ביתר שאת — אין ערך בין בחינת חכמה וכו' והמדות וכו' לבין אין סוף, ברוך הוא.

הפער בין הקב"ה לבין חכמתו ואף מדותיו גדול מן הפער שבין גוף גשמי לנפש רוחנית. גם הספירות הנעלות ביותר אינן בערך לאין סוף.

10 ולכן כדי שיהי' [שיהיה] התקשרות והתחברות אי"ס ב"ה במדות הוא ע"י לחם המקשר ומחבר להיות הוא ית' מתלבש בהן כנשמתא לגופא כו'.

לכן, כדי שהאין סוף ברוך הוא יתקשר ויתחבר למדות, הדבר נעשה באמצעות "לחם", המקשר ומחבר, כך שהוא יתברך מתלבש בהן כמו נשמה בגוף וכו'.

כדי שהאין סוף יתקשר למדות ויתלבש בהן כמו נשמה בגוף, דרוש "לחם" שמקשר ומחבר ביניהם.

וזהו כי אמרתי עולם חסד יבנה⁸¹ שצריך להיות החסד יבנה כדי להיות בחי' קיום העולם. כי להיות התהוות העולמות הוא ע"י מדות עליונות שעקרן החסד.

וזהו [פירוש] "כי אמרתי עולם חסד יבנה": יש לבנות את החסד, כדי שתהיה בחינת קיום לעולם. שכן התהוות העולמות היא באמצעות המדות העליונות, שהעיקרית שבהן היא החסד.

במזמור נאמר: "עולם חסד יבנה". העולם מתהווה באמצעות המדות העליונות, שהעיקרית שבהן היא החסד; לכן יש "לבנות" את החסד עצמו כדי שהעולם יתקיים.

11 וגם ע"י בחי' חב"ד [חכמה בינה ודעת] המתלבשות בהן וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] בעשרה דברים נברא העולם⁸² בחכמה כתבונה ובדעת וארז"ל [ואמרו רבותינו זכרונם לברכה] בראשית נמי מאמר הוא⁸³ ד בראשית

וכן גם באמצעות בחינת חכמה, בינה ודעת המתלבשות בהן, וכמאמר חז"ל: "בעשרה דברים נברא העולם: בחכמה, כתבונה ובדעת". ועוד אמרו חז"ל: "בראשית נמי מאמר הוא", שכן "בראשית"

העולם נברא לא רק באמצעות המדות, אלא גם באמצעות חכמה, בינה ודעת המתלבשות בהן, כפי שמונה התלמוד את החכמה, התבונה והדעת בין עשרת הדברים שבהם נברא העולם. התלמוד אומר גם ש"בראשית" הוא עצמו אחד מעשרת המאמרות שבהם נברא העולם.

היינו בחי' חכמה שאפ"י [שאפילו] חכמה נקרא ג"כ מאמר לבד לגבי אי"ס ב"ה וכנ"ל בענין גופא לגבי נשמתא כו'.

היא בחינת חכמה: גם חכמה נקראת רק מאמר ביחס לאין סוף ברוך הוא, כפי שהוזכר לעיל בעניין הגוף ביחס לנשמה וכו'.

"בראשית" מייצג את החכמה. הכינוי "מאמר" מלמד שאפילו חכמה, מקור השכל, אינה אלא מאמר יחיד ביחס לאין סוף, כשם שהגוף ביחס לנשמה.

12 ולכך כדי שיהיה נבנה בחי' החסד והחכמה הוא ע"י כי אמרתי דהיינו ע"י הדיבור בד"ת [בדברי תורה]

שנקרא לחם עד שהוא בחי' לחמי ממש להמשיך אור א"ס

לכן, כדי שתיבנה בחינת החסד והחכמה, הדבר נעשה באמצעות "כי אמרתי" — כלומר, באמצעות הדיבור בדברי תורה, הנקרא לחם, עד שהוא ממש בחינת "לחמי", כדי להמשיך את אור אין סוף

כך נבנות מדות החסד והחכמה באמצעות "כי אמרתי", כלומר, באמצעות דיבורו של האדם בדברי תורה. דיבור זה הוא ה"לחם", ואף לחמו של הקב"ה — "לחמי" — הממשיך את אור אין סוף אל המדות.

ב"ה במדות עליונות דאצילות שצ"ל ג"כ ע"י בחי' לחם זה דוקא [ועמ"ש מזה סד"ה לסוסתי ובד"ה באתי לגני] ולחם אפילו לבב אנוש יסעד להמשיך חיות והמשכת אור א"ס ב"ה גם למטה בבחי' אנוש

ב"ה במדות העליונות שבאצילות, שגם בהן ההמשכה צריכה להיעשות דווקא באמצעות בחינת לחם זו [וראו מה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "לסוסתי" ובמאמר המתחיל "באתי לגני"]. והלחם סועד גם את לב האנוש, כדי להמשיך חיות והמשכה של אור אין סוף ב"ה גם למטה, לבחינת אנוש,

גם המדות העליונות שבאצילות מקבלות את אור אין סוף רק באמצעות ה"לחם" הזה. הטקסט מפנה למאמרים "לסוסתי" ו"באתי לגני". הלחם סועד גם את האנוש: התורה מורידה חיות עד למדרגה התחתונה ביותר.

שהוא בחי' נער ושר העולם להיות ההמשכה והחיות נמשך גם כן בעולמות תחתונים עד שעייז נמשך רחמים וטוב בעולם והשפעת חסד ומזון גשמי [גשמיים / גשמיות / גשמית] גם כן לעולם

שהוא בחינת נער ושר העולם, כדי שהשפע והחיות יימשכו גם לעולמות התחתונים, עד שבאמצעות כך יימשכו לעולם רחמים וטוב, וכן השפעת חסד ומזון גשמי לעולם

מדרגה זו היא מטטרון, הנער ושר העולם. באמצעותו מגיע השפע לעולמות התחתונים, ומביא לעולם רחמים וטוב, חסד ואף מזון גשמי.

(ועיי' ס"פ ויקרא) (דכ"ה ע"ב) על פסוק הרעיפו שמים ממעל^{84, 85} כו' עד ומזונייהו דבני נשא אשתכח בעלמא.

(ועיינו בסוף פרשת ויקרא) (דף כ"ה ע"ב), על הפסוק "הרעיפו שמים ממעל" וכו', עד "ומזונייהו דבני נשא אשתכח בעלמא".

הזוהר בסוף פרשת ויקרא מבאר כך את הפסוק "הרעיפו שמים ממעל", עד לסיום דבריו, שמזונם של בני האדם נמצא בעולם.

והרעיפו הוא כמ"ש יערוף כמטר לקחי⁸⁶ דקאי על התורה וכמ"ש במ"א⁸⁷ וכמו שהוא למעלה כך הוא גם כן למטה בנפש דלחם אפילו

ו"הרעיפו" הוא ככתוב: "יערוף כמטר לקחי", המתייחס לתורה, וכפי שנתבאר במקום אחר. וכשם שהדבר למעלה, כך הוא גם למטה, בנפש: שהלחם סועד גם

"הרעיפו" מזכיר את הפסוק "יערוף כמטר לקחי", העוסק בתורה; מכאן שהמזון המורעף מן השמים תלוי בלימוד התורה. מה שנכון למעלה נכון גם בנפש שלמטה.

לכב אנוש וחלש יסעד עד שהחלש יאמר גבור אני⁸⁸ להיות גבור הכובש את יצרו⁸⁹ והכל ע"ח [עץ חיים] לחמה של תורה.

את לב האנוש, גם כשהוא חלש, עד שהחלש יאמר: "גיבור אני" — כלומר, יהיה גיבור הכובש את יצרו. וכל זה הוא בזכות לחמה של תורה.

הלחם סועד אפילו את הלב החלש ביותר, עד שהחלש יכול לומר, כלשון הנביא: "גיבור אני" — גיבור בכיבוש יצרו. כל זה בא באמצעות לחמה של תורה.

ואפי' [ואפילו] מי שהוא בחינת אדם גם כן צריך ללחם זה כנ"ל בנמשל וכן הוא למטה שכדי להיות המשכת אור אין סוף בנפש א"א רק על ידי התורה:

ואפילו מי שהוא בבחינת אדם זקוק גם הוא ללחם זה, כנזכר לעיל ביחס למקבילה [שלמעלה]. וכך הוא גם למטה: אי אפשר להמשיך את אור אין סוף בנפש אלא באמצעות התורה.

גם אדם שהוא בבחינת אדם זקוק ללחם זה, כפי שנכון במקבילה שלמעלה. את אור אין סוף אפשר להמשיך בנפש רק באמצעות התורה.

13 וזהו וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר.⁹⁰ פירוש כל הדברים האלה היינו כללות כל התורה כולה שכלולה⁹¹ בעשרת הדברות⁹² וכמ"ש הרמב"ן [הרבי משה בן נחמן] שבעשרת הדברות יש תר"ך אותיות.^{93, 94}

וזהו [פירוש] "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר". "כל הדברים האלה" פירושו כללות התורה כולה, הכלולה בעשרת הדיברות, וכפי שכותב הרמב"ן, שבעשרת הדיברות יש תר"ך אותיות.

הפסוק הפותח את עשרת הדיברות אומר שה' דיבר "את כל הדברים האלה". אדמו"ר הזקן מפרש ש"כל" פירושו התורה כולה, הכלולה בעשרת הדיברות; בעשרת הדיברות יש תר"ך אותיות, שהמדרש קושר לתר"ג המצוות ולשבע מצוות נוספות.

לאמר פ"י כדי שיהיה על ידי זה קיום וחיות לעשרה מאמרות⁹⁵ כנ"ל בענין לחמי וכו'.

"לאמר" פירושו: כדי שעל ידי כך יהיו קיום וחיות לעשרה מאמרות, כפי שנתבאר לעיל בענין "לחמי" וכו'.

"לאמר" מתפרש כתכלית נתינת התורה: כדי שעל ידה יקבלו עשרת מאמרות הבריאה את קיומם ואת חיותם — ה"לחם" ("לחמי") שנתבאר לעיל.

וְזִי"ש [וזהו שכתוב] רז"ך (סנהדרין צ"ט ב') על פסוק או יחזיק במעוזי⁹⁶ יעשה שלום לי שלום יעשה לי⁹⁷ שהעוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא⁹⁸ של מעלה ובפמליא של מטה פ"י בפמליא של מעלה וזהו שאמרו רז"ל (סנהדרין צ"ט ב') על הפסוק "או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי": מי שעוסק בתורה לשמה עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. "כפמליא של מעלה"

הגמרא דורשת את הכפילות במילה "שלום" שבפסוק בישעיהו כאמירה שמי שלומד תורה לשמה עושה שלום בשתי "פמליות" — זו שלמעלה וזו שלמטה.

היינו בחינת התקשרות והתחברות אור א"ס בחכמה ובתבונה כו' שבהן נבראו ונאצלו כו' שנקרא פמליא של מעלה.

פירושו הקשר והחיבור של אור אין סוף עם חכמה ועם תבונה וכו', שבאמצעותן נבראו ונאצלו [העולמות] וכו'; זהו הנקרא "פמליא של מעלה".

השלום בפמליא של מעלה הוא הקשר בין אור אין סוף לספירות חכמה ותבונה, שבאמצעותן נבראו ונאצלו כל הדברים.

ופ"י בפמליא של מטה היינו בנה"א [בנפש האלקית] בגוף שכובש גם לנפשו הבהמית מפני העוז והכח שניתוסף לניצוץ האלקי ע"י לחמה של תורה.

ו"פמליא של מטה" פירושו בנפש האלקית שבגוף, הכובשת גם את הנפש הבהמית, מכוח העוז והכוח שנוספים לניצוץ האלקי על ידי לחמה של תורה.

השלום בפמליא של מטה הוא באדם: נפש האלקית שבגוף מקבלת כוח מלחמה של תורה וגוברת גם על הנפש הבהמית.

14 והנה עיקר הטעם לזה שהתורה ביכולתה לחבר אור א"ס בנאצלים ונבראים. היינו לפי שהתורה שרשה בבחינת רצון העליון שהוא בבחינת כתר תר"ך עמודי אור

והנה, הטעם העיקרי לכך שהתורה יכולה לחבר את אור אין סוף עם הנאצלים והנבראים הוא ששורשה בבחינת הרצון העליון, שהיא בחינת כתר — תר"ך עמודי אור;

מדוע יש לתורה כוח לחבר את אור אין סוף עם העולמות הנבראים? משום ששורשה ברצון העליון, בבחינת כתר. האותיות של המילה "כתר" עולות בגימטריה ל-620 — "תר"ך עמודי אור" — כמניין אותיות עשרת הדיברות שזכרו קודם.

דהיינו בחינת כשעלה ברצונו הפשוט להאציל ולברוא כו' שזהו מקור כל העולמות והוא למעלה גם מבחינת החכמה ועי"ז הרצון העליון נמשך אור א"ס בחכמה

כלומר, בבחינת "כשעלה ברצונו הפשוט להאציל ולברוא" וכו', שהיא מקור כל העולמות, והיא למעלה אפילו מבחינת חכמה. באמצעות הרצון העליון נמשך אור אין סוף אל החכמה,

כתר הוא רצונו הפשוט של ה' להאציל ולברוא, מקור כל העולמות, והוא נעלה מחכמה. באמצעות רצון זה מגיע אור אין סוף אל החכמה.

וכן בתבונה ובדעת כו' (כי הכתר הוא בחי' ממוצע המחבר אור א"ס ב"ה עם הנאצלים כנודע)

וכן אל התבונה ואל הדעת וכו' (שהרי כתר הוא בחינת ממוצע המחבר את אור אין סוף ברוך הוא עם הנאצלים, כידוע).

באמצעותו מגיע האור גם לשאר הספירות השכליות. כתר משמש ממוצע בין אור אין סוף ובין הנאצלים, משום שהוא נוגע בשניהם.

ועל זה נאמר פותח את ידיך⁹⁹ ומשביע לכל חי רצון א"ת [אל תקרי] ידיך אלא יודיך¹⁰⁰ ועל ידי זה משביע לכל חי מבחי' רצון העליון.

ועל כך נאמר: "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון". אל תקרי "ידיך" אלא "יודיך", ועל ידי כך הוא משביע לכל חי מבחינת הרצון העליון.

במזמור נאמר שה' פותח את ידו ומשביע כל חי ברצון; אדמו"ר הזקן קורא את המילה "רצון" כרצון העליון עצמו. תיקוני זוהר דורשים את "ידיך" כ"יודיך" — האותיות יו"ד — שבאמצעותן מגיע השפע מן הרצון העליון לכל חי.

והוא כמ"ש אשר יעשה אותם האדם וחי¹⁰¹ בהם שנמשך בחי' אור וחיות גם באדם העליון כו'. וזהו כאלו עשאוני.^{102, 103}

וזהו כמו שכתוב: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם" — שנמשכת בחינת אור וחיות גם באדם העליון וכו'. וזהו "כאילו עשאוני".

על המצוות נאמר: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם". קיומן ממשיך אור וחיות גם ב"אדם העליון" — המבנה האלוקי שבצורת אדם. לכן אומר הזוהר על מי שמקיים את המצוות שהוא כאילו עשה את הקב"ה.

וזהו ענין שתי הלחם שהקריבו בעצרת שעל ידי בחי' שתי הלחם שהקריבו למטה נמשך לכללות נשמות ישראל בחינה סעודת הלב (ועמ"ש בפ' שלח בד"ה ענין הנסכים)

וזהו ענין שתי הלחם שהקריבו בעצרת: על ידי שתי הלחם שהקריבו למטה נמשכה לכללות נשמות ישראל בחינת סעודת הלב (ועיין במה שנכתב בפרשת שלח, במאמר המתחיל "ענין הנסכים").

שתי הלחם שהקריבו בשבועות, הוא עצרת, מבטאות ענין זה: באמצעות הלחמים שהוקרבו למטה קיבלו נשמות ישראל כולן "סעודת הלב" — הכוח שמעניק לחמה של תורה.

והיינו לחבר אור האלקי בכללות נשמות ישראל ולכבוש את היצה"ר [היצר הרע] על ידי הכח והעוז הזה כנ"ל והוא ענין השלום בפמליא של מטה וכמ"כ [וכמו כן] באתערותא דלעילא כמים הפנים לפנים¹⁰⁴ כן לב האדם כו'

והיינו לחבר את האור האלוקי עם כללות נשמות ישראל ולכבוש את היצר הרע באמצעות הכוח והעוז הללו, כנוצר לעיל; וזהו ענין השלום בפמליה של מטה. וכמו כן, בהתעוררות מלמעלה, "כמים הפנים לפנים כן לב האדם" וכו',

כך מתחבר האור האלוקי לנשמות וניתן להן כוח לכבוש את היצר הרע — זהו "השלום בפמליה של מטה". וכשם שהמים משקפים את פניו של מי שמתבונן בהם, כך ההתעוררות מלמטה מעוררת התעוררות מקבילה מלמעלה.

נעשה למעלה בחיי לחמי לעשות שלום בפמליא של מעלה התלבשות אור א"ס בחכמה ובתבונה כו' נעשית למעלה בחינת "לחמי", לעשות שלום בפמליה של מעלה: התלבשות אור אין סוף בחכמה ובתבונה וכו'.

למעלה נעשית התורה "לחמי", והיא עושה שלום בפמליה של מעלה: אור אין סוף מתלבש בחכמה ובתבונה.

(ואפ"ל [ואפשר לומר] שזהו ענין שלמי צבור שני כבשים שהקריבו בשבועות ושתי הלחם¹⁰⁵ ע"ג שני הכבשים.¹⁰⁶ כי שלמים¹⁰⁷ הוא בחי¹⁰⁸ שלשום וכמ"ש בזהר ויקרא) (די"א סע"ב [סוף עמוד ב] ודי"ב)

(ואפשר לומר שזהו ענינם של שלמי הציבור — שני הכבשים שהקריבו בשבועות, ועליהם שתי הלחם. שכן שלמים הם בחינת שלום, כפי שכתוב בזהר, ויקרא) (עמוד 11, סוף צד ב, ועמוד 12).

אדמו"ר הזקן מציע ששלמי הציבור של שבועות, שני כבשים שהניפו יחד עם שתי הלחם, מבטאים את אותו רעיון: המילה "שלמים" קשורה ל"שלום", כפי שמסביר הזוהר בפרשת ויקרא.

והיינו שמבחי שתי הלחם שהן תורה שבכתב ותורה שבעל פה נמשך להיות שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה

כלומר, מבחינת שתי הלחם, שהן התורה שבכתב והתורה שבעל פה, נמשך שלום בפמליה של מעלה ובפמליה של מטה.

שתי הלחם מסמלות את התורה שבכתב ואת התורה שבעל פה. מהן נמשך שלום הן למעלה והן למטה, בדומה לשני הכבשים.

ולכן שלמי צבור הנזכר הן קדשי קדשים עיין בזהר ר"פ צו ובפי' הרמ"ש שם בענין קדשי קדשים ולכן שלמי הציבור הנזכרים הם קודשי קדשים. ראו בזהר, תחילת פרשת צו, ובפירוש הרמ"ש שם בענין קודשי קדשים.

לכן לשלמי הציבור הללו יש מעמד של "קודשי קדשים" — דרגת הקדושה הגבוהה ביותר, בשונה משלמים רגילים. הטקסט מפנה לזוהר בתחילת פרשת צו ולפירוש "הרמ"ש" שם. ראשי תיבות אלה אינם מופיעים במקום אחר במאמר זה; ייתכן שמדובר בשיבוש דפוס במקום "הרמ"ז" (רבי משה זכות), שאותו מצטט אדמו"ר הזקן באותה צורה במקומות אחרים.

ויוכן שכל בחי' ההם ישנן בבחי' השלום שנמשך ע"י התורה ועמ"ש בביאור ע"פ החלצו מאתכם¹⁰⁹ כו'. ויוכן שכל הבחינות הללו מצויות בשלום שנמשך באמצעות התורה. וראו מה שכתוב בביאור על [הפסוק] "היחלצו מאתכם" וגו'.

כל דרגות הקדושה הנרמזות כאן מצויות בשלום שהתורה מחוללת. הטקסט מפנה לביאור על "היחלצו מאתכם" להרחבה.

קטע 4 • 151-24

יציאה ויין ההתכוננות

15 וזהו ענין במלך שלמה במלך שהשלום שלו^{110, 111, 112, 113} כו'. ד ועתה צריך להבין ענין ויין ישמח לבב

אנוש. ויובן זה ע"פ ביאור לשון הלכו לחמו בלחמי¹¹⁴ כו' מהו ענין הליכה זאת.

וזהו פירוש "במלך שלמה" — במלך שהשלום שלו וכו'. 4. כעת צריך להבין את ענין "ויין ישמח לבב אנוש". הדבר יובן מתוך ביאור הלשון "לכו לחמו בלחמי" וכו': מהי הליכה זו?

המדרש מפרש את "מלך שלמה" כ"המלך שהשלום שלו" — הקב"ה עצמו; נמצא שהמלך שבפסוק הוא מי שעושה שלום באמצעות התורה. סעיף 4 פונה כעת לענין היין, ומתחיל מן הפסוק "לכו לחמו בלחמי": מהי הליכה זו?

אך פיי לכו היינו שצריך לילך מביתו כו' ואף מגופו ועצמותו הם הנאת עניני עוה"ז וכל כיוצא בו ולשום כל שכלו

אלא שפירוש "לכו" הוא שצריך לצאת מביתו וכו', ואף מגופו ומעצמותו — כלומר, מהנאתו מעניני העולם הזה ומכל כיוצא בהם — ולהקדיש את כל שכלו

"לכו" פירושו לעזוב את "ביתו", ואף את גופו ואת עצמו — כלומר, את הנאתו מדברי העולם — ולהקדיש את כל מחשבתו לתורה.

רק בתורה שלא ישאר מן שכלו כלל ואפי' [ואפילו] מעט ובעניני עוה"ז ישים רק מעט משכלו ועיי' יתעלה במחשבתו ישראל עלה במחשבה¹¹⁵ כ"א [כל אחד / כל אחת] לפי מדרגתו.

לתורה בלבד, כך שלא ישאר משכלו דבר כלל, אפילו מעט; ואילו בעניני העולם הזה ישקיע רק מעט משכלו. כך יתעלה במחשבתו של הקב"ה — "ישראל עלה במחשבה" — כל אחד לפי מדרגתו.

רק מעט משכלו של האדם צריך להיות מוקדש לעניני העולם. כך האדם מתעלה במחשבתו של הקב"ה, שורש ישראל — "ישראל עלה במחשבה" — כל אחד לפי מדרגתו.

16 ולכן אנו רואים שלעתים ע"ה [עם הארץ] מצליח בדרכו יותר. מפני שהוא אינו משים שכלו בעניניו לפי

שאינו לו שכל

לכן אנו רואים שלעתים עם הארץ מצליח יותר בדרכו, מפני שאינו משקיע את שכלו בעניניו, שכן אין לו שכל;

הדבר מסביר מדוע לעתים עם הארץ מצליח יותר בעסקיו: הוא אינו משקיע בהם את שכלו.

אבל מי שיש לו שכל ומשים כל שכלו בעניני עוה"ז יותר מדאי ע"כ אינו מצליח

אבל מי שיש לו שכל ומשקיע את כל שכלו בעניני העולם הזה יותר מן הראוי, אינו מצליח משום כך.

אדם בעל שכל שמשקיע את כל מחשבתו בעניני העולם, יותר מן הראוי, אינו מצליח בשל כך.

רק ישים כל שכלו בדעת התורה לפי מדרגתו הן בנגלה הן בפנימיות ובענייני מו"מ [משא ומתן] לא יעמיק יותר מדאי כו' וזהו לכו לחמו.¹¹⁶

אלא ישקיע את כל שכלו בדעת התורה, לפי מדרגתו, הן בנגלה הן בפנימיות, ובענייני משא ומתן לא יעמיק יתר על המידה וכו'. וזהו "לכו לחמו".

במקום זאת עליו להקדיש את שכלו לתורה, הן לתורתה הנגלית הן לפנימיותה, כל אחד לפי מדרגתו, ולא להעמיק יתר על המידה בענייני עסקים. זהו "לכו לחמו".

אבל לפי שאפשר להיות העסק בתורה שלא לשמה להתגדל כו' לכן אמר עוד לכו כו'

אבל מכיוון שאפשר ללמוד תורה שלא לשמה, כדי להתגדל וכו', לכן נאמר עוד "לכו" וכו',

אלא שאפשר ללמוד תורה ממניעים לא נכונים, כדי להתגדל. לכן הפסוק מוסיף "לכו".

בלחמי לשון יחיד לצאת מטורי דפרודי¹¹⁷ לבחינת רשות היחיד שהוא ית' יחידו של עולם ועיקר הליכה זו הוא על ידי התבוננות בתפלה באור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין ואיך שנשגב שמו לבדו¹¹⁸

"בלחמי" — בלשון יחיד: לצאת מטורי דפרודא אל בחינת רשות היחיד, רשותו של היחיד, שהרי הוא ית' יחידו של עולם. ועיקר הליכה זו היא באמצעות התבוננות בתפילה באור אין סוף ב"ה, הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין, ובכך ש"נשגב שמו לבדו",

"בלחמי" נאמר בלשון יחיד — לחמו של היחיד. לימוד התורה צריך להביא ליציאה מ"טורי דפרודא", עולם הריבוי, אל רשות היחיד, הנקראת כך על שם הקב"ה, יחידו של עולם. ההליכה הזאת נעשית בעיקר באמצעות התבוננות בתפילה באור אין סוף הסובב וממלא כל עלמין, ובכך ששמו לבדו נשגב.

רק הודו על ארץ כו' ויתפעל על ידי זה באהבה לצאת ממאסר הגוף הגשמי לדבקה בו והוא הנקרא הילוך

אלא רק "הודו על ארץ" וכו'. על ידי כך יתעורר באהבה לצאת ממאסר הגוף הגשמי, כדי לדבוק בו; וזהו הנקרא "הילוך"

רק זיו ממנו, "הודו", מגיע לארץ. התבוננות זו מעוררת אהבה וכמיהה לצאת ממאסר הגוף ולדבוק בה, וזהו פירוש "הילוך".

(עמ"ש במ"א ע"פ אם בחקתי תלכו^{120, 119} וע"פ כה אמר כו' ונתתי לך מהלכים^{121, 122} כו' וע"פ למען אנסנו הילך בתורתי)¹²³ וכשיהיה עסק התורה אחר כך בבחינה זו להיות הילך בתורתי אז יתעלה מעלה מעלה

(ראה מה שנתבאר במקום אחר על "אם בחוקותי תלכו", ועל "כה אמר" וכו', "ונתתי לך מהלכים" וכו', ועל "למען אנסנו הילך בתורתי"). וכאשר לאחר מכן יהיה לימוד התורה שלו במדרגה זו, כדי "הילך בתורתי", הוא יתעלה מעלה מעלה.

במקומות אחרים מתבארים פסוקים נוספים על "הליכה" במשמעות זו. כאשר לימוד התורה בא לאחר תפילה כזאת, הוא נעשה "הילך בתורתי", ומעלה את האדם מעלה מעלה.

(דהגם שנת' [שנתבאר] למעלה דהתורה לבב אנוש וחלש יסעד והרי בחינת לבב אנוש היינו אף שאין לו אהבה כלל עדיין להיות לכו ממאסר הגוף מ"מ ודאי זה אמת

(כי אף שנתבאר למעלה שהתורה מחזקת את לבב אנוש החלש, ובחינת "לבב אנוש" פירושה שגם מי שאין לו עדיין אהבה כלל לצאת ממאסר הגוף — מכל מקום ודאי הדבר אמת;

הבהרה: לעיל נאמר שהתורה מחזקת אפילו את לבו החלש של אנוש, כלומר גם את מי שעדיין אין בו אהבת ה'. הדברים עומדים בעינם.)

אבל הרי גם בחינת אדם צריך ג"כ ללחם והוא בחינת לכו לחמו בלחמי ממש והתורה שבכחי זו תגביה הנפש ביתר שאת¹²⁴ כו' ועמשי"ל [ועיין מה שכתוב לעיל] בד"ה יונתי בענין כי קולך ערב¹²⁵ כו').

אבל הרי גם בחינת אדם זקוקה ללחם, וזו הבחינה של "לכו לחמו בלחמי" ממש; התורה שבבחינה זו תגביה את הנפש למעלה נעלה יותר וכו'. ועיינו במה שנכתב לעיל במאמר המתחיל "יונתי", בעניין "כי קולך ערב" וכו'.

אבל גם אדם שבמדרגת אדם זקוק ללחם, ועבורו "לכו לחמו בלחמי" הוא כפשוטו ממש: לימוד התורה לאחר ה"הליכה" הזאת מעלה את הנפש למעלה גבוהה הרבה יותר. הדברים מפנים להסבר שניתן על "יונתי... כי קולך ערב".

וזהו ענין משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] עשה רצונו כרצונך¹²⁶ כדי שיעשה רצונך כרצונו¹²⁷ פיי רצונו הוא בחי' רצון העליון

וזהו פירוש דברי חז"ל: "עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו". "רצונו" הוא בחינת הרצון העליון,

זהו פירוש דברי המשנה: "עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו". "רצונו" הוא הרצון העליון, בחינת כתר.

שהוא למעלה מעלה אפילו מבחינת חכמה עילאה כנ"ל וכידוע שבחינת וענין הרצון למעלה אינו כמו באדם שרוצה דבר מצד שחסר לו הדבר ולכך נולד רצונו ע"פ השכל.

שהוא למעלה מעלה אפילו מבחינת חכמה עילאה, כנזכר לעיל. כידוע, הבחינה והעניין של רצון למעלה אינם כמו אצל אדם, שרוצה דבר מפני שהוא חסר אותו, ולכן רצונו מתעורר על פי השכל;

הרצון העליון הוא למעלה אפילו מחכמה עילאה. אצל אדם, הרצון נולד מתוך חסרון: הוא רוצה דבר מפני שאין לו אותו, ולכן רצונו נובע משיקול דעתו.

שהטעם והשכל יחייב איך שצריך לאותו דבר ולכך יומשך הרצון אליו. משא"כ למעלה שהוא ית' שלימותא דכולא¹²⁸ ואין לך דבר שחוץ ממנו וכלום חסר בו.

שהרי הטעם והשכל מחייבים שהוא זקוק לאותו דבר, ולכן הרצון נמשך אליו. לא כן למעלה: הוא יתברך שלמות הכול, ואין דבר מחוץ לו, וכלום חסר וכו'.

שכלו מסיק שהוא זקוק לדבר, והרצון נמשך בעקבות זאת. ה' אינו חסר דבר: הוא שלמות הכול, ואין דבר מחוץ לו, ולכן רצונו אינו נובע מטעמים.

17 ולכן בחי' הרצון שלו ית' הוא למעלה מהשכל ואינו מושג כלל. והנה כדי שיהיה רצון האדם נמשך אליו ית' לדבקה בו הוא מתחלה ע"י התבוננות טעם ושכל מה שמתבונן בגדולת א"ס ב"ה.

לכן בחינת הרצון שלו יתברך היא למעלה מהשכל ואינה ניתנת להשגה כלל. והנה, כדי שרצונו של האדם יימשך אליו יתברך וידבק בו, הדבר מתחיל בהתבוננות בטעם ובשכל: האדם מתבונן בגדולתו של אין סוף, ברוך הוא.

רצונו של ה' הוא למעלה מהשכל ואינו ניתן להשגה. לעומת זאת, רצונו של האדם בה' מתחיל בשכל: בהתבוננות בגדולתו של אין סוף.

וכמ"ש בזהר וירא¹²⁹ (דק"ג ב') ע"פ נודע בשערים.¹³⁰ לפום מה דמשער בלביה כו' וע"ז אמרו עשה רצונו כרצונך.¹³¹

כמו שכתוב בזהר, וירא (דף ק"ג ע"ב), על הפסוק "נודע בשערים": "לפי מה שמשער בלבו" וכו'. ועל כך אמרו: "עשה רצונו כרצונך".

הזהר דורש את הפסוק "נודע בשערים בעלה" כך שה' נודע לכל אדם "לפי מה שהוא משער בלבו". לכך מכוונת המשנה באומרה: "עשה רצונו כרצונך".

פ"י כרצונך שהוא למטה מהשכל ונמשך מהשכל. כך עשה רצונו להתבונן בגדולת ה'. ומההתבוננות יומשך הרצון לה.¹³²

כלומר, "כרצונך" — רצונך שלך, שהוא למטה מהשכל ונמשך ממנו; כך "עשה רצונו" על ידי התבוננות בגדולת ה', ומתוך ההתבוננות יימשך הרצון לה.

"כרצונך" פירושו הרצון האנושי, שהוא למטה מהשכל ונובע ממנו. כך "עשה רצונו": על ידי התבוננות בגדולת ה' נולד מתוך ההתבוננות רצון לה.

18 וגם פי עשה רצונו וכו'. פי שע"י עסק התורה תמשיך רצונו העליון ב"ה שיתלבש בחכמה ובתבונה כו'.

ויש גם [פירוש] נוסף ל"עשה רצונו" וכו': על ידי העיסוק בתורה ממשיכים את רצונו העליון יתברך, כדי שיתלבש בחכמה ובתבונה וכו'.

פירוש נוסף ל"עשה רצונו כרצונך" הוא שעל ידי לימוד התורה האדם ממשיך את רצונו העליון של ה', כדי שיתלבש בחכמה ובתבונה, מדרגות השכל.

וא"כ הרי תעשה רצונו להיות כרצונך כמו שרצונך הוא בב"י [בבית] חכמה כך תעשה רצון העליון שעם היות שמצד עצמו גבהו דרכיו למעלה מבחי" ח"ע [חכמה עילאה] כנ"ל עכ"ז [עם כל זה] עי"ז יתלבש בבחינת חכמה בכדי שאח"כ יעשה רצונך כרצונו.

אם כן, אתה עושה את רצונו כרצונך: כשם שרצונך הוא בבחינת חכמה, כך אתה עושה את הרצון העליון, שאף כי מצד עצמו דרכיו נעלות למעלה מבחינת חכמה עילאה, כנזכר לעיל, בכל זאת על ידי כך הוא יתלבש בבחינת חכמה, כדי שלאחר מכן יעשה את רצונך כרצונו.

במובן זה האדם עושה את "רצונו" כמו "רצונך": רצונו של האדם שייך לבחינת חכמה, ועל ידי התורה גם הרצון העליון, שאף מצד עצמו נעלה אפילו מחכמה עילאה, מתלבש בחכמה. התכלית היא החלק השני של המשנה: שה' יעשה לאחר מכן את רצונך כרצונו.

פי' שכמו שרצונו הוא הגבה למעלה מבחי' הטעם והחכמה ונקרא רצון העליון.¹³³ כך יפעל ויעשה הוא ית' להיות רצונך ג"כ בבחי' זו

כלומר, כשם שרצונו נעלה למעלה מבחינת הטעם והחכמה ונקרא הרצון העליון, כך הוא יתברך יפעל ויעשה שגם רצונך יהיה בבחינה זו.

כשם שרצונו של ה' הוא למעלה מהטעם ומהחכמה, כך הוא יעשה שרצונו של האדם יתרומם גם הוא למעלה מהטעם.

והוא מה שיאיר בך מבחי' אה"ר [אהבה רבה] הבאה מלמעלה שהיא בחינת אהבת בכל מאדך¹³⁴ בלי גבול שלמעלה מבחי' האהבה הנמשך ע"פ השכל לפום מאי דמשער הנ"ל

וזהו שהבחינה של אהבה רבה המאירה בך מלמעלה, שהיא בחינת האהבה של "בכל מאדך", בלי גבול, למעלה מבחינת האהבה הנמשכת על פי השכל, לפי מה שהוא מודד, כנזכר לעיל.

וזהי "אהבה רבה" המאירה באדם מלמעלה: אהבה "בכל מאדך", בלי גבול. היא נעלית מהאהבה שהאדם מפתח באמצעות הכנתו, "לפי מה שהוא מודד בלבו".

(עמ"ש סדי"ה אני ישנה¹³⁵ ולבי ער¹³⁶ בענין ואני אפתח לך כפתחו של אולם. ועמ"ש בד"ה זה יתנו¹³⁷ כל העובר על הפקודים¹³⁸ והנה בחי' זו דשיעשה רצונך כרצונו זהו ענין עטרה שערה לו כו' וכדלקמן) (ראו מה שכתוב בסוף המאמר הפותח "אני ישנה ולבי ער", בעניין "ואני אפתח לך כפתחו של אולם"; וראו מה שכתוב במאמר הפותח "זה יתנו כל העובר על הפקודים". והנה, בחינה זו, שבה "יעשה רצונך כרצונו", היא עניין "עטרה שעטרה לו אמו" וכו', כפי שיתבאר להלן).

הטקסט מפנה לשני מאמרים נוספים להרחבה. הוא מוסיף שבחינה זו, שבה ה' עושה את רצונו של האדם כרצונו, היא ה"עטרה" שבפסוק הפותח, כפי שיתבאר בהמשך.

ואח"כ אמר עוד בטל רצונך¹³⁹ כו' כי הנה בחי' זו שיעשה רצונך כרצונו בבחי' אה"ר [אהבה רבה] כ"ז [כל זה] שייך בשעת התפלה דוקא שאז נותן לבכו בעיון תפלה ובפסוד"ז [ובפסוקי דזמרה] בהתבוננות כדי להגיע לאהבה ואח"כ יאיר בו גם אה"ר [אהבה רבה] הנ"ל.

ולאחר מכן אמר עוד: "בטל רצונך" וכו'. שכן בחינה זו, שבה "יעשה רצונך כרצונו" בבחינת אהבה רבה, שייכת דווקא בשעת התפילה: אז האדם מכוון את לבו בעיון בתפילה ובפסוקי דזמרה, מתוך התבוננות, כדי להגיע לאהבה; ולאחר מכן גם האהבה רבה הנזכרת לעיל תאיר בו.

המשנה ממשיכה: "בטל רצונך". המדרגה הנעלית של אהבה רבה מלמעלה שייכת לשעת התפילה, כאשר האדם מכוון ומתבונן, ובייחוד בפסוקי דזמרה, כדי להגיע לאהבה; לאחר מכן מאירה בו האהבה רבה.

אך אחר התפלה וכמו בעסקו בכל היום במו"מ [במשא ומתן] ודאי גילוי אהבה זו חולפת ועוברת וע"כ אמר בטל רצונך.

אבל לאחר התפילה, וכשהוא עוסק במשך כל היום בענייני מסחר, גילוי האהבה הזאת בוודאי חולף ועובר. לכן אמר: "בטל רצונך":

לאחר התפילה, כשהאדם עסוק בעבודתו במשך כל היום, האהבה שהתגלתה בו דועכת בהכרח. לזמן זה אומרת המשנה: "בטל רצונך".

היינו לבטל רצונות הזרות בתאוות גופניים וענייני עוה"ז החומריים [החומריים] לאכפייא לסטיא [לסטרא אחרא] מה שהוא נגד רצון

כלומר, לבטל רצונות זרים, תאוות גופניות ועניינים חומריים של העולם הזה, כדי להכניע את הסטרא אחרא, כל מה שהוא נגד הרצון

הכוונה היא להניח בצד רצונות "זרים", תאוות גופניות ועניינים חומריים, ובכך להכניע את הסטרא אחרא, כלומר את כל מה שמתנגד לרצון ה'.

ה' שלזה עכ"פ [על כל פנים] יוכל כל אדם להגיע גם בעת עסקו במו"מ [במשא ומתן] הגם שכבר חלף ועבר גילוי האה"ר [האהבה רבה] עכ"ז [עם כל זה] יכול לבטל כל רצון זר עכ"פ [על כל פנים].

של ה'. לכל הפחות, כל אדם יכול להגיע לכך גם כשהוא עוסק בעסקיו: אף שגילוי האהבה הגדולה כבר חלף ועבר, הוא יכול בכל זאת לבטל כל רצון זר.

את הדבר הזה יכול כל אדם להשיג, אפילו בעיצומם של עסקיו: אף שהאהבה הגדולה כבר חלפה, הוא עדיין יכול לסלק כל רצון זר.

19 וזהו שאמר אח"כ גם בטל רצונך כו' והיינו אף שלא בשעת התפלה. דאלו בעת התפלה שנפשו צמאה לה' אין שייך לשון ביטול רצון זר.

וזהו גם מה שאמר אחר כך: "בטל רצונך" וכו' — כלומר, גם שלא בשעת התפלה. שכן בשעת התפלה, כשהנפש צמאה לה', לא שייך לדבר על ביטול רצון זר,

"בטל רצונך" שבמשנה מתייחס לזמן שמחוץ לתפלה. בשעת התפלה, כשהנפש צמאה לה', אין רצון זר שצריך לבטל.

כי אז אין לו רק לב אחד כו'. רק אפילו אח"כ שחלפה נעימות האה"ר [האהבה רבה] ושייך רצון זר עכ"ז [עם כל זה] בטל רצונך עכ"פ [על כל פנים]. כדי שיבטל רצון אחרים¹⁴⁰ הם הקליפות וסטי"א [וסטרא אחרא].

משום שאז יש לו רק לב אחד וכו'. אלא שגם לאחר מכן, כשהנעימות של האהבה הגדולה חלפה ושוב ייתכן רצון זר, עליו בכל זאת לבטל את רצונו, כדי שה' יבטל את רצונם של אחרים — הקליפות והסטרא אחרא.

באותה שעה הלב כולו מכון לה' בלבד. לאחר מכן, כשהנעימות של האהבה הגדולה פגה ורצונות אחרים עלולים להתעורר, עליו עדיין להניח בצד את רצונו שלו; ואז ה' יבטל את רצונם של אחרים, של הקליפות והסטרא אחרא.

20 וענין ביטול רצונם היינו ע"ד מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] מלאך רע עונה אמן¹⁴¹ בעל כרחו. והוא ענין בכל לבבך בשני יצריך¹⁴² כו'.

ביטול רצונם דומה למה שאמרו חז"ל: "מלאך רע עונה אמן בעל כרחו". וזהו ענין "בכל לבבך" — בשני יצריך וכו'.

ביטול רצונם של הקליפות דומה לדברי חז"ל, שלפיהם המלאך הרע חייב לענות "אמן" בעל כרחו על ברכת הבית היהודי בשבת. זהו גם ענין אהבת ה' "בכל לבבך" — בשני יצריך, ובכלל זה גם היצר הרע.

וזהו ענין ויין ישמח לבב אנוש. כי הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] נכנס יין יצא סוד¹⁴³ וענין הסוד הוא דבר המוסתר ומוצנע.

וזהו ענין ויין ישמח לבב אנוש. שהרי אמרו חז"ל: "נכנס יין יצא סוד". סוד הוא דבר נסתר ומוצנע.

כעת המאמר חוזר ליין שבפסוק. חז"ל אומרים: "נכנס יין יצא סוד", וסוד הוא דבר נסתר.

21 וכך הנה העולם נראה ליש ודבר וכאמת היא בטל במציאות לגבי אור ה' המהווה אותו רק שביטול זה מוסתר וזה הוא בחינת הסוד.

כך גם העולם נראה כמציאות של ממש, כיש ודבר, אך לאמיתו של דבר הוא בטל במציאות ביחס לאור ה' המהווה אותו. אלא שביטול זה מוסתר, וזוהי בחינת ה"סוד".

ה"סוד" כאן הוא שהעולם, שנראה כמציאות ממשית ועצמאית, בטל למעשה לפני האור האלוקי שמחיה אותו בכל רגע. הביטול הזה נסתר מן העין.

ועל ידי יין שהוא בחינת ההתבוננות יצא הסוד בגילוי להיות נמשך מזה בחינת אהבה לאור וחיות זה המוסתר וכמ"ש לאהבה כו' כי הוא חייך.¹⁴⁴

ועל ידי ה"יין", שהוא בחינת ההתבוננות, הסוד יוצא מן ההעלם אל הגילוי, ומתוך כך נולדת אהבה לאור ולחיות הנסתרים הללו, כמו שכתוב: "לאהבה" וכו', "כי הוא חייך".

"יין" הוא התבוננות: כשאדם מתבונן, הוא מגלה את האמת הנסתרת, ומתוך כך מתעוררת בו אהבה לאור האלוקי ולחיות הנסתרים, כפי שנאמר: לאהוב את ה' "כי הוא חייך".

וזה הוא בחינת ומדרגת עשה רצונו כרצונך הנ"ל שהוא המשכת הרצון באדם על ידי ההתבוננות שהוא בחינת יין (ועמ"ש מזה בד"ה לריח שמניך) והנה יין הוא הגורם שמחה.

וזוהי הבחינה והמדרגה של "עשה רצונו כרצונך" שהוזכרה לעיל: המשכת הרצון בתוך האדם באמצעות ההתבוננות, שהיא בחינת "יין" (וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "לריח שמניך"). והנה, היין הוא הגורם לשמחה.

זוהי הקריאה הראשונה של "עשה רצונו כרצונך": לעורר באדם רצון לה' באמצעות ההתבוננות, שהיא בחינת "יין". והיין מביא שמחה.

והיינו כידוע שקיום התורה ומצות צ"ל בשמחה דוקא כמ"ש בשמחה ובטוב לבב.¹⁴⁵ וכן בתורה חדאי נפשאי לך קראי¹⁴⁶ כו' וכן ונשמח בדברי תורתך כו'.

והיינו, כידוע, שקיום התורה והמצוות צריך להיות דווקא בשמחה, כמו שכתוב: "בשמחה ובטוב לבב". וכן בתורה: "חדאי נפשאי לך קראי" וכו', וכן "ונשמח בדברי תורתך" וכו'.

כידוע, יש לקיים תורה ומצוות בשמחה: התורה מגנה עבודת ה' שאינה נעשית "בשמחה ובטוב לבב". כך גם בלימוד התורה: רב ששת היה אומר לאחר שחזר על לימודו "חדאי נפשאי", ובתפילה אומרים "ונשמח בדברי תורתך".

והדרך להגיע לשמחה זו הוא על ידי ההתבוננות שעם היות שהתומ"צ [שהתורה ומצות] הן בחינת רצון העליון שלמעלה מבחינת חכמה ומבחינת התבוננות עכ"ז [עם כל זה] על ידי ההתבוננות ידיע לשמוח מזה.

והדרך להגיע לשמחה זו היא באמצעות ההתבוננות: אף שהתורה והמצוות הן בחינת הרצון העליון, שלמעלה מבחינת חכמה ולמעלה מבחינת התבוננות, בכל זאת באמצעות ההתבוננות ידע האדם לשמוח בכך.

הדרך להגיע לשמחה זו היא התבוננות. התורה והמצוות הן רצון עליון, מעבר להשגתו של השכל; ובכל זאת, עצם ההתבוננות בכך היא סיבה לשמחה.

22 והוא מ"ש אשר קדשנו במצותיו. אשר מלשון הילול¹⁴⁷ ושבח כמו באשרי כי אשורני.^{148, 149} כי זהו דבר יפה עד מאד להלל מה שקדשנו במצותיו שהן הן בחינת רצון העליון שלמעלה אפילו מהשגת חכמה עילאה.

וזהו שנאמר: "אשר קדשנו במצותיו". "אשר" הוא לשון הילול ושבח, כמו "באשרי כי אשורני". שכן יפה עד מאד להלל [אותו] על כך שקידש אותנו במצותיו, שהן עצמן בחינת הרצון העליון, שלמעלה אפילו מהשגת חכמה עילאה.

ברכת המצוות, "אשר קדשנו במצותיו", פותחת במילה "אשר", שהזוהר מחבר ללשון שבח, כמו בדברי לאה עם לידת אשר. ראוי לשבח את ה' על שקידש אותנו במצותיו, שהן רצונו העליון, שלמעלה אפילו מחכמה עילאה.

23 וכן בעוסקו בתורה כשיתבונן שעל ידי עסק זה מתגלה בנפשו בחינת רצון העליון הנ"ל והרי רצונו כרצונך מזה ישמח ויגל עד מאד.

כך גם כשהוא עוסק בתורה: כאשר הוא מתבונן בכך שעל ידי עסק זה מתגלה בנפשו בחינת הרצון העליון שהזכרה לעיל, והרי "רצונו כרצונך" — מכך הוא ישמח ויגיל עד מאד.

כך גם בלימוד תורה: כאשר אדם מתבונן בכך שעל ידי לימודו מתגלה בנפשו הרצון העליון, עד שרצון ה' נעשה "כרצונו", הוא שמח מאד.

ובחינת התבוננות זאת היינו בחינת יינה של תורה שמשמח לבב אנוש. וזהו ענין וישמחו בך ישראל מקדשי שמך.

ובחינה זו של התבוננות היא בחינת "יינה של תורה", המשמח את לב אנוש. וזהו ענין וישמחו בך ישראל מקדשי שמך.

התבוננות זו היא "יינה של תורה", המשמח את לב אנוש. תפילת יום טוב מבטאת זאת: "ישראל, המקדשים את שמך, ישמחו בך".

פירוש מקדשי שמך היינו כי שמך הוא בחי' מלכות שהוא בחינת ממכ"ע [ממלא כל עלמין] מלכותך מלכות כל עולמים¹⁵⁰ שהחיות המתלבש בעולמות הוא

פירוש "מקדשי שמך": "שמך" הוא בחינת מלכות, שהיא בחינת ממלא כל עלמין — "מלכותך מלכות כל עולמים"; שהחיות המתלבשת בעולמות היא

"שמך" הוא מלכות, האור הממלא את כל העולמות, שהמזמור מתאר כמלכות על כל העולמות. כעת מתאר המאמר את החיות שבחינה זו מעניקה לעולמות.

רק בחינת זיו והארה בעלמא כמו אותיות השם בלבד ונשיי [ונשמות ישראל] הם ממשיכים גילוי בחינת קדש העליון סוכ"ע בבחינת מלי

רק בחינת זיו והארה בלבד, כמו אותיות השם לבדן. ונשמות ישראל ממשיכות את גילוי בחינת הקדושה העליונה, סובב כל עלמין, אל בחינת מלכות

החיות שבתוך העולמות אינה אלא זיו, כמו אותיות השם שאינן האדם עצמו. נשמות ישראל "מקדשות" את השם בכך שהן ממשיכות אל מלכות את הקדושה העליונה, סובב כל עלמין.

(והיינו ע"י תורה ומצות. וזהו ענין ישמח לבב אנוש שהמלי כשמתלבשת בבי"ע בנער מט"ט [מטטרון] נעלא דשכינתא נקרא ג"כ אנוש על שמו כי רגליה יורדות¹⁵¹ כוי ועל ידי יינה של תורה נמשך להיות ישמח לבב אנוש).

(והיינו על ידי תורה ומצות. וזהו ענין "ישמח לבב אנוש": כשמלכות מתלבשת בבריאה, יצירה ועשיה, בנער מט"ט, נעלה של השכינה, גם היא נקראת אנוש על שמו, כי "רגליה יורדות" וכו'; ועל ידי יינה של תורה נמשך הדבר להיות "ישמח לבב אנוש").

הדבר נעשה באמצעות תורה ומצות. כאשר מלכות יורדת אל העולמות התחתונים באמצעות מטטרון, "נעלה של השכינה", גם היא נקראת אנוש על שמו, כפי שנאמר במשלי: "רגליה יורדות"; ויינה של תורה מביא את אנוש זה לידי שמחה.

וזהו וישמחו בך שמשיכים מבחי' מהו"ע [מהותו ועצמותו] לבחינת שמך ועמ"ש מזה ע"פ אוסרי לגפן עירה¹⁵² והכח הזה בנשמות ישראל להמשיך מבחי' קדש העליון הוא כי עלו במחשבה¹⁵³

וזהו "וישמחו בך": שהם ממשיכים מבחינת מהותו ועצמותו אל בחינת "שמך". ועיין מה שנתבאר על כך על הפסוק "אוסרי לגפן עירה". וכוח זה שבנשמות ישראל, להמשיך מבחינת הקדושה העליונה, הוא מפני ש"עלו במחשבה",

"וישמחו בך" פירושו המשכה ממהותו ועצמותו של ה' ("בך") אל "שמך". נשמות ישראל יכולות להמשיך ממדרגה נעלית זו מפני ש"עלו במחשבה" — במחשבתו של ה' קודם הבריאה.

והיינו בחיי מחשבה סתימאה שבה התלבשות התענוג שהתענוג השראתו בחכמה ונשמות ישראל נמשכים מפנימית ח"ע [חכמה עילאה] שהרי נקראו בנים למקום¹⁵⁴ ועדי"מ הבן הרי הטפה נמשכת מהמוחים ששם השראת כח השכל.

כלומר, בחינת מחשבה סתימאה, שבה מתלבש התענוג, שהרי התענוג שורה בחכמה; ונשמות ישראל נמשכות מפנימיות חכמה עילאה, שהרי הן נקראות "בנים למקום". ועל דרך משל, אצל הבן — הטיפה נמשכת מן המוחין, שבהם שורה כוח השכל.

מחשבה זו היא "מחשבה סתימאה", שבה מתלבש תענוגו של ה', שכן התענוג שורה בחכמה. נשמות ישראל נמשכות מפנימיות חכמה עילאה, ולכן הן נקראות בניו של הקב"ה: בדומה לכך, הילד נוצר מטיפה הנמשכת ממוח האב, שבו שורה כוח השכל.

24 ולכן יש תענוג בהמשכת הטפה והתענוג דוקא בגמר ביאה¹⁵⁵ שהתענוג הוא מההשפעה כענין יותר משהעגל כו' הפרה רוצה להניק.¹⁵⁶

לכן יש תענוג בהמשכת הטיפה, והתענוג הוא דווקא בגמר הזיווג, שכן התענוג נובע מן ההשפעה, כמו שנאמר: "יותר משהעגל רוצה לינוק, הפרה רוצה להניק" וכו'.

בהמשך למשל על אב וילד: התענוג שאדם חש בהענקת חיים מגיע עם השלמת המעשה, מפני שהתענוג טמון בהשפעה. כך נאמר גם על פרה, שרוצה להניק אפילו יותר משהעגל רוצה לינוק.

וכן בנשמות ישראל עד"מ שנקרא ג"כ אור זרוע לצדיק¹⁵⁷ מלובש בהן בחינת התענוג עליון ולפיכך ביכלתו להמשיך בחינת המשחה ותענוג עליון

כך גם, בדרך משל, בנשמות ישראל, הנקראות אף הן "אור זרוע לצדיק": בחינת התענוג העליון מלובשת בהן, ולכן בכוחן להמשיך את בחינת המשחה והתענוג העליון.

נשמות ישראל, הנקראות "אור זרוע לצדיק", נושאות בקרבן את התענוג העליון של ה'. משום כך נשמה יכולה להמשיך את בחינת ה"משחה" והתענוג העליון, את הבחינה שהמאמר יכנה שמן.

וזהו וישמחו בך כו' בבחי' פנימיות תענוג עליון ועי"ז ביכולתם להיות מקדשי שמך ג"כ להמשיך בחינת קדש זה בבחינת מלכות.

וזהו "וישמחו בך" וכו' — בבחינת פנימיות התענוג העליון. ועל ידי כך הן יכולות להיות גם "מקדשי שמך", ולהמשיך קדושה זו בבחינת מלכות.

"ישראל ישמחו בך" מתייחס לפנימיות התענוג העליון. באמצעותה הם יכולים להיות גם "מקדשי שמך", ולהמשיך קדושה זו במלכות.

ה להצהיל פנים משמן. פי' יין ישמח. אבל צהלת פנים הוא מן השמן זהו פשוטו.

5. "להצהיל פנים משמן". פירוש הדבר הוא שייך משמח, אך זוהר הפנים בא מן השמן. זהו הפירוש הפשוט.

בסעיף 5 עובר המאמר לחלק השני של הפסוק. לפי הפירוש הפשוט, היין משמח, ואילו זוהר הפנים בא מן השמן.

קטע 5 • 251-30

שמן החכמה

25 והנה ההפרש בין שמחה לצהלת פנים דלכאורה ע"י היין ג"כ כשישמח יאדימו הפנים. אך הנה ענין מה

שהיין משמח

והנה, מהו ההבדל בין שמחה לבין צהלת פנים? לכאורה, גם בעקבות שתיית יין, כאשר האדם שמח, פניו מאדימים. אולם עניינו של היין המשמח

השאלה היא מה ההבדל בין שמחה לבין צהלת פנים, שהרי גם היין גורם לפנים להסמיק.

היינו שפעולת היין להביא מן ההעלם אל הגילוי ולכך הוא ממשיך גילוי פנימית הדם מה שהיה בבחינת העלם ע"י היין בא אל הגילוי

הוא שפעולת היין היא להביא דברים מן ההעלם אל הגילוי. לכן הוא ממשיך ומגלה את פנימיות הדם: מה שהיה במצב של העלם בא באמצעות היין אל הגילוי.

היין פועל בכך שהוא מוציא אל הגילוי את מה שהיה נסתר. כך הוא מגלה את פנימיות הדם, שהייתה בהעלם.

ולכן יאדים הפנים ולפי שחיות הנפש מלוכש בדם וע"כ בפנימיות הדם מלוכש חיות פנימי מהנפש יותר מהחיות המלוכש בחיצוניות הדם ולכן על ידי היין מתגלה פנימית החיות מההעלם אל הגילוי מחמת גילוי פנימית הדם.

לכן הפנים מאדימות. מכיוון שחיות הנפש מלוכשת בדם, בפנימיות הדם מלוכשת חיות פנימית יותר של הנפש מאשר החיות המלוכשת בחיצוניות הדם. לכן, באמצעות היין מתגלה החיות הפנימית מן ההעלם אל הגילוי, בעקבות גילוי פנימיות הדם.

לכן הפנים מאדימות. חיות הנפש מלוכשת בדם, ובפנימיות הדם מלוכשת חיות פנימית יותר מזו המלוכשת בחיצוניותו. כשיין מגלה את פנימיות הדם, מתגלה גם החיות הפנימית של הנפש.

26 וזהו ענין השמחה. נמצא ענין שמחה הבאה מהיין הוא מחמת גילוי פנימית הדמים. אמנם ענין צהלת

פנים אינו נמשך כלל מסיבת הדמים

וזהו ענין השמחה. נמצא שהשמחה הבאה מן היין נובעת מגילוי פנימיות הדמים. אולם צהלת הפנים אינה נמשכת כלל מחמת הדמים;

שמחת היין באה מגילוי פנימיות הדם. צהלת הפנים אינה קשורה כלל לדם.

רק הוא ענין הארת פנים שכא באדם מצד אור החכמה שמאיר בו כמ"ש חכמת אדם תאיר פניו¹⁵⁸

אלא היא הארה בפנים הבאה לאדם מאור החכמה המאיר בו, כמו שכתוב: "חכמת אדם תאיר פניו",

זהו אור הבא מן החכמה המאירה באדם, כפי שאומר קהלת: "חכמת אדם תאיר פניו".

וכמו שהשיב ר' [רבי] יהודה למטרוניתא שראתה פניו צהובים ואמרה לו מורה ורוי ואמר לה שאינו שותה יין כלל

וכפי שהשיב רבי יהודה למטרוניתא, שראתה שפניו מאירים ואמרה לו: "מורה ורוי!"; והוא אמר לה שאינו שותה יין כלל,

הגמרא מספרת על מטרוניתא שראתה את פניו המאירים של רבי יהודה ולעגה לו שהוא מורה שיכור. הוא השיב שאינו שותה יין.

אלא חכמת אדם תאיר פניו¹⁵⁹ (נדרים מ"ט ב') וכמו שאמרו ברי' [ברכי] אבנה דנהירין אנפוי מפני שמצא תוספתא חדתא¹⁶¹ כו'.

אלא "חכמת אדם תאיר פניו" (נדרים מ"ט ב'); וכמו שאמרו על רבי אבהו שפניו היו מאירים מפני שמצא תוספתא חדשה וכו'.

הוא הסביר שפניו מאירים מכוח החכמה. בדומה לכך, מסופר בתלמוד הירושלמי שפניו של רבי אבהו האירו מפני שמצא תוספתא חדשה, כלומר, לימוד חדש.

והרי זהו בחינת הארת הפנים שאינו בא מחמת קיבוץ הדמים אלא בא ונמשך אור מלמעלה שמאיר ומצהיב הפנים

וזוהי בחינת הארת הפנים שאינה באה מכוח התקבצות הדמים, אלא אור בא ונמשך מלמעלה, מאיר את הפנים ומצהיב אותם:

הארה זו אינה באה מהצטברות דם בפנים; זהו אור שנמשך מלמעלה וגורם לפנים לזהור.

והיינו אור המשכיל שכל חדש והוא הנקרא שמן שהוא למעלה מבחינת יין כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] שמן שצף¹⁶² על גבי יין¹⁶³ נחלקו אם הוא חיבור כו'.

היינו אורו של המשכיל המשיג שכל חדש. וזהו הנקרא שמן, שהוא למעלה מבחינת יין, כמאמר חז"ל: שמן שצף על גבי יין — נחלקו אם הוא חיבור וכו'.

זהו האור של השגת תוכנה חדשה, והוא הנקרא "שמן". השמן למעלה מן היין, כפי שעולה מן המשנה: השמן צף על היין, והחכמים נחלקו אם הם נחשבים מחוברים.

וזהו להצהיל פנים משמן דוקא (והיינו כי שמן הוא למעלה מבחינת מים עם היות כי מים הוא גם כן בחינת חכמה

וזהו "להצהיל פנים משמן" דווקא (היינו מפני שהשמן למעלה מבחינת מים, אף שגם המים הם בחינת חכמה,

לכן הפסוק אומר שהפנים מצהיבים דווקא "משמן". השמן גבוה מן המים, אף שגם המים מסמלים את החכמה.

אך שמן הוא מקור החכמה כו' ועיין מה שכתוב בד"ה בהעלותך את הנרות^{164, 165} בפירוש שמן משחת קדש¹⁶⁶ ובד"ה מנורת זהב^{167, 168} ועל פסוק כי אתה נרי^{169, 170}.

אלא שהשמן הוא מקור החכמה וכו'. ועיינו במה שכתוב בד"ה בהעלותך את הנרות, בביאור "שמן משחת קודש", ובד"ה מנורת זהב, ועל הפסוק "כי אתה נרי").

השמן הוא מקור החכמה. הטקסט מפנה לשלושה מאמרים נוספים שבהם מוסבר עניינו של השמן.

והנה שרש ענין ההפרש בין הארת פנים שבא משמחת היין ובין הארת פנים שבא רק מצד הארת החכמה

שורש ההבדל בין הארת הפנים שבאה משמחת היין ובין הארת הפנים שבאה רק מהארת החכמה הוא כך:

כעת אדמו"ר הזקן מבאר את שורש ההבדל בין שני סוגי ההארה: זו שבאה מהיין וזו שבאה מהחכמה.

היינו במה שמן הדם עולה החיות הפנימי בפנים מלמטה למעלה בבחינת קיבוץ והעלאה. וזהו בא בבחינת רשפי אש חמימות בוער כשלהבת ועולה ומתגלה בפנים.

החיות הפנימית שבדם עולה אל הפנים מלמטה למעלה, בדרך של התכנסות והעלאה. היא באה כגיצי אש, כחום בוער כלהבה, עולה ומתגלה בפנים.

הארת היין עולה מלמטה למעלה: החיות הפנימית שבדם מתכנסת ועולה אל הפנים, כלהבה בוערת, "רשפי אש".

אבל בחי' הארת פנים שמאיר מן החכמה מאיר ובא מלמעלה למטה ואין בזה שום רשפי אש כי החכמה נקרא כח מ"ה [מה] שהוא בחינת ביטול וכו':

אבל הארת הפנים שמאירה מן החכמה מאירה ובאה מלמעלה למטה, ואין בה כלל גיצי אש, שהרי החכמה נקראת "כח מה" — הכוח של "מה" — והיא בחינת ביטול וכו'.

הארת החכמה יורדת מלמעלה למטה ואין בה אש, משום שהחכמה היא "כח מה", בחינת ביטול: אין בה הדגשה עצמית.

27 ויובן כ"ז [כל זה] הענין בעבודה שכלב זו תפלה¹⁷¹ שמחמת ההתבוננות באה השמחה ברשפי אש שלהבת¹⁷² התלהבות והתלהטות הלב והוא ענין קיבוץ פנימיות החיות שבדם כנ"ל

כל זה יובן בעבודת הלב, שהיא התפילה: מתוך ההתבוננות באה שמחה המתפרצת ברשפי אש, בלהבת התלהבות ובלהט הלב; וזהו כינוס פנימיות החיות שבדם, כנזכר לעיל.

ההבדל מתבטא בתפילה, שעליה אמרו חז"ל שהיא "עבודת הלב". ההתבוננות מביאה שמחה הבוררת כאש, בלהט ובהתרגשות של הלב: פנימיות החיות שבדם מתכנסת ועולה.

כמו יין ישמח כנ"ל. וזהו עבודת חיות הקדש שבמרכבה עליונה דכתיב בהו בוערות כמראה הלפידים¹⁷³ כו'.

כמו "יין ישמח", כנזכר לעיל. וזהו עבודת חיות הקדש שבמרכבה העליונה, שעליה נאמר: "בוערות כמראה הלפידים" וכו'.

זה דומה לשמחה שהיין מעורר. וזהו עבודת החיות, המלאכים הקדושים שבחזון המרכבה של יחזקאל, המתוארים כבוערים כמראה לפידים.

28 ובכל הפרשה נאמר בהן וכנפיהן שר"ל [שרוצה לומר] בחינת אהוי"ר [אהבה ויראה] בהתפעלות התלהבות והתלהטות לעוף כלפי מעלה להבטל וליכלל באור השכינה המאיר עליהם כו'

ובכל הפרשה נאמר עליהן "וכנפיהן", כלומר, בחינת אהבה ויראה מתוך התרגשות, התלהבות ולהט, כדי לעוף כלפי מעלה, להתבטל ולהיכלל באור השכינה המאיר עליהן וכו'.

לאורך חזון יחזקאל נזכרות ה"כנפיים" של החיות; הן מסמלות אהבה ויראה מתוך התרגשות ולהט, העולות למעלה כדי להיכלל באור השכינה המאיר עליהן.

וכן במתן תורה כתיב וכל העם רואים את הקולות¹⁷⁴ ואת הלפידים¹⁷⁵ כי הנה הקולות והלפידים לא באו כדי להפחיד את ישראל

וכן במתן תורה נאמר: "וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים". הקולות והלפידים לא באו כדי להפחיד את ישראל;

כך גם במתן תורה: העם "ראו את הקולות ואת הלפידים". הם לא נועדו להפחיד את ישראל.

אלא היו ענין ובחינת אתערותא דלעילא ברשפי אש לעורר את האהבה בישראל באתעדליית [באתערותא דלתתא] שיתלהבו נפשותם ברפיש אש התשוקה לה' אחד ולזה היו הקולות והלפידים להלהיב כניי [כנסת ישראל].

אלא הם היו בחינת אתערותא דלעילא ברשפי אש, כדי לעורר בישראל אהבה שתהיה אתערותא דלתתא, כך שנפשותיהם יתלהבו ברשפי אש התשוקה לה' אחד. לשם כך באו הקולות והלפידים — כדי להלהיב את כנסת ישראל.

הם היו אתערותא דלעילא, ברשפי אש, שנועדה לעורר בישראל אהבה משלהם, באתערותא דלתתא, כך שנפשותיהם יבערו בתשוקה לה' אחד.

29 וכן היי [היה] שעל כל דיבור פרח נשמתן¹⁷⁶ שהקולות והלפידים הלהיבו בנפשותם התלהבות אורה ושמחה בבחי' כלות הנפש ממש עד שפרחה נשמתם על כל דבור כו' וכי' [וכל זה] הוא בחינת שמחה בהתבוננות כמו יין ישמח כניל.

וכך היה: בכל דיבור יצאה נשמתם, שכן הקולות והלפידים הציתו בנפשותיהם התלהבות של אור ושמחה, בבחינת כלות הנפש ממש, עד שנשמתם יצאה בכל דיבור וכו'. כל זה הוא בחינת שמחה מתוך התבוננות, כמו "יין ישמח", כפי שזכר לעיל.

בכל אחד מעשרת הדיברות יצאה נשמתם של ישראל, כפי שמספרת הגמרא. הקולות והלפידים עוררו בהם שמחה עזה כל כך, עד שהנשמה ממש יצאה; זוהי שמחת ההתבוננות, "יין".

אבל הנה בבחי' החכמה להיות כי אור החכמה מאיר מלמעלה למטה ובאה בבחי' ביטול המציאות הפך ההתלהבות וזהו שנאמר בחיות הקדש ועל ראשי החיה רקיע¹⁷⁷ כעין הקרח הנורא.

אבל בחינת חכמה פועלת באופן אחר: מכיוון שאור החכמה מאיר מלמעלה למטה, הוא מופיע בבחינת ביטול המציאות, היפוכה של התלהבות. ועל כך נאמר על החיות הקדושות: "ומעל לראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא".

חכמה פועלת באופן הפוך: אורה יורד מלמעלה ומביא לידי ביטול, היפוכו של ריגוש. יחזקאל מתאר זאת כרקיע "כעין הקרח הנורא" שמעל לראשי החיות.

פיי קרח כמו עד"מ הקרח הגשמי שנגלדו בו המים כך בחי' החכמה ממשכת בראשי החיות בחי' ביטול במציאות עד דאגלדו מיא¹⁷⁸ ונעשו כעין הקרח

פירוש "קרח": כמו, למשל, בקרח הגשמי, שבו המים קופאים, כך בחינת חכמה ממשיכה אל ראשי החיות בחינת ביטול המציאות, עד ש"נגלדו המים" ונעשו כעין הקרח;

כשם שהמים קופאים והופכים לקרח, כך חכמה ממשיכה אל החיות ביטול מוחלט כל כך, עד שתנועתן הלוהטת נעצרת, כביכול "קפאו המים".

והוא בחיי הנקודה של החריק¹⁷⁹ שתחת האותיות כי חרק אותיות קרי"ח¹⁸⁰ להיות בחיי הביטול תחת האותיות.

וזהו בחינת הנקודה של החריק, שמתחת לאותיות, שכן האותיות של "חריק" הן אותיות "קרח"; וזהו בחינת הביטול שמתחת לאותיות.

זוהי תנועת החריק, נקודה המונחת מתחת לאותיות. אותיות "חריק" — חי"ת, רי"ש וקו"ף — הן אותיות "קרח": ביטול העומד מתחת לאותיות, מתחת לכל ביטוי.

30 ואזי נאמר בחיות בעמדם תרפינה כנפיהם¹⁸¹ פי שכנפיהם בהתלהבות אהוי"ר [אהבה ויראה] תרפינה למטה כי מתבטלים ממציות שלהם ועומדים בבחי' ביטול לגמרי.

ואז נאמר על החיות: "בעמדם תרפינה כנפיהם" — כלומר, כנפיהן, שהיו בוערות בהתלהבות של אהבה ויראה, נשטות כלפי מטה, שכן הן מתבטלות ממציות ועומדות במצב של ביטול מוחלט.

יחזקאל אומר שכאשר החיות עמדו, הן השפילו את כנפיהן. אהבתן ויראתן הלוהטות שוככות, מפני שהן בטלות לחלוטין ואינן קיימות עוד לעצמן.

וזהו להצהיל פנים משמן¹⁸² דלכאורה אינו מובן הלשון להצהיל כו' והל"ל [והוה ליה למימר] ושמן יצהיל פנים כמו שאמר ולחם כו' יסעד ויין ישמח^{183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190} כו' וכמ"ש לעיל.

וזהו "להצהיל פנים משמן". לכאורה, הלשון "להצהיל" אינה מובנת: היה צריך לומר "ושמן יצהיל פנים", כפי שנאמר "ולחם" וכו' "יסעד", ו"יין ישמח" וכו', כמו שנתבאר לעיל.

כך מתבררת השאלה שהועלתה בסעיף 1: מדוע נאמר "להצהיל" ולא "שמן יצהיל", בדומה ל"לחם יסעד" ו"יין ישמח"?

אך הענין הוא לפי שכל עיקר בחי' ויין ישמח הוא כדי שיהיה אח"כ להצהיל פנים משמן אלא העניין הוא שכל עיקר הבחינה של "ויין ישמח" הוא כדי שלאחר מכן יהיה "להצהיל פנים משמן". התשובה היא ששמחת היין נועדה למען ההארה שבאה מן השמן.

כי כל עיקר השמחה ברשפי אש התשוקה בתחלה בבחינת רצוא¹⁹¹ שהוא נקרא יין הוא רק כי כל עיקר השמחה שברשפי אש התשוקה בתחילה, בבחינת רצוא, הנקראת יין, אינו אלא

השמחה והתשוקה הלוהטות בתחילה, הרצוא של הנשמה — ריצתה אל ה', בדומה ל"רצוא ושוב" של החיות בחזון יחזקאל — הן בחינת היין. הן אינן אלא אמצעי למה שבא לאחר מכן.

כדי שיהיה אחר כך בחינת השוב והוא בחינת ההמשכה וגילוי אור הבא על ידי החכמה שהוא בחינת חכמת אדם תאיר פניו¹⁹² כו'.

כדי שלאחר מכן תהיה בחינת השוב, שהיא בחינת המשכת אור וגילוי, הבאים על ידי החכמה, שהיא בחינת "חכמת אדם תאיר פניו" וכו'.

המטרה היא השוב — המשכת אור וגילוי באמצעות חכמה, ההארה השלווה של החכמה המאירה את הפנים.

נמצא שמהכוון העקרי הוא בחינת השוב שהוא בחינת להצהיל פנים משמן כי בזה יש קיום יותר.

נמצא שעיקר הכוונה הוא בחינת השוב, שהיא בחינת "להצהיל פנים משמן", שכן בה יש קיום רב יותר.

לכן המטרה העיקרית היא השוב, ההארה שמן השמן, מפני שהיא נמשכת יותר מאשר ההתלהבות החולפת.

אך בהיות שא"א שיבא לבחינת שוב אלא א"כ קדם לו בחינת הרצוא ברשפי אש דוקא והיינו כדי לצאת ממאסר הגוף שזהו על ידי ההתבוננות ורשפי אש כו'.

אלא שאי אפשר להגיע לבחינת השוב אלא אם כן קדמה לה בחינת הרצוא, דווקא ברשפי אש. והיינו, כדי לצאת ממאסר הגוף, והדבר נעשה על ידי ההתבוננות ורשפי אש וכו'.

עם זאת, אי אפשר להגיע לשוב בלי לעבור תחילה דרך הרצוא הלוהט, משום שרק הוא, הנולד מן ההתבוננות, מחלץ את הנשמה ממאסר הגוף.

(עמ"ש בד"ה ונקדשתי בתוך¹⁹³ בניי [בני ישראל] ובד"ה והיה לכם לציצית)¹⁹⁴ ע"כ אמר תחלה ויין ישמח ואחר כך להצהיל שהוא עיקר המכוון כו'.

(ראו מה שנתבאר בדיבור המתחיל "ונקדשתי בתוך בני ישראל" ובדיבור המתחיל "והיה לכם לציצית"). לכן נאמר תחילה "ויין ישמח", ולאחר מכן "להצהיל", שהיא עיקר הכוונה וכו'.

משום כך הפסוק מקדים את היין ל"להצהיל", שהוא המטרה העיקרית. כאן מצוינים שני מאמרים נוספים.

(וע' מענין ויין ישמח כו' בזהר ויחי דר"מ ע"א שמיני ל"ט ע"א¹⁹⁵ קרח קע"ז ב'. פנחס דרטי"ז סע"ב [סוף עמוד ב] דרטי"ז סע"א [סוף עמוד א]. ויקרא י"ב ע"ב. משפטים קכ"ד ב'. פקודי דרמ"ו סע"א [סוף עמוד א]).¹⁹⁶

(ועיינו בעניין "ויין ישמח" כו' בזהר: ויחי, דף ר"מ ע"א; שמיני, ל"ט ע"א; קרח, קע"ז ע"ב; פנחס, סוף דף רטי"ז ע"ב וסוף דף רי"ז ע"א; ויקרא, י"ב ע"ב; משפטים, קכ"ד ע"ב; פקודי, סוף דף רמ"ו ע"א).

הטקסט מונה מקומות בזהר הדנים בפסוק "ויין ישמח".

(ועמ"ש בדי"ה אסרי לגפן עירה^{197, 198} אסר יו"ד שבחינת יו"ד הוא ח"ע [חכמה עילאה] הוא אוסר ומקשר לבחינת גפן כו' ע"ש) ובכ"ז [ובכל זה] יובן מה שאנו אומרים

(ועיינו במה שכתוב במאמר המתחיל "אסרי לגפן עירה": "אסר" — "יו"ד אוסר", שכן בחינת יו"ד היא חכמה עילאה, והיא קושרת ומחברת לבחינת "גפן" וכו'; עיינו שם). ועל פי כל זה יובן מה שאנו אומרים,

במאמר על "אסרי לגפן עירה" נדרש "אסר" כ"יו"ד אוסר": היו"ד, שהיא חכמה עילאה, קושרת את עצמה ל"גפן" — היין. בכך מתבאר גם ביטוי מן התפילה, המובא בהמשך.

כי באור פניך נתת לנו תורת חיים כו' כי התורה מחכמה נפקת והוא בחינת הארת פנים

"כי באור פניך נתת לנו תורת חיים" וכו', שכן התורה נובעת מחכמה, והיא בחינת הארת פנים.

"באור פניך נתת לנו תורת חיים": התורה נובעת מחכמה, וחכמה היא "אור הפנים".

(ועי"ל [ועוד יש לומר] ע"ד שנתבאר לעיל בפ"י עשה רצונו כרצונך שהוא הרצון הנולד ונמשך מהשכל וההתבוננות שזהו בחינת יין והיינו כדי שע"ז אח"כ יעשה רצונך כרצונו רצון העליון שלמעלה מהשכל וזהו בחינת העטרה דלקמן

(ואפשר לומר עוד, על פי מה שנתבאר לעיל בפירוש "עשה רצונו כרצונך": זהו הרצון שנולד ונמשך מן השכל וההתבוננות, שהיא בחינת יין. הדבר הוא כדי שעל ידי כך, לאחר מכן, "יעשה רצונך כרצונו" — הרצון העליון שלמעלה מן השכל; וזו בחינת העטרה [שתתבאר] להלן).

אפשר לפרש כך: "יין" הוא ההבנה הראשונה של "עשה רצונו כרצונך" — רצון שנולד מן ההתבוננות. תכליתו היא שה' יעשה לאחר מכן את רצונך כרצונו, הרצון העליון שלמעלה מן השכל, שהוא "העטרה" שתתבאר בהמשך.

וזהו ג"כ בחי' שמן שהוא מקור החכמה שלמעלה מהבינה והדעת ושכל המושג ומובן נמצא מה שיין משמח שהוא בחי' עשה רצונו כרצונך תכליתו הוא להצהיל פנים משמן דהיינו ענין שיעשה רצונך כרצונו כו' וכדלקמן בפ"י מזהלות חתנים מחופתם):

וזו גם בחינת שמן, שהוא מקור החכמה שלמעלה מבינה ודעת ומשכל שאפשר להשיג ולהבין. נמצא שתכלית השמחה שהיין משמח, שהיא בחינת "עשה רצונו כרצונך", היא "להצהיל פנים משמן", כלומר, עניין "יעשה רצונך כרצונו" וכו', כפי שיתבאר להלן בפירוש "מזהלות חתנים מחופתם".

הרצון העליון הזה הוא גם "שמן", מקור החכמה שלמעלה מבינה, דעת ומכל מה שאפשר להבין. לכן שמחת היין — "עשה רצונו כרצונך" — מובילה להארת השמן — "יעשה רצונך כרצונו", כפי שיתבאר בפירוש "מזהלות חתנים מחופתם".

קטע 6 • 311-33

העטרה

31 ו ומעתה נבוא לענין הפסוק צאינה וראינה¹⁹⁹ כו' בעטרה שעטרה לו אמו כי הנה עטרה הוא בחי' רצון

העליון²⁰⁰ כמ"ש כצנה רצון תעטרנו²⁰¹ שהוא בחי' מקיף עליון

6. כעת נעבור לביאור הפסוק "צאינה וראינה" וגו', "בעטרה שעטרה לו אמו". העטרה היא בחינת הרצון העליון, כמו שנאמר: "כצנה רצון תעטרנו". זוהי בחינת אור מקיף עליון,

סעיף 6 מגיע אל העטרה שבפסוק הפותח. העטרה היא הרצון העליון, כפי שנאמר בתהילים: "רצון תעטרנו". זהו אור מקיף, המקיף את האדם ואינו נכנס לתוכו.

והוא בחי' כתר תורה והוא למעלה מבחינת לחם ויין שהוא מה שנמשך בבחינת א"פ [אור פנימי] משא"כ עטרה הוא מבחינת גילוי אור א"ס עצמו הסוכ"ע (ועי'ד מ"ש בזהר ר"פ בהעלותך)

והיא בחינת "כתר תורה", והיא למעלה מבחינת לחם ויין, שהם נמשכים בבחינת אור פנימי, ואילו העטרה היא מבחינת גילוי אור אין סוף עצמו, סוכב כל עלמין (ועל דרך מה שכתוב בזהר בתחילת פרשת בהעלותך)

זוהי "כתר תורה", הנעלה מן הלחם והיין, שהם אור פנימי הנכנס בכלים. העטרה היא גילוי אור אין סוף עצמו, סוכב כל עלמין.

(דקמ"ח ע"ב) בפ"י והוא כחתן יוצא מחופתו^{202, 203} מאן איהו חופתו דא איהו עטרה שעטרה לו אמו²⁰⁴

כו'

(דף קמ"ח ע"ב), בפירוש הפסוק "והוא כחתן יוצא מחופתו": "מי היא חופתו? זו העטרה שעטרה לו אמו" וגו'.

הזוהר בתחילת פרשת בהעלותך מבאר את הפסוק "והוא כחתן יוצא מחופתו": החופה היא "העטרה שעטרה לו אמו".

ומבואר לעיל בד"ה לסוסתי שבחי' חופה הוא סוכ"ע ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה תורה צוה²⁰⁵ וע' בזהר

בראשית ד"ח ע"א²⁰⁶

וכמבואר לעיל במאמר המתחיל "לסוסתי", שבחינת החופה היא סוכב כל עלמין; וראו גם את מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "תורה צוה", וכן בזהר בראשית, דף ח' ע"א.

במאמר הקודם, "לסוסתי", הוסבר שהחופה היא סוכב כל עלמין. כאן מפנה הטקסט גם למאמר נוסף ולזוהר.

ולכן ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] אלעתיד לבוא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם²⁰⁷ שלעתיד

יומשך ויתגלה אור א"ס הסוכב כל עלמין בבחי' גילוי

ולכן אמרו רבותינו ז"ל שלעתיד לבוא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם: כי לעתיד לבוא ימשך ויתגלה אור אין סוף, סוכב כל עלמין, בגילוי.

לכן מתארים חז"ל את העולם הבא כזמן שבו הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם: אז יתגלה בגלוי האור המקיף את כל העולמות.

והנה מבחינת בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו נמשך בחי' להצהיל פנים משמן וכמאמר קול מצהלות חתנים מחופתם.²⁰⁸

והנה מבחינת "בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו" נמשכת בחינת "להצהיל פנים משמן", וכמאמר "קול מצהלות חתנים מחופתם".

מן העטרה נובעת ההארה מן השמן, כפי שנאמר בברכת הנישואין: "קול מצהלות חתנים מחופתם". ההארה באה מן החופה, העטרה המקיפה.

32 והענין כי הנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **נובלות חכמה שלמעלה תורה.**²⁰⁹ **פירש שהתורה כמו שירדה למטה נמשכה מבחינת אחוריים דח"ע** [דחכמה עילאה] **כמ"ש באגה"ק** [באגרת הקודש] **ד"ה עוטה אור**²¹⁰

ההסבר הוא: חז"ל אמרו: "נובלות חכמה שלמעלה — תורה". פירוש הדבר הוא שהתורה, כפי שירדה למטה, נמשכת מבחינת אחוריים של חכמה עילאה, כפי שנכתב באגרת הקודש, בפסקה המתחילה "עוטה אור".

המדרש מכנה את התורה "נובלות חכמה שלמעלה": התורה כפי שהגיעה אלינו נמשכת מאחוריים של חכמה עילאה, מההיבט החיצוני שלה, כפי שמוסבר באגרת הקודש, בפסקה "עוטה אור".

וזהו בחינת התורה שנק' לחם ועמ"ש בענין דומה דודי לצבי²¹¹ מה צבי מחזיר ראשו לאחוריו כו' וזו בחינת התורה שנקראת לחם. [וראה מה שנכתב בענין "דומה דודי לצבי": כשם שהצבי מחזיר את ראשו לאחור, וכו'.

הבחינה החיצונית הזאת של התורה היא הנקראת "לחם". הטקסט משווה אותה לצבי שבשיר השירים, המחזיר את ראשו לאחור: גילוי הבא מאחור, כביכול.

אמנם בחינת להצהיל פנים היינו ענין יאר ה' פניו שיומשך בהתורה גילוי עצמיות ח"ע [חכמה עילאה] ממש שלמעלה מבחי' נובלות חכמה כו'

אבל בחינת "להצהיל פנים" היא ענין "יאר ה' פניו": שיימשך בתורה גילוי עצמותה ממש של חכמה עילאה, שלמעלה מבחינת "נובלות חכמה", וכו'.

"להצהיל פנים", לעומת זאת, הוא ה"פנים" שבברכת הכהנים: "יאר ה' פניו" — גילוי עצמותה ממש של חכמה עילאה בתוך התורה, למעלה מבחינת "נובלות חכמה".

וכענין חכמת אדם תאיר פניו^{212, 213} שהוא ע"י רוב הגילוי אור חדש ממקור החכמה הנובע²¹⁴ כו'

כמו ב"חכמת אדם תאיר פניו", שהדבר הוא על ידי גילוי רב של אור חדש ממקור החכמה הנובע, וכו'.

זהו האור בפנים שב"חכמת אדם תאיר פניו", הבא מגילוי רב של אור חדש ממקור החכמה עצמו, המעיין הנובע שבמשלי.

וזהו ענין עוסק בתורה לשמה לשם התורה עצמה שיהיה אור אי"ס ב"ה שורה ומתגלה בה וזהו להצהיל פנים משמן²¹⁵ דייקא

וזהו עניינו של העוסק בתורה לשמה — לשם התורה עצמה, כדי שאור אין סוף ברוך הוא ישרה בה ויתגלה בה. וזהו "להצהיל פנים" דווקא "משמן".

זהו לימוד תורה "לשמה", לשם התורה עצמה: כדי שאור אין סוף ישרה בה ויתגלה. משום כך ההארה באה דווקא "משמן".

כי שמשן הוא מקור הח"ע [החכמה עילאה] ועצמיותה ושרשה וכמשנ"ת [וכמו שנתבאר] לעיל ומשם דייקא נמשך בחי' להצהיל פנים יאר ה' פניו כו'

כי השמן הוא מקור חכמה עילאה, עצמותה ושרשה, כפי שהתבאר לעיל; ודווקא משם נמשכת בחינת "להצהיל פנים", "יאר ה' פניו", וכו'.

השמן הוא מקור חכמה עילאה, עצמותה ושרשה, כפי שהתבאר קודם; ורק משם באה ההארה שבכרכת הכוהנים.

אך עכ"ז [עם כל זה] בחי' להצהיל ומצהלות חתנים נמשך מחופתם דוקא שהוא מבחי' סוכ"ע שמשם נמשך הגילוי להיות בחי' להצהיל פנים משמן

אך אף על פי כן, בחינת "להצהיל" ו"מצהלות חתנים" נמשכת דווקא "מחופתם", שהיא מבחינת סובב כל עלמין, שממנה נמשך הגילוי שהוא בחינת "להצהיל פנים משמן".

ובכל זאת, ההארה, "מצהלות חתנים", באה "מחופתם": מסובב כל עלמין, המביא את הגילוי של ההארה משמן.

דהיינו שע"י בחי' עטרה וחופה הנ"ל נמשך להיות גילוי בחי' עצמיות ח"ע [חכמה עילאה] הנקרא שמן מה שלמעלה מבחי' נובלות כו'

כלומר, על ידי בחינת העטרה והחופה הנזכרות לעיל מתגלה עצמותה של חכמה עילאה, הנקראת שמן, שהיא למעלה מבחינת "נובלות", וכו'.

כך, באמצעות העטרה והחופה — האור המקיף — מתגלה עצמותה של חכמה עילאה, הנקראת שמן, למעלה מבחינת "נובלות" של התורה.

(ועמ"ש מזה בד"ה תורה צוה הנ"ל ועיין בזהר ויקרא) (דף ז' ע"ב)²¹⁶ ע"פ כשמן הטוב²¹⁷ כו' ובזהר הרקיע שם ור"פ אמור (דפ"ח)

(ועינינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "התורה ציווה" הנזכר לעיל; וכן בזהר, ויקרא) (דף ז' ע"ב), על [הפסוק] "כשמן הטוב" וכו', ובזהר הרקיע שם, ובראש פרשת אמור (דף פ"ח).

הטקסט מפנה למאמר "התורה ציווה", ולזהר על "כשמן הטוב על הראש", המסביר שהשמן הטוב הוא שמן המשחה הקדוש הנמשך מעתיקא קדישא על ראש המלך.

גם י"ל [יש לומר] במשי"כ [במה שכתוב] ²¹⁸ ועיקר העטרה היינו גילוי אור אבא בחינת שמן שהוא ע"ד מ"ש בע"ח [בעץ חיים] שכ"ב פ"ג [פרק ג'] ²¹⁹ ומתפארת דאבא נעשה לו נשמה כו' וכתר אמיתי נעשה ²²⁰ כו'

אפשר לומר גם על מה שנכתב שעיקר העטרה הוא גילוי אור אבא, בחינת שמן, בדומה למה שכתוב בעץ חיים, שער כ"ב, פרק ג': "ומתפארת דאבא נעשה לו נשמה" וכו', "וכתר אמיתי נעשה" וכו';

הצעה נוספת: עיקר העטרה הוא גילוי אור אבא (חכמה), שהוא שמן. בעץ חיים נאמר שנשמת הכתר של ז"א נעשית מתפארת דאבא, ואילו הכתר האמיתי נעשה מאריך אנפין עצמו.

ע"ש וע' בזהר אמור (דק"ב סע"ב [סוף עמוד ב]) ²²¹ ובפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות] שם גבי וכדין ירית מלכא לאו"א [לאבא ואימא] ²²² כו' ע"ש אך עיקר המכוון כאן הוא כנ"ל והכל עולה בקנה א'.
עיינו שם. וכן עיינו בזהר, אמור (סוף דף ק"ב ע"ב), ובפירוש הרמ"ז שם, על "וכדין ירית מלכא לאו"א" וכו'; עיינו שם. אולם הכוונה העיקרית כאן היא כמבואר לעיל, ושני הדברים עולים בקנה אחד.

גם בזהר, אמור, ובפירוש הרמ"ז עליו, מדובר על כך שהמלך "יורש" את אבא ואמא כאשר הוא מתעטר. אולם ההסבר העיקרי הוא זה שניתן לעיל, ושתי הדרכים מתיישבות זו עם זו.

אך מכל מקום נקרא בעטרה שעטרה לו אמו כי אף שהעטרה עצמה היא למעלה מעלה מבחי" אימא

אף על פי כן היא נקראת "העטרה שעטרה לו אמו", שכן אף שהעטרה עצמה גבוהה לאין ערוך מבחינת אמא,

מדוע, אם כן, נקראת העטרה זו ש"אמו עטרה לו", אף שהיא גבוהה לאין ערוך מאמא (בינה)?

(וכמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] וכמ"ש ג"כ במק"מ [במקדש מלך] פ' אחרי בדף ס"ו ע"ב) ²²³ שהיא בחי" יין ישמח כמ"ש אם בנים שמחה ²²⁴ עכ"ז [עם כל זה] שעטרה לו אמו.

(כפי שכותב הרמ"ז, וכפי שנכתב גם במקדש מלך, פרשת אחרי, בדף ס"ו ע"ב), שהיא בחינת "יין ישמח", כפי שכתוב "אם הבנים שמחה"; ואף על פי כן, נאמר עליה "עטרה לו אמו".

אמא היא בחינת "יין ישמח", שמחת ההבנה, כפי שהמזמור מכנה אותה "אם הבנים שמחה". ואף על פי כן, העטרה נמשכת באמצעותה.

כי להיות גילוי והמשכת עטרה זו צ"ל כסדר המדרגות וכמאמר עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו ²²⁵ ונת' [ונתבאר] למעלה בפ"י שיעשה רצונך כרצונו שהוא ענין גילוי בחינת רצון העליון שלמעלה מהחכמה

כי גילוי והמשכת עטרה זו צריכים להיעשות כסדר המדרגות, כמאמר "עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו". וכפי שנתבאר לעיל, פירוש "יעשה רצונך כרצונו" הוא גילוי בחינת הרצון העליון, שלמעלה מן החכמה,

הטעם הוא שהעטרה יכולה להתגלות רק כסדר, שלב אחר שלב, כמאמר המשנה: "עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו". כפי שנתבאר לעיל, "יעשה רצונך כרצונו" פירושו גילוי הרצון העליון, שלמעלה מן החכמה.

דהיינו המשכת הכתר שהרצון העליון שהוא רצונו יומשך ויתגלה ברצון התחתון שנקרא רצונך וכדי שיהיה בחינה זו צ"ל תחלה עשה רצונו כרצונך.

כלומר, המשכת הכתר: שהרצון העליון, שהוא "רצונו", יימשך ויתגלה ברצון התחתון, הנקרא "רצונך". וכדי שתהיה בחינה זו, צריך תחילה לקיים "עשה רצונו כרצונך".

זוהי המשכת הכתר, כלומר המשכת הרצון העליון ("רצונו") אל הרצון התחתון, הרצון האנושי ("רצונך"), וגילוי בו. כדי שהדבר יתרחש, צריך תחילה לקיים "עשה רצונו כרצונך".

והוא על ידי התבוננות בחינת יין ישמח שעייז מולידיהם הרצון התחתון. והוא גורם לגילוי רצון העליון.

וזה נעשה באמצעות התבוננות בבחינת "יין ישמח", שבאמצעותה נולד הרצון התחתון; והיא מביאה לגילוי הרצון העליון.

השלב הראשון נעשה באמצעות התבוננות, בחינת ה"יין" המשמח, המוליכה את הרצון התחתון; רצון זה מביא בתורו לגילוי הרצון העליון.

וזהו בעטרה שעטרה לו אמו כו'. (וזהו שכתוב בזהר אמור) (דצ"ד ע"א) ²²⁶ והאי יין מעטרא למלכא בעטרוי ²²⁷ הה"ד [הדא הוא דכתיב] שעטרה לו אמו.

וזהו "העטרה שעטרה לו אמו" וכו'. (וזהו שכתוב בזהר, פרשת אמור) (דף צד ע"א): "והיין הזה מעטר את המלך בעטרותיו, כמו שכתוב: 'העטרה שעטרה לו אמו'".

לכן זו העטרה ש"אמו עטרה לו": השמחה שבחינה (אימא, יין) מובילה לעטרה. הוזהר בפרשת אמור אומר זאת במפורש: "היין הזה מעטר את המלך בעטרותיו".

ועיין מה שכתוב בד"ה ויקהל משה ^{228, 229} מענין רצון התחתון שהוא כלי לגילוי רצון העליון כו' ועל ידי עטרה זו נמשך בחינת להצהיל פנים משמן כו'

ועיינו במה שכתוב במאמר המתחיל "ויקהל משה", בעניין הרצון התחתון שהוא כלי לגילוי הרצון העליון וכו'. ועל ידי עטרה זו נמשכת הבחינה של "להצהיל פנים משמן" וכו'.

המאמר "ויקהל משה" מסביר כיצד הרצון התחתון הוא כלי לגילוי הרצון העליון. באמצעות עטרה זו נמשכת ההארה מן השמן.

וענין במלך שלמה מלך שהשלום שלו נתבאר למעלה שעייז נמשך שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. ומקור בחינת שלום זה נמשך מבחי העטרה וכתר תורה. ^{230, 231}

ועניינו של "במלך שלמה" — המלך שהשלום שלו — התבאר למעלה: שעל ידי כך נמשך שלום בפמליה של מעלה ובפמליה של מטה. ומקור בחינת שלום זה נמשך מבחינת העטרה וכתר התורה.

גם עניינו של "המלך שלמה" — המלך שהשלום שלו — התבאר קודם: באמצעות התורה יש שלום למעלה ולמטה. מקורו של שלום זה הוא העטרה, כתר התורה.

33 והנה כדי להיות גילוי בחינת עטר זו צ"ל צאינה וראינה²³² צאינה כבי"ע וכמו עד"מ שאבן טוב²³³

המבהיק ביותר א"א לראות ולהביט בו נגד השמש ממש

כדי שתתגלה בחינה זו של העטרה, צריך "צאינה וראינה" — לצאת אל בריאה, יצירה ועשיה. למשל, אי אפשר לראות ולהביט באבן יקרה, הנוצצת ביותר, כאשר מכיטים בה ממש מול השמש,

כדי לראות את העטרה צריך "לצאת" מאצילות אל העולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה. אי אפשר לראות היטב אבן יקרה ונוצצת במיוחד מול השמש עצמה.

רק דייקא במקום שאין שם אור כ"כ [כל כך] וגם כמו שא"א להסתכל באור האבוקה מקרוב ממש אלא מרחוק כו'

אלא דווקא במקום שאין בו אור רב כל כך; וכן אי אפשר להסתכל באור האבוקה מקרוב ממש, אלא רק מרחוק וכו'. אפשר לראותה רק במקום שיש בו פחות אור; וגם אי אפשר להביט באבוקה מקרוב, אלא רק ממרחק. כך גם את העטרה רואים רק "בחוץ".

(גם יש לומר דוגמא לזה ממ"ש בע"ח [בעץ חיים] של"א²³⁴ פ"א בשם הזהר בפ"י ותתצב אחרותו מרחוק.²³⁵ מרחוק ה' נראה לי כי כל אורות אבא הם מרחוק ולא מקרוב²³⁶ כו' ובפע"ח [ובפרי עץ חיים] שער העמידה ס"פ י"ג)

(אפשר לומר שיש לכך דוגמה גם כמה שכתוב בעץ חיים, שער ל"א, פרק א', בשם הזהר, בפירוש "ותתצב אחרותו מרחוק" ו"מרחוק ה' נראה לי": כל האורות של אבא הם מרחוק ולא מקרוב וכו'; וכן בפרי עץ חיים, שער העמידה, סוף פרק י"ג.)

עץ חיים מביא בשם הזהר רעיון דומה: הפסוקים "ותתצב אחרותו מרחוק" ו"מרחוק ה' נראה לי" מלמדים שכל האורות של אבא, חכמה, נראים מרחוק ולא מקרוב.

ועו"ל [ועוד יש לומר] כפשוטו בפ"י צאינה שזהו ענין לכו לחמו כו' כי עם היות דהעטרה היא שעטרה לו אמו שהיא בחי' אם הבנים שמחה²³⁷ וישמחו בך כו'

ועוד אפשר לומר לפי הפירוש הפשוט של "צאינה", שזהו עניין "לכו לחמו" וכו'. אף שהעטרה היא "שעטרה לו אמו", שהיא בחינת "אם הבנים שמחה" ו"ישמחו בך" וכו',

פירוש נוסף, פשוט יותר: "צאינה" היא ה"לכו" שבפסוק "לכו לחמו בלחמיי". העטרה באה מן ה"אם", "אם הבנים שמחה", וישראל שמחים בה'.

אך שמחה זו היא בחיי יינה של תורה כנל וכמו שא"א לשתות יין אליבא ריקנא כך מתחלה צ"ל ולחם
לכב אנוש יסעד²³⁸

שמחה זו היא בחינת "יין" של תורה, כנוכר לעיל; וכשם שאי אפשר לשתות יין על בטן ריקה, כך תחילה צריך להיות "ולחם לכב אנוש יסעד",

השמחה הזאת היא יין התורה. כשם שלא ראוי לשתות יין על בטן ריקה, כך צריך תחילה את הלחם שסועד את לכב אנוש.

והיינו לכו לחמו בלחמי²³⁹ וזהו צאינה כו' ואח"כ ויין ישמח כו' להצהיל פנים וזהו וראינה בעטרה
שעטרה לו אמו ביום חתונתו^{240, 241, 242, 243, 244} כו'

וזהו "לכו לחמו בלחמי", וזהו "צאינה" וכו'; ואחר כך "ויין ישמח" וכו', "להצהיל פנים". וזהו "וראינה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו" וכו'.

לכן "צאינה" היא "לכו לחמו בלחמי", ואחר כך בא היין המשמח ומצהיל פנים; וזהו "וראינה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו" — מתן תורה.

(ועיין מענין צאינה וראינה בעטרה כו' בזהר חלק א' ויחי רמ"ו א' רמ"ח סע"ב [סוף עמוד ב] ח"ב [חלק ב] וארא כ"ב א' תרומה קל"ד א' ח"ג [חלק ג] אמור צ"ח א' נשא קמ"ח ב' בלק ר"ט²⁴⁵ א'):

(ועיינו בענין "צאינה וראינה בעטרה" וכו' בזהר, חלק א', ויחי רמ"ו ע"א ורמ"ח ע"ב; חלק ב', וארא כ"ב ע"א, תרומה קל"ד ע"א; חלק ג', אמור צ"ח ע"א, נשא קמ"ח ע"ב, בלק ר"ט ע"א.)

כאן מובאים מקומות בזהר העוסקים ב"צאינה וראינה בעטרה".

בעבודה

אדם צריך להקדיש את עיקר מחשבתו לתורה, הן לנגלה שבה והן לפנימיותה, ורק מעט לעסקיו. בתפילה עליו להתבונן בגדולת ה' עד שתתעורר בו אהבה, ואחר כך ללמוד תורה מתוך אותה רוח, לשמה. כשהאהבה דועכת במהלך יום העבודה, הוא יכול לפחות להניח בצד כל רצון זר. עליו לקיים את התורה והמצוות בשמחה, הבאה מן ההתבוננות בכך שהן רצונו של ה' עצמו. הסדר הוא לחם תחילה, ואחר כך יין: לימוד התורה מחזק גם מי שעדיין אין בו אהבה, ובאמצעותו הוא מגיע לשמחה ולזיו.

שאלות לשיחה

1. מדוע עומד אדמו"ר הזקן על כך ששמחת היין מתקיימת למען זיו השמן, ובכל זאת אי אפשר להגיע לזיו בלי היין תחילה?
2. כיצד הדימוי של מטטרוך העולה בשבת ויורד בכל יום ראשון מסביר הן את הפסוק "ימיו כעשב" והן את האופן שבו אנו מונים את ימי השבוע?
3. מה ההבדל בין שני הפירושים של "עשה רצונו כרצונך", וכיצד כל אחד מהם מוביל ל"עשה רצונך כרצונו"?
4. מדוע "בטל רצונך" יכול לחול רק מחוץ לתפילה, ומה הדבר מלמד על שעות העבודה והעסקים?
5. באיזה מובן צריך אדם "לצאת" כדי לראות את העטרה, וכיצד הדימויים של אבן חן ולפיד מסבירים זאת?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 צאינה וראינה

לפי ההערה, העתקה אחרת (הנחה) של המאמר נדפסה שם.

הערת קה"ת

הנחה אחרת בסה"מ תקס"ז ע' קע. באוה"ת שה"ש ע' שצא ואילך עם הגהות אחרות. קצת הערות שם ע' שפט. הדרוש במאמרי אדה"א נ"ך ע' רסו מיוסד על ד"ה זה. בסה"מ תרכ"ט (הוצאת תשנ"ב) ע' קעג מציין שד"ה זה שייך למתן תורה. ראה להלן בהוספות להערות וציגונים השוואה לד"ה זה.

2 צאינה וראינה

הפסוק מתאר את שלמה המלך, שאמו הכתירה אותו ביום חתונתו. זהו הפסוק הפותח את המאמר, המסביר את ה"כתר" כהתגלות הבאה באמצעות התורה.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה־לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׁמֻחָת לְבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ג, יא.

3 ביום חתונתו זו מ"ת

המשנה בסוף מסכת תענית מפרשת את "יום חתונתו" כמתן תורה ואת "יום שמחת לבו" כבניין בית המקדש. אדמו"ר הזקן בונה את המאמר על הפירוש הראשון.

Taanit 26b:6-7 תענית כ"ו ב:ו-ז

וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׁמֻחָת לְבוֹ". "בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ" — זֶה מִתֵּן תּוֹרָה, "וּבְיוֹם שְׁמֻחָת לְבוֹ" — זֶה בְּנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שִׁיבָנָה בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ. גַּמִּי בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים בִּשְׁנָה כְּהָנִים נוֹשְׂאִין אֶת כְּפִיהֶם כּוֹי. תַּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת מִי אֵיכָא מִסָּפָר? חֲסוּרֵי מִיחְסָרָא, וְהִכֵּי קִתְּנִי: בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים כְּהָנִים נוֹשְׂאִין אֶת כְּפִיהֶן כָּל זְמַן שְׁמֵתִפְלִיל, וְיֵשׁ מִהֶן אֶרְבָּעָה פְּעָמִים בְּיוֹם — שְׁחִרִית ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית כו, ב.

4 ויעיין ברכות דנ"ז סע"א

לפי ההערה, אור התורה מעתיק שם את לשון התלמוד: הרואה יין בחלום, אם הוא תלמיד חכם, סימן יפה לו תמיד, כמו שנאמר: "ושתו ביין מסכת".

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך ב ע' שצב מעתיק מהגמרא "הרואה יין בחלום כו אם ת"ח לעולם יפה לו שנאמר ושתו ביין מסכת".

5 לריח שמניך

על הפסוק "לריח שמניך טובים" אומר המדרש שהחכמים דרשו את שני השמנים על שתי התורות, התורה שבכתב והתורה שבעל פה, ומדבר על

העוסקים ב"שמן התורה". זהו המקור לכך שהתורה נקראת שמן.

Shir HaShirim Rabbah 1:3-4 שיר השירים רבה א:ג-ד

לְרִיחַ שְׁמָנִיךָ טוֹבִים, רַבִּי יִנְאִי בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל הַשִּׁירִים שְׁאֲמְרוּ לְפָנֶיךָ הָאֲבוֹת, רִיחוֹת הָיוּ, אֲבָל אֲנִי שְׁמֵן תּוֹרַת שְׁמֶךָ, כְּאֵדָם שְׁמִירָא מְכִילִי לְכָלִי חֲבָרוֹ. כָּל הַמִּצְוֹת שְׁעָשׂוּ לְפָנֶיךָ הָאֲבוֹת רִיחוֹת הָיוּ, אֲבָל אֲנִי שְׁמֵן תּוֹרַת שְׁמֶךָ, מֵאֲתִים וְאֶרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת עָשָׂה וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם יִהְיוּ כָּל הַיָּמִים דְּיוֹ, וְאִגְמִים קוֹלְמוֹסִיוֹ, וְשָׁמִים וְאֶרֶץ מְגֻלוֹת, וְכָל בְּנֵי ...

By the fragrance of your good oils, your name is like “poured oil; therefore, the young women love you” (Song of Songs 1:3). “By the fragrance of your good oils,” Rabbi Yanai son of Rabbi Shimon [said]: All the songs that the patriarchs recited before You were fragrances, but we, “your name is like poured oil,” like a person who empties from his vessel to the vessel of another. All the mitzvot that the patriarchs performed before You were fragrances, but we, “your name ... is like poured oil,” [we have]

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

6 לחם ויין ושמן הם בחי' ומעלות שונות שיש בתורה

לפי ההערה, שלוש הבחינות של התורה כלחם, יין ושמן מוסברות שם בהרחבה.

הערת קה"ת

בארוכה באמרי בינה שער הק"ש פנ"ג ואילך. — משיחות פי' מקץ תשנ"ב ע' 195.

7 ויין ישמח לבב אנוש

המזמור משבח את ה' על היין המשמח, השמן המבהיק את הפנים והלחם המחזק את לב האדם. המאמר קורא את שלושתם כשלוש מדרגות בתורה ומנתח כל אחד מן המשפטים.

Psalms 104:15 תהילים קי"ד:ט"ו

וַיֵּין יִשְׁמַח לִבְבִּי־אֲנוֹשׁ לְהַצְחִיל פָּנִים מִשְׁמֵן וּלְחֶם לִכְבִּי־אֲנוֹשׁ יִסְעֵד:

And wine that maketh glad the heart of man, Making the face brighter than oil, And bread that stayeth man's heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים קד, טו.

8

הגמרא מפרשת את "כי טובים דודיך מיין" ככנסת ישראל האומרת שדברי חכמים ערבים לה יותר מ"יינה של תורה". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כמקור לכך שהתורה נקראת יין.

Avodah Zarah 35a:6 עבודה זרה ל"ה א:ו

הַשִּׁיאוּ לְדָבָר אַחֵר וְכוּ'. מַאי "כִּי טוֹבִים דְּדִידָךְ מִיֵּינִי"? כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: אֲמַרְהָ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְפָנֶי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, עֲרִיבִים עָלֶי דְּבָרֵי דְּדִידָךְ יוֹתֵר מִיֵּינָה שֶׁל תּוֹרָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

9 והעיר שושן צהלה ושמחה

כשמרדכי יצא בלבוש מלכות, שושן הבירה צהלה ושמחה. הפסוק מצמיד את שתי המילים, ומכאן עולה השאלה במה שונה "צהלה" מ"שמחה".

Esther 8:15 אסתר ח':ט"ו

ומִרְדֵּכִי יֵצֵא מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת וְחֹר וְעֹטְרָת זָהָב גְּדוּלָּה וְתִכְרִיךְ בֹּרֵץ וְאַרְגָּמָן וְהָעִיר שֹׁשַׁן צָהָלָה וְשִׂמְחָה:

And Mordecai went forth from the presence of the king in royal apparel of blue and white, and with a great crown of gold, and with a robe of fine linen and purple; and the city of Shushan shouted and was glad

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ח, טו.

10

הנביא מכנה את הלב עקוב מכל ו"אנוש" — חולה. אדמו"ר הזקן מבין שזו משמעות המילה "אנוש" בפסוק העוסק בלחם: האדם בחולשתו.

Jeremiah 17:9 ירמיהו י"ז:ט'

עֵקֶב הַלֵּב מְכַל וְאָנֵשׁ הוּא מִי יֵדְעֵנוּ:

The heart is 'deceitful' above all things, And it is exceeding 'weak'—who can know it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 אין לך עשב שאין לו מזל

המדרש אומר שאין למטה אפילו עשב אחד שאין לו מזל בשמים שמכה בו ואומר לו לגדול. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהדברים הגשמיים ותענוגותיהם מקבלים את חיותם באמצעות המזלות.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י':ו'

בר סירה אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרקוק מרקח את המרקחת. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגו'. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חיאי ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtarot] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Zohar I, 251a זח"א רנ"א, א

הערת קה"ת

ראה ב"ר פ"י, ו. זח"א רנ"א, א. מו"נ ח"ב פ"י. אגה"ק סס"כ.

12 וכל קרבי

"ברכי נפשי את ה', וכל קרבי את שם קדשו". אדמו"ר הזקן מפנה להסבר ידוע המבוסס על פסוק זה, העוסק בפסולת שהאיברים הפנימיים מפרדים

מן המזון.

Psalms 103:1 תהילים ק"ג:א'

לְדוֹד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־ה' וְכָל־קִרְבִּי אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ:

of David. Bless the L-RD, O my soul; And all that is [A Psalm] within me, bless His holy name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קג, א.

13 טעמו וראו כי טוב ה'

מחבר התהלים מזמין אותנו לטעום ולראות כי ה' טוב. כאן מתואר ההפך מהשתוקקות לתענוגות העולם הזה: טעימה משוב האלקות.

Psalms 34:9 תהילים ל"ד:ט'

טַעְמוּ וּרְאוּ כִּי־טוֹב ה' אֲשֶׁר־יִגְבֹּר יִחְסֶה־בוֹ:

O consider and see that the L-RD is good; Happy is the man that taketh refuge in Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לד, ט.

14 ראה נתתי לפניך את החיים

משה מציב לפני ישראל חיים וטוב, מוות ורע (בפסוק מופיעה המילה "היום", שהמאמר משמיט). אדמו"ר הזקן מפרש את החיים והמוות כרוחניות וגשמיות.

Deuteronomy 30:15 דברים ל':ט"ו

רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:

See, I have set before thee this day life and good, and death, and evil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, טו (שם "היום" את).

15 ובחרת בחיים

התורה מצווה את ישראל לבחור בחיים. במאמר, הבחירה בחיים פירושה לבחור ברוחני ולא בגשמי.

Deuteronomy 30:19 דברים ל':י"ט

הַעֲדוֹתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרִיָּה וְהַקְּלָלָה וּבִחְרַת בְּחַיִּים לְמַעַן תַּחְיֶה אִתָּה וְזָרַעַךָ:

I call heaven and earth to witness against you this day, that I have set before thee life and death, the blessing and the curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and thy seed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, יט.

16 לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חיך

הפסוק הבא מבקש מישראל לאהוב את ה', לדבוק בו ולשמוע בקולו, "כי הוא חיך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כאהבה הנובעת מההכרה שה' הוא חיי האדם.

Deuteronomy 30:20 דברים ל':כ'

לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׂמְעַ בְּקוֹלוֹ וּלְדַבֵּק־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּךְ וְאַרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתַת לָהֶם:

גשמיות.

Jeremiah 17:9 ירמיהו י"ז:ט'

עקב הלב מכל ואנש הוא מי ידענו:

The heart is deceitful above all things, And it is exceeding
?weak—who can know it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 אני ה' לא שנית

ה' אומר שהוא לא השתנה, ובני יעקב לא כלו (בפסוק כתוב "ואתם" ולא "ואיך"). אדמו"ר הזקן קורא את המילים "לא כליתם" כתוכחה: הם לא "כלו" בכיסופים לה' שאינו משתנה.

Malachi 3:6 מלאכי ג:ו'

כי אני ה' לא שנית ואתם בני יעקב לא כליתם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not
.consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

22 הציווי לבחור בחיים, המוזכר כאן כיסוד לאהבה הראשונה, התחתונה.

Deuteronomy 30:19 דברים ל"י"ט

העדתי בכם היום את־השמים ואת־הארץ החיים והמות נתתי לפניך
הברכה והקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך:

I call heaven and earth to witness against you this day, that I
have set before thee life and death, the blessing and the
curse; therefore choose life, that thou mayest live, thou and
thy seed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 אותי עזבו מקור מים חיים

ה' מקונן על כך שעמו עזב אותו, מקור מים חיים, לחצוב להם בארות
נשכרים (בפסוק המילה "בארות" כתובה בצורה שונה). אדמו"ר הזקן מחיל
את דימוי הבארות הנשכרים על תענוגות גשמיים, הנובעים משכירת
הכלים.

Jeremiah 2:13 ירמיהו ב':י"ג

כִּי־שָׁתִים רָעוֹת עָשָׂה עָמִי אֲתִי עָזְבוּ מִקּוֹר מַיִם חַיִּים לְחַצֵּב לָהֶם בְּאֵרוֹת
בְּאֵרֹת נִשְׁכָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יִכְלֹוּ הַמַּיִם:

For My people have committed two evils: They have forsak-
en Me, the fountain of living waters, and hewed them out
.cisterns, broken cisterns, That can hold no water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' ב, יג, ושם כתי' בארות בארת, יעו"ש. [כ].

24 המשורר אומר שכוחו כשל בשל עוונו. אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שהעוון מחליש את כוחה של הנפש.

Psalms 31:11 תהילים ל"א:יא

כי כלו כגזן חיי ושנותי באנחה כשל בעוני כחי ועצמי עששו:

For my life is spent in sorrow, and my years in sighing; My
strength faileth because of mine iniquity, and my bones are
.wasted away

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

to love the L-RD thy G-d, to hearken to His voice, and to
cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy
days; that thou mayest dwell in the land which the L-RD
swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob,
.to give them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, כ.

17 לכו לחמו בלחמי

החכמה מזמינה את הפתאים לאכול מלחמה ולשתות מהיין שמזגה. אדמו"ר
הזקן מביא זאת כדי להראות שהתורה נקראת הן לחם והן יין.

Proverbs 9:5 משלי ט"ה'

לְכוּ לֶחֱמוּ בְּלַחְמִי וּשְׁתּוּ בַיִּין מִסֻּכְתִּי:

Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have'
.mingled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ט, ה.

18 הגמרא מלמדת שלתלמיד חכם, ראיית יין בחלום היא תמיד סימן טוב, ומצטטת: "ושתו ביין מסכתי". אדמו"ר הזקן מתייחס לכך כהוכחה לכך שהתורה נמשלה ליין.

Berakhot 57a:8 ברכות נ"ז א:ח'

הַרְוָאָה זֵיתִים בַּחֲלוֹם, זוּטְרִי — פְּרִי וְרֵבִי וְקָא' עֲסָקִיָּה כְּזִיתִים. וְהִנֵּי
מִיָּלִי פְּרִי, אֲבָל אֵילָנִי — הוֹיִין לָקָה בְּנִים מְרֻבִּין, שְׁנֵאָמֵר: "כִּנְיָה
כְּשִׁתְּלִי זֵיתִים וְגו'". אֵיכָא דְאָמְרִי הַרְוָאָה זֵית בַּחֲלוֹם — שֶׁם טוֹב יוֹצֵא
לוֹ, שְׁנֵאָמֵר: "זֵית רַעֲנָן יִפָּה פְּרִי תֹאֵר קָרָא ה' שְׁמֵהּ". הַרְוָאָה שְׁמֵן זֵית
בַּחֲלוֹם — יִצְפָּה לְמֵאֹר תּוֹרָה, שְׁנֵאָמֵר: "וַיִּקְחוּ אֵלָיֶה שְׁמֵן זֵית זָהָב".
הַרְוָאָה תְּמָרִים בַּחֲלוֹם — תִּמְנוּ עֲוֹנוֹתַי, שְׁנֵאָמֵר: "תִּם עֲוֹנָה בַּת צִיּוֹן".

Who dreams of olives, if small, his business will be fruitful
and multiply and endure like olives. But this applies only to
[dreaming of] the fruit ; if [he dreamt] of olive-trees, then he
will have numerous offspring; as it is said, "Thy children
like olive-plants, round about thy table" (Ps. cxxviii. 3).
Some say that he who dreams of the olive, a good name will
proceed from him; as it is said, "The L-rd called thy name a
leafy olive-tree, fair and goodly fruit" (Jer. xi. 16). Who
... dreams

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסוקה 2

19 נכספה וגם כלתה נפשו

"נפשי נכספה וגם כלתה לחצרות הוי'". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי זה
לתיאור האהבה העליונה, הנובעת מההתבוננות באור אין סוף.

Psalms 84:3 תהילים פ"ד:ג'

נִכְסְפָה וְגַם־כִּלְתָּהּ נַפְשִׁי לַחֲצֵרוֹת ה' לִבִּי וּבִשְׂרִי יִרְנְנוּ אֶל־ה':

My soul yearneth, yea, even pineth for the courts of the
.L-RD; my heart and my flesh sing for joy unto the living G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 הנביא אומר שהלב עקום יותר מכול. כאן מדובר במי שנמשך אחר תאוות

25 כשל בעוניי כחי

המשורר אומר שכוחו כשל בשל עונו. אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שהעיון מחליש את כוחה של הנפש.

Psalms 31:11 תהילים ל"א:י"א

כי קלו כְּיָגוֹן חַיִּי וְשָׁנוּתִי בְּאַנְחָה כְּשֶׁל בְּעוֹנִי כְּחִי וְעֲצָמִי עָשָׂשׁוּ:

For my life is spent in sorrow, and my years in sighing; My strength faileth because of mine iniquity, and my bones are wasted away.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לא, יט.

26 כי אם עונותיכם היו מבדילים

הנביא אומר שעונות ישראל הבדילו בינם לבין אלקיהם. כאן נקראים "העוונות" כגשמיות הגוף, היוצרת מסך מבדיל.

Isaiah 59:2 ישעיהו נ"ט:ב'

כִּי אִם־עוֹנֹתֵיכֶם הֵיוּ מִבְּדִלִים בֵּינֵכֶם לְבִין אֱלֹהֵיכֶם וְחַטֹּאוֹתֵיכֶם הִסְתִּירוּ פָנִים מִכֶּם מִשְׁמוֹעַ:

But your iniquities have separated Between you and your G-d, And your sins have hid His face from you, That He will not hear

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נט, ב.

27

הנביא מגנה את מי ששמים חושך לאור ומר למתוק (במאמר הסדר הפוך). אדמו"ר הזקן רואה בכך את מהותה של מחלת הנפש: תפיסה מעוותת של הטוב.

Isaiah 5:20 ישעיהו ה':כ'

הוֹי הָאֲמָרִים לְרַע טוֹב וְלְטוֹב רַע שְׁמִים חֹשֶׁךְ לְאוֹר וְאוֹר לְחֹשֶׁךְ שְׁמִים מֵר לְמֵתוֹק וּמֵתוֹק לְמֵר:

Woe unto them that call evil good, And good evil; That change darkness into light, And light into darkness; That change bitter into sweet, And sweet into bitter

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 כך עדיין חולי הנפש . . וראו כי טוב ה'

על פי ההערה, הקטע מופיע שם במילים אחרות: כך היא מחלת הנפש, שתענוגות העולם נעימים לו, עד שהוא שוקע במעמקי הזמן ושוכח את העיקר; עם הפסוקים "כי נעים נאווה תהילה" ו"כמו חלב ודשן תשבע נפשי".

הערת קה"ת

בארה"ת שה"ש כרך ב ע' שצג מובא זה בשינוי לשון: "כן הוא חולי הנפש שתאות העולם עריבים עליו להיות נטבע במצולת הזמן ונשכח ממנו העיקר, כמ"ש כי נעים נאווה תהילה וכתוב כמו חלב ודשן תשבע נפשי".

29 טעמו וראו כי טוב ה'

ההזמנה לטעום מטובו של ה'. הנשמה החולה אינה יכולה לטעום ממנו.

Psalms 34:9 תהילים ל"ד:ט'

טַעְמוּ וְרֹאוּ כִּי־טוֹב ה' אֲשֶׁר־יִגְבֹּר יִחְסֶה־בוּ:

O consider and see that the L-RD is good; Happy is the man that taketh refuge in Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

30

בשיר השירים האהובה אומרת שהיא "חולת אהבה". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לתאר את חולייה של נשמה שאהבתה נמשכת לתאוות העולם.

Song of Songs 2:5 שיר השירים ב':ה'

סִמְכוֹנִי בְּאֲשִׁישׁוֹת רַפְדוֹנִי בְּתַפּוּחִים כִּי־חוֹלֵת אֲהַבָּה אֲנִי:

Stay ye me with dainties, refresh me with apples; For I am 'love-sick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 3

31 יש כמה שמות אנוש איש אדם

לפי ההערה, גם שם נדונים השמות השונים לאדם.

הערת קה"ת

ראה גם אוה"ת ויקרא כרך ד ע' אימח ואילך. [סה"מ תרכ"ט (הוצאת תשנ"ב) ע' קעא ואילך].

32 כמה שמות אנוש איש אדם ואדם גבוה מכולן

בוהר בפרשת תזריע נאמר שאדם נקרא בכמה מדרגות: אדם, גבר, אנוש ואיש, ושואם הוא הגדול שבהן. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לבאר את דירוג השמות.

Zohar, Tazria 22:105-23:115 ספר זוהר, תזריע כ"ב:ק"ה-כ"ג:קט"ו

So the benefit of light is only felt from its contrast with darkness, and similarly white is only known and valued from its contrast with black.' R. Isaac said: 'It is the same with sweet and bitter: a man does not know what sweet is until he tastes bitter.' We have learnt: Man in the Scripture has four names—adam, geber, enosh, ish—and the highest of them is adam.' Said R. Judah: 'But is it not written, "When a man (adam) ... ,shall bring from you an offering" (Lev. 1, 2)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

33 זכר ונקבה בראם

הזכר והנקבה יחד נקראים אדם. אדמו"ר הזקן מסיק מכך שאדם מציין שלמות — חיבור בין המשפיע למקבל.

Genesis 5:2 בראשית ה':ב'

זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָה:

male and female created He them, and blessed them, and called their name Adam, in the day when they were created

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ה, ב.

34 אדם לשון אדמה לעליון

בהערה נאמר שמקור הביטוי מובא קודם לכן, ב"ס 110. שם מסביר אדמו"ר הזקן שהאדם שעל הכיסא הוא "כמו העליון" — דמיון ולא העליון עצמו — ושה' נקרא איש במשמעות של מלחמה: "הווי איש מלחמה".

הערת קה"ת

בסמן לעיל יא, ג.

35 אדמה לעליון

הפסוק מדבר על היות האדם "כמו העליון". אדמו"ר הזקן משתמש בו כדי לבאר את השם אדם כדמיון למה שלמעלה.

Isaiah 14:14 ישעיהו י"ד:י"ד

אֶעֱלֶה עַל־בְּמֹתִי עַב אֲדַמָּה לְעִלְיוֹן:

הזקן מביא זאת כדי להראות שאדם מתאר את ה' למעלה.

Ezekiel 1:26 יהזקאל א:כ"ו

וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁוֹ כְּמֶרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוּת כֶּסֶף וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶף דְּמוּת כְּמֶרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 ה' איש מלחמה

בשירת הים נקרא ה' "איש מלחמה". הדבר מראה שגם איש הוא כינוי לה' למעלה.

Exodus 15:3 שמות ט"ו:ג

Havayah אִישׁ מִלְחָמָה Havayah שְׁמוֹ:

The L-RD is a man of war, The L-RD is His name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, ג.

43 כמ"ש בפרשה פנחס (דרי"ז)

לפי ההערה, הנוסח באור התורה הוא: "פירוש אנוש הוא הנער מט"ט".

הערת קה"ת

"פי' אנוש הוא נער מט"ט" — אוה"ת שה"ש ע' שצ. וע' שצג. ובד"ה פתח ר' חייא תקס"ו ע' שו ואילך. מט"ט דיצירה נק' אנוש ונקרא נער. ראה לעיל פי' פנחס עט, ב. פי' האינו עו, ד ושי"נ.

44 התהילים מושה את ימי האדם לעשב ולפרח השדה. הוזהר מחיל זאת על המלאך שמתחדש שוב ושוב, כמו העשב.

Psalms 103:15 תהילים ק"ג:ט"ו

אָנוֹשׁ כְּחֶצִיר יָמָיו כְּצִיץ הַשָּׂדֶה כֵּן יָצִין:

As for man, his days are as grass; As a flower of the field, so he flourisheth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 אנוש כחציר ימיו

בזוהר בפרשת פינחס מוסבר "משמח לב אנוש" כסודו של הנער העולה לוקנה וחזור להיות כפי שהיה קודם, ולכן נאמר "אנוש, ימיו כעשב". זהו הקטע שאדמו"ר הזקן מצטט כדי להראות שאנוש הוא מטטרון.

Zohar, Pinchas 13:84-15:107 ספר זוהר, פנחס י"ג:פ"ד-ט"ו:ק"ז

1the first 13 lines of the Hebrew text are not translated.R. Abba and R. Jose once rose at midnight to study the Torah. As they were sitting they saw a shadow hovering over them and going to and fro in the house, and they marvelled greatly. Said R. Abba: 'Jose, my son, I will tell you what once happened to me with the Sacred Lamp. Once we were walking in the Valley of Ono, studying the Torah. To escape the heat of ... the sun we sat down in the hollow

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

46 נער הייתי גם זקנתי

"נער הייתי וגם זקנתי". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על מטטרון, הנער שעולה ויורד.

Psalms 37:25 תהילים ל"ז:כ"ה

נֶעֱר הָיִיתִי גַם־זָקֵנְתִי וְלֹא־רָאִיתִי צָדִיק נָעֹזב וְנֹרֵעַ מִכַּבְּשֵׁל־חַם:

I will ascend above the heights of the clouds; I will be like 'the Most High

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 לפי שכלו יהולל איש

אדם נשתבח לפי שכלו. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שאיש הוא מדרגת המדות, המשתבחות לפי השכל שמכוון אותו.

Proverbs 12:8 משלי י"ב:ח

לְפִי־שְׁכָלוֹ יִהְיֶה־אִישׁ וְנִצְוֶה־לֵב יִהְיֶה לְכוֹז:

A man shall be commended according to his intelligence; But he that is of a distorted understanding shall be despised

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יב, ח.

פסקה 4

37 ואדם . . מוחין דגדלות

ההערה מפנה להוספות שבסוף הערות מהדורת קה"ת, לעיון נוסף בעניין אדם כמדרגת השכל הבוגר.

הערת קה"ת

ראה בהוספות להערות וצינונים.

38 אשרי איש ירא את ה'

"אשרי איש ירא את הוי"ו, ובפסוק הבא נאמר שזרעו יהיה גיבור בארץ. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהשם איש, אף שהוא בדרגה נמוכה מאדם, עדיין מתאר כוח וחשיבות.

Psalms 112:1 תהילים קי"ב:א

הַלְלוּ־קָה אֲשֶׁר־אִישׁ יִירָא אֶת־Havayah בְּמִצְוֹתָיו חֲפִץ מְאֹד:

Hallelujah. Happy is the man that feareth the L-RD, That delighteth greatly in His commandments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיב, א.

39 הלב עקוב ו"אנוש" — חולה. הדבר מגדיר את אנוש כחולשה של הנפש.

Jeremiah 17:9 ירמיהו י"ז:ט

עֵקֶב הֵלֵב מִכָּל וְאָנֹשׁ הוּא מִי יֵדְעֵנוּ:

The heart is deceitful above all things, And it is exceeding weak—who can know it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 מה אנוש כי תזכרנו

מחבר התהילים מתפלל שה' זוכר את האדם החלש. הוזהר מפרש כאן את אנוש כביטוי לחולשה.

Psalms 8:5 תהילים ח:ה

מֶה־אָנוֹשׁ כִּי־תִזְכְּרֵנוּ וְכִי־תִפְקְדֵנוּ:

What is man, that Thou art mindful of him? And the son of ?man, that Thou thinkest of him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם

במראה המרכבה, על דמות הכיסא מופיעה דמות כמראה אדם. אדמו"ר

52 דסליק לסיכו

בוהר בפרשת פינחס מדובר על הנער "העולה לוקנה וחזור כבראשונה", ועל הפנים הנקראים פנים גדולות ופנים קטנות. אדמו"ר הזקן מצטט את דבריו בהקשר לעליית המלאך.

Zohar, Pinchas 13:84-15:107 ספר הזהר, פנחס י"ג:פ"ד-ט"ו:ק"י
1the first 13 lines of the Hebrew text are not translated.R. Abba and R. Jose once rose at midnight to study the Torah. As they were sitting they saw a shadow hovering over them and going to and fro in the house, and they marvelled greatly. Said R. Abba: 'Jose, my son, I will tell you what once happened to me with the Sacred Lamp. Once we were walking in the Valley of Ono, studying the Torah. To escape the heat of ... the sun we sat down in the hollow
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

53 כחציר ימיו

"ימיו כעשב". יש לפרש זאת כהתחדשותו התמידית של המלאך.
Psalms 103:15 תהילים ק"ג:ט"ו
אָנוֹשׁ כְּחֻצִיר יָמָיו כְּצִיץ הַשָּׂדֶה כֵּן יָצִין:
As for man, his days are as grass; As a flower of the field, so
he flourisheth
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

54 ונדע שהרי אנו מונין היום יום ראשון בשבת

לפי ההערה, אותה ראייה מספירת "היום יום ראשון בשבוע" מופיעה גם שם.
הערת קה"ת
ראה דרך מצותיך מצות הלל קנא, א. סה"מ תרע"ח ע' רסט. סה"מ תשי"ד ע' 192.

55 וקשה הרי עברו רבבות ימים

לפי ההערה, גם שם נדונה השאלה כיצד כל יום ראשון יכול להיות "היום הראשון" אחרי ימים רבים כל כך.
הערת קה"ת
ראה ד"ה והוא עומד עליהם תרס"ג ע' נז. וראה שם ע' רלו. וראה סה"מ תשי"ה ע' 167. שיחת ח"י כסלו תש"מ. לקו"ש ח"י ע' 100. סה"ש תנשי"א ע' 550.

56 שהשבת הוא העלי באצ"י שלמעלה מן הזמן

לפי ההערה, גם שם נדון הרעיון שהשבת היא העלייה לאצילות, שלמעלה מן הזמן.
הערת קה"ת
ראה לקו"ש ח"י ע' 60 הערה 31.

57 כחציר

הזהר מפרש את "מצמיח חציר לבהמה" כמלאכים ששולטים לזמן מוגבל ונבראו ביום השני. הערת קה"ת מביאה זאת בהקשר לצמיחתו המוגבלת של המלאך, הנמשכת שישה ימים.

Zohar, Bereshit 7:70-8:83 ספר הזהר, בראשית ז'ע-ח:פ"ג

58 אנוש כחציר ימיו

ימי האדם כעשב. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כ"צמיחה" בת ששת ימים של

I have been young, and now am old; yet have I not seen the
righteous forsaken, nor his seed begging bread

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, כה.

47 בגמ' דחזקת הבתים

הגמרא שואלת אם אכילת יבול משלושה מחזורים בתוך שלושים יום, כמו באספסתא, מקנה חזקה בשדה. אספסתא היא גידול מספוא שקוצרים אותו והוא צומח שוב כעבור זמן קצר, ואדמו"ר הזקן משתמש בה כדי להסביר את העשב שבפסוק.

Bava Batra 28b:9 בבא בתרא כ"ח ב:ט'

הערת קה"ת

ב"ב כח, ב. וע' שם (כ, ב). [כ].

48

בוהר בפרשת תרומה מוסבר שהשם אנוש מציין מי שלא היה בכוחו המלא, ומובא הפסוק "מה אנוש כי תזכרנו". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שאנוש מבטא חולשה.

Zohar, Terumah 78:761-79:771 ספר הזהר, תרומה ע"ח:תשס"א-ע"ט:תשע"א

The son of Enosh was Kenan (v. 9), which (in Hebrew) has the same letters as Cain, with an additional letter to signify that humanity was healed from the curse of Cain

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 5

49 מה יפו פעמיך בנעלים

"מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב". אדמו"ר הזקן מתייחס לביאור הידוע שלפיו ה"נעלים" הן מטטרון, העולה יחד עם העולמות בשבת.

Song of Songs 7:2 שיר השירים ז:ב'

מִה־יָפוּ פַעְמִיךָ בְּנַעְלִים בַּת־נָדִיב חֲמוּקֵי יָרֵכֶיךָ כִּמּוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יָדֶי אֶמֶן:

How beautiful are thy steps in sandals, O prince's daughter!
The roundings of thy thighs are like the links of a chain, The
work of the hands of a skilled workman

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ז, ב.

פסקה 6

50 גם זקנתי

"וגם זקנתי". יש לפרש זאת כעליית מטטרון בשבת.

Psalms 37:25 תהילים ל"ז:כ"ה

נָעַר הָיִיתִי גַם־זָקֵנְתִי וְלֹא־רָאִיתִי צָדִיק נָעֹז וְזָרְעוֹ מִכָּבֶשֶׁת־לָחֶם:

I have been young, and now am old; yet have I not seen the
righteous forsaken, nor his seed begging bread

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51 דסליק לסיכו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"ג (ריו, רע"ב). [כ].

באוה"ת שה"ש ע' שצד נמצא כאן הגהה: "ולכן נאי גבי אנוש אז הוחל כו' וכמ"ש הרמב"ם שאנוש עצמו מן הטועים הי' וכו'".

65 עקוב הלב מכל ואנוש הוא

הלב הדואב. אדמו"ר הזקן מזכיר זאת כדי להגדיר את חולשתו של אנוש שבאדם.

Jeremiah 17:9 ירמיהו י"ז:ט'

עקב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו:

The heart is deceitful above all things, And it is exceeding
?weak—who can know it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 איזהו גבור הכובש את יצרו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, א. אדר"נ כג, א.

67 איזהו גבור הכובש את יצרו

בן זומא מלמד שגיבור הוא הכובש את יצרו. כאן הדבר מגדיר את הכוח שחסר לאנוש.

Pirkei Avot 4:1 משנה אבות ד':א'

בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שגאמר (תהלים קיט) מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שגאמר (משלי טז) טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר, השמח בחלקו, שגאמר (תהלים קכח) יגיע פסוקי כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך, בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שגאמר (שמואל א ב) כי מכבדי אכבד ובני יקלו:

Ben Zoma said: Who is wise? He who learns from every man, as it is said: "From all who taught me have I gained understanding" (Psalms 119:99). Who is mighty? He who subdues his [evil] inclination, as it is said: "He that is slow to anger is better than the mighty; and he that rules his spirit than he that takes a city" (Proverbs 16:32). Who is rich? He who rejoices in his lot, as it is said: "You shall enjoy the fruit ... of your labors, you shall be happy

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

68 ואהבת בכל לבבך

הציווי לאהוב את ה' בכל לבבו. האות הכפולה במילה "לבבך" נדרשת כמתייחסת לשני היצרים.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and
.with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 בכל לבבך בשני יצריך

המשנה מפרשת את המילים "בכל לבבך" כ"שני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע". אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי לבטא את הכוח המשליט את היצר.

Mishnah Berakhot 9:5 משנה ברכות ט':ה'

חייב אדם לברך על הרעה קשם שהוא מברך על הטובה, שגאמר (דברים ו) ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. בכל לבבך,

המלאך שבין שבת אחת לכאה אחריה.

Psalms 103:15 תהילים ק"ג:ט"ו

אנוש כחציר ימיו כצ"ץ השדה בן יצ"ץ:

As for man, his days are as grass; As a flower of the field, so
.he flourisheth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

59 שגידולו רק וי ימים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע' זח"א (יח, ב). [כ].

60 בפני האבוקה וע"ש בפרשה פנחס (דרי"ז ע"ב) בפ"י ואיננו כו'

לפי ההערה, בנוסח אור התורה נוסף כאן: "ואלו הם הנקראים 'עשבי בוהר' שם, וגם אנוש 'כעשב ימיו' מהטעם שהזכר לעיל, כלומר בעלייתו בשבת".

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' שצד: "והן הן הנק' חציר בוהר שם, ואנוש ג"כ כחציר ימיו מטעם הנ"ל, והיינו בעלייתו בשבת כו'". והנה.

61 ואיננו

הזוהר בפרשת פינחס מפרש את סוף הפסוק, "כי רוח עברה בו ואיננו", כרוח העליזונה הנסתרת הכוללת אותו בתוכה. אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להסביר את ביטולו של המלאך בשבת.

Zohar, Pinchas 13:84-15:107 ספר הזוהר, פנחס י"ג:פ"ד-ט"ו:ק"ז

1the first 13 lines of the Hebrew text are not translated.R. Abba and R. Jose once rose at midnight to study the Torah. As they were sitting they saw a shadow hovering over them and going to and fro in the house, and they marvelled greatly. Said R. Abba: 'Jose, my son, I will tell you what once happened to me with the Sacred Lamp. Once we were walking in the Valley of Ono, studying the Torah. To escape the heat of ... the sun we sat down in the hollow

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

62 ואיננו

"כי רוח עברה בו ואיננו". זהו הפסוק הבא אחרי "ימיו כעשב", שאותו מפרש הזוהר.

Psalms 103:16 תהילים ק"ג:ט"ז

כי רוח עברה בו ואיננו ולא יכירנו עוד מקומו:

For the wind passeth over it, and it is gone; And the place
.thereof knoweth it no more

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 ה' איש

"הוי' איש מלחמה". פסוק זה מראה שהכינוי "איש" למעלה מתייחס לה'.

Exodus 15:3 שמות ט"ו:ג'

Havayah איש מלחמה Havayah שמו:

.The L-RD is a man of war, The L-RD is His name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 עקוב הלב מכל ואנוש הוא

לפי ההערה, הגהה שם מוסיפה: לכן נאמר על אנוש "או הוחל" וכו', וכפי שכתב הרמב"ם, אנוש עצמו היה בין הטועים.

הערת קה"ת

תהלים כט, יא.

74 ממסגר אסיר

הנביא מדבר על הוצאת האסיר מבית הכלא. אדמו"ר חזקוני מיישם זאת על שחרור הנשמה מהכלא של הגוף.

Isaiah 42:7 ישעיהו מ"ב:ז

לפקח עינים עוורות להוציא ממסגר אסיר מבית כלא ישיבי חשך:

To open the blind eyes, To bring out the prisoners from the dungeon, And them that sit in darkness out of the prison-house.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75 בד"ה בחדש השלישי

לפי ההערה, גם אור התורה שם מפנה למאמר זה בתורה אור.

הערת קה"ת

תו"א סו, א. ראה גם אוה"ת ויקרא כרך א ע' רנ שמציין לתו"א הנ"ל.

76 הפסוק הפותח את סיפור מתן תורה, והמילים הפותחות את המאמר שאליו מתייחס אדמו"ר חזקוני.

Exodus 19:1 שמות י"ט:א

בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני:

In the third month after the children of Israel were gone forth out of the land of Egypt, the same day came they into the wilderness of Sinai.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 כ"ב אותיות . . חטה

ההערה מפנה למילון מונחים קבלי זה לצורך פירוש המילה חטה.

Chagigah 14a חגיגה י"ד א

Bereshit Rabbah 43:7 בראשית רבה מ"ג:ז

ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ ממי קנאו? רבי אבא בשם רב כהנא ור' יצחק רבי אבא אמר: כאינש דאמר: פלו, עינוהי יאי, שיעריה יאי. אמר רבי יצחק: היה מקבל את העוברים ואת השבים, ומשהו אוכלים ושותין היה אומר להן: ברכו! והן אומרים לו: מה נאמר? והוא אומר להם: אמרו, ברוך אל עולם שאכלנו משלו! אמר לו הקב"ה: אני, לא היה שמי ניכר לבריותי, והכרת אותי בבריותי, מעלה אני עליך כאילו אתה שותף עמי בבריותי של עולם, הה"ד (בראשית יד): קונה שמים וארץ:

He blessed him, and he said: Blessed is Abram to G-d, the "Most High, Maker of heavens and earth" (Genesis 14:19). "He blessed him, and he said: Blessed is Abram to G-d, the Most High, Acquirer of heavens and earth" - from whom did He acquire them? Rabbi Abba in the name of Rav Kahana and Rabbi Yitzhak, Rabbi Abba said: It is like a person who says: The eyes of so-and-so are fair, his hair is fair. does not refer to acquisition, but to one's fixing and perfecting some-... thing that

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Numbers 10:3 במדבר י"ג

ותקעו בהן ונועדו אליה כל העדה אלפתח אהל מועד:

And when they shall blow with them, all the congregation shall gather themselves unto thee at the door of the tent of

בשני יצריה, ביצר טוב וביצר רע. ובכל נפשה, אפלו הוא נוטל את נפשה. ובכל מאדה, בכל ממונה. דבר אחר בכל מאדה, בכל מדה ומדה שהוא מודד לה הוי מודה לו במאד מאד. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח, שהוא מקונו כנגד בית קדשי הקדשים. לא יכנס להר הבית במקלו, ובמנעלו, ...

One must bless [G-d] for the evil in the same way as one blesses for the good, as it says, "And you shall love the L-rd your G-d with all your heart, with all your soul and with all your might" (Deuteronomy 6:5). "With all your heart," with your two impulses, the evil impulse as well as the good impulse. "With all your soul" even though he takes your soul [life] away from you. "With all your might" with all your money. Another explanation, "With all your might" whatever ... treatment

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

70 הערת קה"ת מפנה ל: Numbers 25:10-30:1 למילים האלה.

Numbers 25:10-30:1 במדבר כ"ה-ל"א:

פסקה 8

71 יש מקוה לישראל על זאת

שכניה אומר לעזרא שלמרות מעלם של ישראל, "יש תקווה לישראל על זאת". אדמו"ר חזקוני שואל את המילים כדי לבטא את התקווה שהתורה מעניקה לנפש שנחלשה.

Ezra 10:2 עזרא י"ב

ויעז שכיניה בן יחיאל מבני עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו באלהינו ונשב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל עליזאת:

And Shecaniah the son of Jehiel, one of the sons of Elam, answered and said unto Ezra: 'We have broken faith with our G-d, and have married foreign women of the peoples of the land; yet now there is hope for Israel concerning this thing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 ולחם לבב אנוש יסעד

"ולחם לבב אנוש יסעד". המאמר מפרש זאת כתורה המחזקת את הלב החלש.

Psalms 104:15 תהלים ק"ד:ט"ו

ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד:

And wine that maketh glad the heart of man, Making the face brighter than oil, And bread that stayeth man's heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, טו.

73 ה' עוז לעמו יתן

"הוי עוז לעמו יתן". אדמו"ר חזקוני מפרש את ה"עוז" כתורה, המעניקה כוח לנפש האלקית.

Psalms 29:11 תהילים כ"ט:יא

Havayah עז לעמו יתן: Havayah יברך את עמו בשלום:

The L-RD will give strength unto His people; The L-RD will bless his people with peace

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens
Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 11

82 בעטרה דברים נברא העולם

התלמוד מונה עשרה דברים שבאמצעותם נברא העולם, ומתחיל בחכמה, בינה ודעת. אדמו"ר הזקן מביא זאת בהקשר של השכל המתלבש במדות.

Chagigah 12a:13-14 חגיגה י"ב א:י"ג-י"ד

אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב: בעטרה דברים נברא העולם: כחכמה ובתבונה ובדעת, ובכח ובגזירה ובגבורה, בצדק ובמשפט, בחסד וברחמים. כחכמה ובתבונה — דכתיב: "ה' כחכמה יסד ארץ כונון שמים בתבונה". בדעת — דכתיב: "בדעתו תהומות נקדעו". בכח ובגבורה, דכתיב: "מכין הרים ככחו נאזר בגבורה". בגזירה — דכתיב: "עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגזרתו". בצדק ומשפט — דכתיב: "צדק ומשפט מכון כסאך". בחסד ורחמים — דכתיב: ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה יב, א.

83 בראשית נמי מאמר הוא

התלמוד מונה את "בראשית" כאחד מעשרת המאמרות שבהם נברא העולם, אף שלא נאמר בו "ויאמר ה'". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כך: ביחס לאין סוף, חכמה אינה אלא מאמר.

Rosh Hashanah 32a:19-20 ראש השנה ל"ב א:י"ט-כ'

"ויאמר" דבראשית תשעה הו! "בראשית" נמי מאמר הוא, דכתיב: "בדבר ה' שמים נעשו". רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אמר שלש שלש מכולן — יצא. איבעיא להו, היכי קתני: שלש מן התורה, שלש מן הנביאים, ושלש מן הכתובים — דהו תשע, ואיכא בינייהו תדא, או דלמא: אחד מן התורה, ואחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים — דהויין להו שלש, ואיכא בינייהו טובא?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה לב, א.

פסוקה 12

84 הרעיפו שמים ממעל

"הרעיפו שמים ממעל, ושחקים יזלו צדק". הוהר מפרש זאת כשפע הפרנסה הנמשך מלמעלה.

Isaiah 45:8 ישעיהו מ"ה:ח'

הרעיפו שמים ממעל ושחקים יזלו צדק תפתח ארץ ויפרו ישע וצדקה תצמיח יחד אני ה' בראתי:

Drop down, ye heavens, from above, and let the skies pour down righteousness; let the earth open, that they may bring forth salvation, and let her cause righteousness to spring up together; I the L-RD have created it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 הרעיפו שמים ממעל

בסוף ויקרא מסביר רבי חייא את "הרעיפו שמים" באמצעות "יצרר כמטר לקחי", כדברים העוסקים בגשם, שהוא פרנסתם של הכול. אדמו"ר הזקן

meeting.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זח"ג (קפח, ב). [כ]. ראה חגיגה יד, א. ב"ר מג, ז. ראה מאו"א ח, יח. וראה לעיל במדבר י, ג.

78 בשבועות מביאין שתי הלחם . כמ"ש במ"א

התורה מצווה להקריב בשבועות שתי חלות לחם תנופה מן החיטה החדשה. אדמו"ר הזקן קושר אותן לתורה שהיא לחם.

Leviticus 23:17 ויקרא כ"ג:י"ז

ממושבתכם תביאו לחם תנופה שתי שני עשרונים סלת תהינה חמץ תאפינה בכורים לה'

Ye shall bring out of your dwellings two wave-loaves of two tenth parts of an ephah; they shall be of fine flour, they shall be baked with leaven, for first-fruits unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Numbers 10:3 במדבר י:ג'

ותקעו בהן ונועדו אליך כל־העדה אל־פתח אהל מועד:

And when they shall blow with them, all the congregation shall gather themselves unto thee at the door of the tent of meeting.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ויקרא כג, יז. ראה לעיל במדבר י, ג.

79 בד"ה ראשי המטות

ההערה מזהה את המאמר שאליו מפנה אדמו"ר הזקן: המאמר המתחיל "ראשי המטות", המופיע קודם לכן בלקוטי תורה, פרשת מטות.

הערת קה"ת

לעיל פ' מטות.

פסוקה 9

80 לאו מכל אליו מדות איהו כלל ואנת חכים ולא בחכמה ידיעא

בתפילתו של אליהו, המופיעה בהקדמה לתיקוני זוהר, נאמר על ה' שהוא "חכם, אך לא בחכמה ידועה", ושהוא "אינו מאף אחת מן המדות הללו כללי. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שה' מצד עצמו נעלה מן הספירות.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תיקוני זוהר י"ז ב:ג-ד'

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאיןון צדק ומשפט כפום עובדיהו דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסוקה 10

81 כי אמרתי עולם חסד יבנה

"כי אמרתי, עולם חסד יבנה". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כבניית מידת החסד עצמה, באמצעות "אמירה" של דברי תורה.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג'

כי־אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכן אמונתך בהם:

עיר. אִיזוּהוּ עֲשִׂיר, הַשְׁמַח בְּחִלְקוֹ, שְׁנֵאָמֶר (תהלים קכח) יִגִּיעַ כְּפִיָּה כִּי תֹאכַל אֲשֶׁרִיךְ וְטוֹב לָךְ. אֲשֶׁרִיךְ, בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְטוֹב לָךְ, לְעוֹלָם הַבָּא. אִיזוּהוּ מְכַבֵּד, הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת, שְׁנֵאָמֶר (שמואל א ב) כִּי מְכַבְּדִי אֶכְבֵּד וּבְנֵי יִקְלוּ:

Ben Zoma said: Who is wise? He who learns from every man, as it is said: "From all who taught me have I gained understanding" (Psalms 119:99). Who is mighty? He who subdues his [evil] inclination, as it is said: "He that is slow to anger is better than the mighty; and he that rules his spirit than he that takes a city" (Proverbs 16:32). Who is rich? He who rejoices in his lot, as it is said: "You shall enjoy the fruit ... of your labors, you shall be happy

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

פסוק 13

90 וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר

הפסוק הפותח את עשרת הדיברות. אדמו"ר חזקן מפרש את "כל הדברים האלה" כמתייחס לתורה כולה, ואת "לאמור" כתכליתה.

Exodus 20:1 שמות כ"א

וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר:

And G-d spoke all these words, saying

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, א.

91 כל התורה כולה שכלולה בעשה"ד

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Shelah (Shnei Luchos HaBris).

הערת קה"ת

רש"י שמות כד, יב. אכן עזרא שם כ, א בשם ר"ס גאון (וראה שלי"ה ר"פ יתרו בשם הקדמונים).

92 כל התורה כולה שכלולה בעשרת הדברות

רש"י כותב שכל תרי"ג המצוות כלולות בעשרת הדיברות. זהו הבסיס לקריאת "כל הדברים האלה" כמתייחס לתורה כולה.

Rashi on Exodus 24:12 רש"י על שמות כ"ד:י"ב

ויאמר ה' אל משה. לְאַחַר מִתֵּן תּוֹרָה: עֲלֵה אֵלַי הַהִרָה וְהִיָּה שִׁם. אֲרַבְעִים יוֹם: את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם. כָּל שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת בְּכָל־עֶשְׂרֵת הַדְּבָרֹת הֵן, וְנִבְנֶנּוּ סְעֻדָּה פֶּרֶשׁ בְּאַזְהָרוֹת שְׁסֵד לְכָל דְּבוּר וְדְבוּר מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בּוֹ:

ויאמר ה' אל משה — after the Giving of the Law, עֲלֵה אֵלַי הַהִרָה וְהִיָּה שִׁם COME UP TO ME INTO THE MOUNTAIN AND REMAIN THERE forty days. את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם AND I WILL GIVE] THE TABLETS OF STONE, AND THE LAW, AND THE [THREE COMMANDMENT WHICH I HAVE WRITTEN TO TEACH THEM — All the six hundred and thirteen commandments are implicitly contained in the Ten Commandments and ... may therefore be regarded as having been written on the

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

מצטט זאת כדי להראות שהפרנסה הגשמית באה באמצעות התורה.

Zohar, Vayikra 65:435-66:445 ספר זוהר, ויקרא ס"ה:תל"ה-ס"ו:תמ"ה

R. Hiya thereupon began with the verse: "Drop down, ye heavens, from above, and let the skies pour down righteousness" (Isa. 15, 8). 'This verse', he said, 'contains a mystery of wisdom which we have learnt from the Holy Lamp (R. Simeon). The words "drop down" refer to the side of rain, which brings nourishment to all. Therefore the eyes of all the world are turned to the Holy One, blessed be He, because .He gives food to all

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

86 יערוף כמטר לקחי

"יערוף כמטר לקחי". פסוק זה מזהה את "הרעפה" מן השמים עם התורה.

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב

יערוף כמטר לקחי תגל כטל אמרתי כשערים עלי־דשא וכרביבים עלי־עשב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, ב.

87 ועיין ס"פ ויקרא . . וכמ"ש במ"א

שם מסביר אדמו"ר חזקן את "יערוף כמטר לקחי": "לקחי" הוא מה שאנו לוקחים; באמצעות המצוות אנו אווזים כביכול בה' וממשיכים את אור אין סוף עצמו.

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' האזינו עג, א. ובאוה"ת שה"ש ע' שצה הגהה בארוכה יותר וז"ל: "ועיין בזהר ס"פ ויקרא ע"פ הרעיון שמים ממעל כו' שזהו בחי' מזון ולחמה של תורה שהתורה היא מן השמים, ושמים ג"כ מקבלים זה ממעל משום דבמזל תליא מלתא כו' לחם גימט' מזל ואח"כ ושחקים יולו צדק ומחן מקבל המזון בחי' אנוש ומלאך הנ"ל כדאיתא בזהר פ' פנחס דר"ז, ואזי אח"כ תפתח ארץ לתתא כו' ומזונייהו דבני נשא אשתכח בעלמא, הרי שהשפעת מזון גשמי תלוי בזה דעסק התורה ולחם רוחני, כי הרעיון הוא כמ"ש יערוף כמטר לקחי דקאי על התורה ע"ש".

88 החלש יאמר גבור אני

"יאמר החלש גבור אני". אדמו"ר חזקן מיישם זאת על הלב החלש, שמתחזק באמצעות התורה עד שהוא מנצח את היצר.

Joel 4:10 יואל ד':י

כתו אתיכם לחרבות ומזמרתיםכם לרמחים החלש יאמר גבור אני:

Beat your plowshares into swords, And your pruning-hooks into spears; Let the weak say: 'I am strong

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 גבור הכובש את יצרו

גיבור הוא מי שכובש את יצרו. הגדרה זו מבארת את הגבורה שהתורה מעניקה.

Pirkei Avot 4:1 משנה אבות ד':א

כָּן זֻמָּא אוֹמֵר, אִיזוּהוּ חֶכֶם, הַלּוֹמֵד מִכָּל אֶדָם, שְׁנֵאָמֶר (תהלים קיט) מִכָּל מִלְמָדִי הִשְׁכַּלְתִּי כִּי עֲדוּמִיךָ שִׁיחָה לִּי. אִיזוּהוּ גִבּוֹר, הַכּוֹבֵשׁ אֶת יָצָרוֹ, שְׁנֵאָמֶר (משלי טז) טוֹב אֶרֶךְ אַפִּים מִגִּבּוֹר וּמִשָּׁל בְּרוּחוֹ מִלֵּכָד

93 וכמ"ש הרמב"ן שבעשרת הדברות יש תר"ך אותיות

הערת קה"ת מפנה Exodus 20:13 למילים האלה.

Exodus 20:13 שמות כ':י"ג

לא תרצח: לא תגנב: לא תענה ברעך עד שקר:

Thou shalt not murder. Thou shalt not commit adultery.
Thou shalt not steal. Thou shalt not bear false witness
against thy neighbour.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

וכ"כ הבע"ט (שמות כ, יג [יד]). ועי' לקח טוב פי' יתרו (שם [ושם תרכ"א]).
ועי' במד"ר (פ"ג [טז]). ושהש"ר (פ"א [ב, ב]). שם תרי"ג מצות, ולעיל
בחקותי (מו, ד) בהמוקפים, יעו"ש. [כ].

94 שבעשרת הדברות יש תר"ך אותיות

המדרש מונה תרי"ג אותיות מ"אנכי" ועד "אשר לרעך", כנגד תרי"ג
המצוות, ועוד שבע אותיות כנגד שבעת ימי הבריאה. כך מתקבלות 620
האותיות שאדמו"ר הזקן מזכיר.

Bamidbar Rabbah 13:16 במדבר רבה י"ג:ט"ז

95 לעשרה מאמרות

"כעשרה מאמרות נברא העולם". אדמו"ר הזקן מפרש את "לאמור"
כמתייחס להענקת חיות לעשרת המאמרות האלה.

Pirkei Avot 5:1 משנה אבות ה':א

בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, וְהָלֹא כְּמֵאֵמֶר אֶחָד
יָכוֹל לְהִבְרְאוֹת, אֲלֵא לְהַפְרֵעַ מִן הָרָשָׁעִים שְׂמֵאֲבָדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא
בְּעֶשְׂרֵה מְאֻמֹּת, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שֶׁמְקַיְמִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא
בְּעֶשְׂרֵה מְאֻמֹּת:

With ten utterances the world was created. And what does
this teach, for surely it could have been created with one ut-
terance? But this was so in order to punish the wicked who
destroy the world that was created with ten utterances, And
to give a good reward to the righteous who maintain the
world that was created with ten utterances.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

96 ע"פ או יחזיק במעוזי

שם מוסבר השלום הכפול שבפסוק: השלום בפמליא של מטה הוא הייחוד
וההתגלות של אצילות בעולמות בריאה, יצירה ועשיה; והשלום בפמליא
של מעלה הוא הקשר של אור המאציל עם הנאצלים באמצעות בחינת יסוד,
המחברת דברים שאין ביניהם כל השוואה.

הערת קה"ת

ראה גם לעיל י, ד.

97 או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי

"או יחזק במעוזי, יעשה שלום לי, שלום יעשה לי". התלמוד מפרש את
הכפילות של "שלום" כשלום למעלה ושלום למטה.

Isaiah 27:5 ישעיהו כ"ז:ה

או יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי:

Or else let him take hold of My strength, That he may make
peace with Me; yea, let him make peace with Me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 רבי אלכסנדר מלמד שכל העוסק בתורה לשמה עושה שלום בפמליה של
מעלה ובפמליה של מטה, ומביא ראייה מישעיהו. אדמו"ר הזקן מסביר את

שני סוגי השלום.

Sanhedrin 99b:10 סנהדרין צ"ט ב:י

אמר רבי אלכסנדר: כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של
מעלה ובפמליא של מטה, שנאמר: "או יחזק במעוזי יעשה שלום לי
שלום יעשה לי".

R' Alexandri said: All who engage in Torah for its own sake
make peace in the household above and in the household
below, as it says "If they would grasp My fortress, they would
make peace for Me, they would make peace for Me."

(Yeshayahu 27:5)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Rabbi Mike Feuer,
Jerusalem Anthology (CC-BY)

14 פסוקה

99 פותח את ידך

"פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון". אדמו"ר הזקן מפרש את "רצון"
כרצון העליון.

Psalms 145:16 תהילים קמ"ה:ט"ז

פותח את־יָדְךָ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן:

Thou openest Thy hand, And satisfiest every living thing
with favour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, טז.

100 אית ידך אלא יודי"ך

בהקדמת תיקוני זוהר מובא הפסוק ונאמר: "אל תקרי ידך אלא יודי",
כשהכוונה לאות יו"ד. אדמו"ר הזקן מצטט קריאה זו.

Tikkunei Zohar 7b:2 תיקוני זוהר ז' ב:ב'

ועוד רָאָה נְקוּדַּת צִרְיָה לְאַחֲזָרָא עֲלֵייהָ, פְּתַח בְּחוּשְׁבֵּן אוֹתִיּוֹתֶיהָ אִיהוּ
י"ד, וְכַתִּיב (תהלים קמה טז) פּוֹתֵחַ אֶת יָדְךָ וּמַשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן,
וְאִיךְ מִן הָאֵלֶּה יוֹדִי"ךָ, וְאִיךְ מִן יְהוֹדוֹנָהי, וְכֵן
אֶתֶר מִתְּפִלְתֵּיךְ בְּרִקְעָא דְאִיהוּ פְּתַח, וְאִיהוּ מִפְּתַח כְּלִיל אֶהְדוֹנָהי שִׁית
אֶתְנוֹן בְּאֶמְצַע י"י, וְתִרְיָן יוֹדִין עִם רְקִיעַ דְּאִיהוּ ר' סְלִיק לְחוּשְׁבֵּן יְהוֹי"ה.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ת"י בהקדמה (ז, ב). ושם (תס"ט) קו, א. [כ]. באוה"ת שה"ש כרך ב ע' שצו
ושם מציין לסידור בפ"י אשרי.

101 אשר יעשה אותם האדם וחי

התורה אומרת שהאדם העושה את המצוות יחיה בהן. אדמו"ר הזקן מפרש
את "אדם" כאדם העליון, שאליו נמשכים חיים באמצעות המצוות.

Leviticus 18:5 ויקרא י"ח:ה

וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בָּהֶם אֲנִי
Havayah

Ye shall therefore keep My statutes, and Mine ordinances,
which if a man do, he shall live by them: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא יח, ה.

102 כאלו עשאוני

המדרש מפרש את "ועשיתם אותם" כ"ועשיתם אתם": אם אתם מקיימים את התורה, הרי זה כאילו עשיתם את עצמכם. הערת קה"ת מביאה זאת לצד דברי הוזהר.

Vayikra Rabbah 35:7 ויקרא רבה ל"ה:ז

הערת קה"ת

זח"ג (ק"ג, א). [כ]. וראה ג"כ ויק"ר פל"ה ז.

103 כאלו עשאוני

על "ועשיתם אותם" אומר הוזהר שמי שמקיים את המצוות והולך בדרכיהן, כביכול, עושה אותו למעלה, והקב"ה אומר: "כאילו עשאני".

Zohar, Bechukotai 2:12-4:19 ספר הוזהר, בחקותי ב:י"ב-ד:י"ט

104 כמים הפנים לפנים

כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם. בחסידות הפסוק מתאר כיצד התעוררותו של האדם מלמטה מעוררת תגובה מקבילה מלמעלה.

Proverbs 27:19 משלי כ"ז:י"ט

כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to man.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כז, יט.

105 שני כבשים . . ושתי הלחם

בשבועות מקריבים שני כבשים בני שנה לשלמים. אדמו"ר חזקן קושר אותם לשלום שהתורה מחוללת.

Leviticus 23:19 ויקרא כ"ג:י"ט

ועשיתם שעיר-עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים:

And ye shall offer one he-goat for a sin-offering, and two he-lambs of the first year for a sacrifice of peace-offerings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ויקרא כג, יט-כ.

106 ושתי הלחם ע"ג שני הכבשים

הכהן מניף את שני הכבשים יחד עם לחם הביכורים. המאמר רואה את הלחמים, המסמלים את התורה, כחוברים לכבשים, המסמלים שלום.

Leviticus 23:20 ויקרא כ"ג:כ

והניף הכהן אתם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' על-שני כבשים קדש יהיו לה' לזבח:

And the priest shall wave them with the bread of the first-fruits for a wave-offering before the L-RD, with the two lambs; they shall be holy to the L-RD for the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 שלמים

הוזהר על ויקרא מסביר שקרבן השלמים מובא כדי לקיים את העולם בשלום. אדמו"ר חזקן מצטט זאת כדי לבאר את הקשר בין שלמים לשלום.

Zohar, Vayikra 25:179-191 ספר הוזהר, ויקרא כ"ה:קע"ט-קצ"א

108 כי שלמים הוא בחיי שלום

לפי ההערה, הקשר בין שלמים לשלום נדון שם.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ויקרא כרך א ע"כ.

109 בביתאור ע"פ החלצו מאתכם

שם מבואר הפסוק "או יחזק במעויו... שלום": שלום בפמליה של מעלה הוא חיבור חכמה וכינה באמצעות התורה, הדעת העליונה, הממשיכה אליהן את אור אין סוף שמעל לחכמה; מן השלום העליון הזה נמשך השלום התחתון, הכוללות ההדדית של המדות באמצעות הדעת התחתונה.

הערת קה"ת

לעיל פ' מטות פז, ד.

פסקה 15

110 במלך שלמה במלך שהשלום שלו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שהש"ר פ"א, יט. פ"ג, כ. ש"ר פנ"ב, ד.

111 במלך שלמה במלך שהשלום שלו

על הפסוק הזה ממש דורש המדרש את "המלך שלמה" כ"המלך שהשלום שלו". אדמו"ר חזקן משתמש בכך כדי לקשר את הפסוק לשלום שהתורה יוצרת.

Shir HaShirim Rabbah 3:11 שיר השירים רבה ג:י"א

... במלך שלמה, במלך שברא בריותיו שלמות, ברא חמה ולבנה על מלאכתו, כוכבים ומזלות על מלאכתו. בר קפרא אומר אדם וחוה כבן עשרים שנים נבראו. במלך שלמה, במלך שהשלום שלו. דבר אחר, במלך שלמה, במלך שהשלום מעשיו לבריותיו, כיצד השלים האש לאברהם אבינו, השלים החרב ליצחק, השלים המלאך ליעקב. דבר אחר, במלך שלמה, במלך שעשה שלום בין בריותיו. תני רבי שמעון בן יוחאי הרקיע של שלג ...

Emerge, daughters of Zion, and gaze at King Solomon, at "the crown with which his mother crowned him on the day of his wedding, and on the day of the rejoicing of his heart" (Song of Songs 3:11). "Emerge, daughters of Zion, and gaze," sons who are conspicuous [metzuyanin] for me in haircut, in circumcision, in ritual fringes; "at King Solomon [Shlomo]," at the King who created perfect [shelemot] creations. He created the sun and the moon in their completeness, the stars and the constellations in their completeness.

... Bar Kappara

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

112 במלך שלמה במלך שהשלום שלו

חז"ל אומרים שבכל מקום שבו נאמר בשיר השירים "המלך שלמה", הכוונה היא למלך שהשלום שלו.

Shir HaShirim Rabbah 1:11 שיר השירים רבה א:י"א

תורי זהב נעשה לה. תורי זהב נעשה לה, זו באת הים. עם נקדות הכסף, זו באת מצרים. כשם שהפרש בין כסף לזהב, כך יש שבח ממון הים מפות מצרים, שנאמר (יחזקאל טז, ז): ותבאין בעדי עדיים, בעדי, זו באת מצרים. עדיים, זו באת הים. דבר אחר, תורי זהב נעשה לה, זו התורה שלמד אלקולאין בדעתו של הקדוש ברוך הוא. עם נקדות הכסף, רבי אבא בר כהנא אומר, אלו האותיות. רבי אבא אומר אלו התבות. דבר אחר, תורי זהב נעשה ...

קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'" שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברכי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם, ...

In the beginning, G-d created" – six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

פסוקה 16

116 לכו לחמו

"לך אכול". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהקדשת המחשבה ללימוד התורה.

Proverbs 9:5 משלי ט:ה'

לְכוּ לֶחֱמוּ בִלְחָמִי וְשִׁתּוּ בַיַּיִן מִסֻּכְתִּי:

Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have' mingled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

117 מטורי דפרודי

הזוהר מדבר על "הרי ההפרדה" – המדרגות שמתחת למקור, שבהן הדברים מתפצלים ונפרדים זה מזה. אדמו"ר הזקן משתמש בכינוי כדי לתאר את עולם הפירוד שממנו יש לצאת.

Zohar I, 158a זח"א קנח, א

הערת קה"ת

זח"א קנח, א.

118 נשגב שמו לבדו

"כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים". החסידות מפרשת זאת כך שרק זיו של ה' מקיים את העולמות.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:יג

יְהַלְלוּ אֶת־יְשׁוּעַם ה' כִּי־נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 ע"פ אם בחקתי תלכו

המאמר הוא פותח ב"אם בחוקותי תלכו", שואל מה פירוש המילה "תלכו" שם, ומשווה בין אותיות חקוקות בלוחות לאותיות הכתובות בדיו על קלף.

הערת קה"ת

לעיל פי בחקתי מה, א.

120 אם בחקתי תלכו

"אם בחוקותי תלכו". זהו אחד הפסוקים העוסקים ב"הליכה", המתפרשת במובן זה.

Leviticus 26:3 ויקרא כ"ו:ג'

אִם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְשִׁיתֶם אֹתָם:

We will make you golden rings with studs of silver" (Song of "Songs 1:11). "We will make you golden rings." "We will make you golden rings," this is the plunder at the sea; "with studs of silver," this is the plunder of Egypt. Just like the difference between silver and gold, so was the property at the sea more valuable than the plunder of Egypt, as it is stated: "You came with ornaments upon ornaments [ba'adi adayim]" (Ezekiel 16:7). Ba'adi, this is the plunder of Egypt, adayim, ... this is the

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

113 במלך שלמה במלך שהשלום שלו

המדרש על הפסוק הזה אומר ש"המלך שלמה" הוא המלך שהשלום שלו, הקדוש ברוך הוא, ושה"עטרה" היא המשכן.

Shemot Rabbah 52:5 שמות רבה נ"ב:ה'

... מה ציון הזה נראה באצבע, כך ישראל נראין באצבע. הרי, בנות ציון המצוינין לי. במלך שלמה, במלך שהשלום שלו, זה מ"ה הקב"ה. בעטרה שעטרה לו אמו, זה המשכן. למה קראו עטרה? אלא, מה העטרה מצויירת, כך המשכן היה מצוייר, שנאמר (שמות לה): ורוקם בתכלת ובארגמן בתולעת השני ובשש ואורג עושי כל מלאכה וחושבי מחשבות. הרי, בעטרה שעטרה לו אמו. אמר רבי יצחק: חזרתי בכל המקרא, ולא מצאתי שעשתה בת שבע עטרה לשלמה. רשב"י שאל את ר' אלעזר ברכי יוסי: איפשר ששמעת מאב"ך, מהו בעטרה שעטרה לו אמו? אמר לו: ...

Another matter, "they brought the Tabernacle" – that is what is written: "Emerge, daughters of Zion, and look at King Solomon, with the crown with which his mother crowned him on the day of his wedding, and on the day of the rejoicing of his heart" (Song of Songs 3:11). When was this verse stated? On the day that the Tabernacle was set up, when there was great celebration in Israel because the Holy One blessed be He rested amongst them. "Daughters of Zion ... [tziyon]" – the children who are

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

114 לכו לחמו בלחמי

הזמנתה של החכמה: "לכו לחמו בלחמי". כעת אדמו"ר הזקן מסביר את המילה "לכו".

Proverbs 9:5 משלי ט:ה'

לְכוּ לֶחֱמוּ בִלְחָמִי וְשִׁתּוּ בַיַּיִן מִסֻּכְתִּי:

Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have' mingled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

115 ישראל עלה במחשבה

המדרש מונה את ישראל בין הדברים שעלו במחשבתו של ה' לפני הבריא. אדמו"ר הזקן אומר שמי שמקדיש את מחשבתו לתורה מתעלה לשורש הזה.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד'

... "ה' קני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י): "כענבים במדבר וגו' ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית

If ye walk in My statutes, and keep My commandments, and
do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

121 וע"פ כה אמר כו' ונתתי לך מהלכים

ההערה מציינת היכן מבאר אדמו"ר הזקן את "ונתתי לך מהלכים": בתורה אור, פרשת וישב, המאמר המתחיל "כה אמר הוי' צבאות אם בדרכי תלך", המבאר מדוע נשמות בגוף נקראות "מהלכים" ואילו מלאכים הם "עומדים".

הערת קה"ת
תו"א פ' וישב.

122 ונתתי לך מהלכים

ה' מבטיח ליהושע הכהן הגדול "מקומות להליכה" בין המלאכים העומדים. החסידות מפרשת זאת כיכולת של הנשמה "ללכת" — לעלות ממדרגה למדרגה.

Zechariah 3:7 זכריה ג':ז

כה־אמר ה' צְבָאוֹת אֱסִיבְדְּכִי תֵלֶךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמַר וְגַם־אֶתֶּה תִּדְוֶן אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמַר אֶת־חֲצָרֵי וְנָתַתִּי לָךְ מִהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה:

Thus saith the L-RD of hosts: If thou wilt walk in My ways,' and if thou wilt keep My charge, and wilt also judge My house, and wilt also keep My courts, then I will give thee free .access among these that stand by

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

123 למען אנסנו הילך בתורתך

המן ניתן כדי לנסות אם ישראל ילכו בתורת ה'. אדמו"ר הזקן מיישם את הביטוי "הליכה בתורת" על התורה שלומדים לאחר היציאה מן התפילה.

Exodus 16:4 שמות ט"ז:ד'

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה הִנְנִי מִמָּטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטּוּ דְבַר־יָיִם בְּיוֹמוֹ לָמַעַן אֲנַסְנוּ הַלֵּךְ בְּתוֹרַתִּי אִם־לֹא:

Then said the L-RD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

124 ביתר שאת

זהו הביטוי של יעקב לתיאור מעלתו הנעלה של ראובן. כאן הוא מתאר את העלייה הגבוהה יותר שהנשמה מגיעה אליה באמצעות תורה זו.

Genesis 49:3 בראשית מ"ט:ג'

רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶתָּה כְּחֵי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יָתֵר שְׂאֵת וַיֵּתֶר עֹז:

Reuben, thou art my first-born, My might, and the first-fruits of my strength; The excellency of dignity, and the ex-cellency of power

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125 כי קולך ערב

"כי קולך ערב". הטקסט מפנה להסבר הפסוק הזה במאמר הפותח במילים "ויונת".

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב':יד

יוֹנָתִי בְּחִגְי הִסְלַע בְּסִתְר הַמְדֻרְגָּה הָרְאִינִי אֶת־מְרְאִיךְ הַשְּׂמִיעִנִי אֶת־קוֹלְךָ כִּי־קוֹלְךָ עָרֵב וּמְרְאִיךְ נְאוּהָ:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice;
'For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

126 עשה רצונו כרצונך

לפי ההערה, פירוש הצמח צדק על תהילים מפנה שם לקטע זה.

הערת קה"ת
אבות ב, ד. ביהל אור ע' תלו מצייין לכאן.

127 עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו

הוראתו של רבן גמליאל: "עשה את רצונו כרצונך, כדי שיעשה את רצונך כרצונו". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהמשכת הרצון העליון אל תוך רצונו של האדם, וחזרה ממנו.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב':ד'

הוא הִנֵּה אוֹמֵר, עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנְךָ, כְּדִי שְׂיַעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כְּרְצוֹנוֹ. בְּטֵל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שְׂיִבְטֵל רְצוֹן אַחֲרָיִם מִפְּנֵי רְצוֹנְךָ. הִלֵּל אוֹמֵר, אַל תִּפְרֹשׁ מִן הַצְּבוּר, וְאַל תִּאֲמִין בְּעֶצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ, וְאַל תִּדְּוֶן אֶת הַבֶּרֶךְ עַד שֶׁתִּגִּיעַ לְמְקוֹמוֹ, וְאַל תֹּאמַר דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשִׁמְעַ, שְׁסוּפוּ לְהִשְׁמַע. וְאַל תֹּאמַר לְכִשְׂאֻפְנָה אֲשֶׁנָּה, שְׂמָא לֹא תִפְנָה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that can- ... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

128 שהוא ית' שלימותא דכולא

ההערה מפנה לשם לעניין שהקב"ה הוא "שלמות הכול" ואינו חסר דבר.

הערת קה"ת
ראה עבודת הקודש ח"א רפ"ח.

פסוקה 17

129 כמ"ש בזהר וירא (ק"ג ב')

שם מביא אדמו"ר הזקן את אותו מאמר מהזוהר על "נודע בשערים בעלה" ועל "לפי מה שמשער בלבנו", יחד עם פירושו השני ל"שערים", על דרך "שאו שערים ראשיכם".

הערת קה"ת
ראה לעיל פי' מטות פה, ב.

130 נודע בשערים

"נודע בשערים בעלה". הזוהר מפרש שהקב"ה נודע לכל אחד לפי הבנתו.

Proverbs 31:23 משלי ל"א:כ"ג

נוֹדַע בְּשַׁעְרִים בְּעֵלָה בְּשִׁבְתּוֹ עַם־זְקֵנֵי־אֶרֶץ:

Her husband is known in the gates, When he sitteth among the elders of the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

131 עשה רצונו כרצונך

יש לקרוא כאן: להמשיך רצון לה' מתוך התבוננות, כפי שרצון אנושי נמשך

מן השכל.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב:ד'

הוא הִנֵּה אומר, עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנִי, כְּדִי שִׁיעֲשֶׂה רְצוֹנִי כְּרְצוֹנוֹ. בְּטֵל רְצוֹנִי מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שִׁיבְטֵל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנִי. הִלֵּל אומר, אַל תִּפְרֹשׁ מִן הַצְּבוּר, וְאַל תִּתְּמֵן בְּעֶצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתֶךָ, וְאַל תִּדְּוֶן אֶת חֶבְרֶךְ עַד שֶׁתִּגְיַע לְמִקְוָמוֹ, וְאַל תִּאֲמַר דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשִׁמְעַי, שְׁסוּפוּ לְהִשְׁמַעַי. וְאַל תִּאֲמַר לְכַשְׁאֲפֹנָה אֲשֶׁנָּה, שֶׁמָּא לֹא תִפְּנֶנָּה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that can- ... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

132 הוזהר מסביר שהקב"ה נודע וכל אחד דבק בו לפי מה שהוא מודד בלב. אדמו"ר הזקן משתמש בזה ביחס לרצון שנוצר מתוך התבוננות.

Zohar, Vayera 9:153-164 ספר הוזהר, וירא ט':קנ"ג-קס"ד

But of a truth the Holy One makes Himself known to every one according to the measure of his understanding and his capacity to attach himself to the spirit of Divine wisdom; and thus "Her husband is known", not "in the gates" (bishe'arim), but, as we may also translate, "by measure", 'though a full knowledge is beyond the reach of any being

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 18

133 פיי שכמו שרצונו . . ונקרא רצון העליון

לפי ההערה, הרעיון שה' מרומם את רצונו של האדם לרמת רצונו שלו, למעלה מהטעם, נדון שם, בציון למקומות אחדים בתורה אור ובלקוטי תורה שבהם העניין מוסבר.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שמות כר כ ע' איתתקע ושם מציין לכמה מקומות בתו"א ולקו"ת שמבואר ענין זה.

134 אהבת ככל מאדך

"ואהבת את הוי' אלקיך... בכל מאדך". החסידות מפרשת את "בכל מאדך" כאהבה שלמעלה מכל הגבולות, אהבה רבה שבאה מלמעלה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and .with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 סד"ה אני ישנה

ההערה מפנה לסוף המאמר "אני ישנה ולבי ער" בהמשך הכרך. שם מסביר אדמו"ר הזקן שיש התעוררות מלמעלה התלויה בהתעוררות מלמטה, ויש התעוררות נעלית יותר שאינה תלויה בה כלל, כטל שאינו נעצר לעולם; וזהו פשר דברי חז"ל: "פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם".

הערת קה"ת

לקמן לד, ד. ראה באוה"ת שה"ש כרך ב ע' שצו הגהה אחרת.

136 אני ישנה ולבי ער

"אני ישנה ולבי ער". אלה מילות הפתיחה של המאמר שאליו מתייחס הטקסט.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב'

אֲנִי יְשָׁנָה וְלִבִּי עַר קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק פֶּתַח־לִי אֲחֹתִי יַעֲזִיבֵנִי יוֹנְתִי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נִמְלֵא־טֵל קוֹצוֹתִי רְסִיסֵי לֵילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the 'night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

137 בד"ה זה יתנו

ההערה מציעה שהכוונה היא למאמר "זה יתנו" שבתורה אור, כי תשא. המאמר פותח בפסוק "נודע בשערים בעלה": ה' נותן לכל נשמה את אהבתה ויראתה, כל אחת לפי מידתה, באמצעות ארבעת "השערים" — אהבה, יראה, תורה ומצוות.

הערת קה"ת

אולי הכוונה לתו"א פו, ג ואילך.

138 זה יתנו כל העובר על הפקודים

הפסוק העוסק במחצית השקל שנתן כל אחד מן הנמנים במפקד. אלה מילות הפתיחה של מאמר נוסף שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 30:13 שמות ל:י"ג

זֶה יִתְּנוּ כָל־הַעֹבֵר עַל־הַפְּקוּדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה'

This they shall give, every one that passeth among them that are numbered, half a shekel after the shekel of the sanctuary—the shekel is twenty gerahs—half a shekel for an offering to the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

139 בטל רצונך

המשנה ממשיכה: "בטל רצונך מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך". אדמו"ר הזקן מחיל זאת על השעות שלאחר התפילה.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב:ד'

הוא הִנֵּה אומר, עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנִי, כְּדִי שִׁיעֲשֶׂה רְצוֹנִי כְּרְצוֹנוֹ. בְּטֵל רְצוֹנִי מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ, כְּדִי שִׁיבְטֵל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנִי. הִלֵּל אומר, אַל תִּפְרֹשׁ מִן הַצְּבוּר, וְאַל תִּתְּמֵן בְּעֶצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתֶךָ, וְאַל תִּדְּוֶן אֶת חֶבְרֶךְ עַד שֶׁתִּגְיַע לְמִקְוָמוֹ, וְאַל תִּאֲמַר דְּבַר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְשִׁמְעַי, שְׁסוּפוּ לְהִשְׁמַעַי. וְאַל תִּאֲמַר לְכַשְׁאֲפֹנָה אֲשֶׁנָּה, שֶׁמָּא לֹא תִפְּנֶנָּה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that can- ... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

140 שיבטל רצון אחרים

"כדי שיבטל את רצון אחרים מפני רצונך". אדמו"ר הזקן מפרש את "אחרים" כקליפות וכסטרא אחרא.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב:ד'

הוא הנה אומר, עשה רצונו כרצונה, כדי שיעשה רצונה כרצונו. בטל רצונה מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונה. הלל אומר, אל תפרש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמע, שסופו להשמע. ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמה לא תפנה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that cannot be ... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

141 מלאך רע עונה אמן בע"כ

שני מלאכים מלווים את האדם לביתו בליל שבת; אם הבית מוכן לשבת, המלאך הטוב מברך אותו והמלאך הרע נאלץ לענות "אמן" בניגוד לרצונו. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר את הכנעת הקליפות.

Shabbat 119b:3 שבת ק"ט ב:ג'

... וכשכא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומשתו מוצעת, מלאך טוב אומר: "יהי רצון שתהא לשבת אחרת קד", ומלאך רע עונה "אמן" בעל כרחו. ואם לאו, מלאך רע אומר: "יהי רצון שתהא לשבת אחרת קד", ומלאך טוב עונה "אמן" בעל כרחו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קיט, ב.

142 בכל לבבך בשני יצירך

"בכל לבבך" — בשני יצירך. גם את היצר הרע מביאים לעבוד את ה'.

Mishnah Berakhot 9:5 משנה ברכות ט:ה'

חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, שנאמר (דברים ו) ואהבת את יי אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. בכל לבבך, בשני יצירך, ביצר טוב וביצר רע. ובכל נפשך, אפלו הוא נוטל את נפשך. ובכל מאדך, בכל ממונה. דבר אחר בכל מאדך, בכל מדה ומדה שהוא מוידד לה הוי מוידד לו במאד מאד. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח, שהוא מכון כנגד בית קדשי הקדשים. לא יבנס להר הבית במקלו, ובמנעלו, ...

One must bless [G-d] for the evil in the same way as one blesses for the good, as it says, "And you shall love the L-rd your G-d with all your heart, with all your soul and with all your might" (Deuteronomy 6:5). "With all your heart," with your two impulses, the evil impulse as well as the good impulse. "With all your soul" even though he takes your soul

[life] away from you. "With all your might" with all your money. Another explanation, "With all your might" whatever ... treatment

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

143 נכנס יין יצא סוד

רבי חייא מלמד שהמילים "יין" ו"סוד" שוות כל אחת לשבעים: כשנכנס יין, יוצא סוד. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר כיצד התבוננות מגלה אמת נסתרת.

Eruvin 65a:19-20 עירובין ס"ה א:י"ט-כ'

אמר רבי חייא: כל המתעייב ביינו — יש בו דעת שבעים זקנים. "יין" ניתן בשבעים אותיות, ו"סוד" ניתן בשבעים אותיות. נכנס יין — יצא סוד. אמר רבי תנני: לא נברא יין אלא לנחם אבליים ולשלם שכר לרשעים, שנאמר: "תנו שכר לאובד וגו'".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Sanhedrin 38a:3-4 סנהדרין ל"ח א:ג-ד'

אמר להם: בני, קוצים אתם מטילין לי בעיניי? אמר לו רבי חייא: רבי, אל ירע בעיניך. "יין" ניתן בשבעים אותיות, ו"סוד" ניתן בשבעים אותיות. נכנס יין — יצא סוד. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, ואמרי לה אמר רב חסדא: דרש מרי בר מר, מאי דכתיב: "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלקינו?" משום דצדיק ה' — "וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו?" איו, צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהקדים גלות צדקתו ועוד גלות יבנה...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar III, 39a זח"ג לט, א

הערת קה"ת

עירובין סה, א. סנהדרין לח, א. זח"ג לט, א.

144 לאהבה כו' כי הוא חייך

"לאהבה את הוי' אלקיך... כי הוא חייך". האהבה שבאה כאשר כוח החיים הנסתר מתגלה.

Deuteronomy 30:20 דברים ל:כ'

לאהבה את ה' אלקיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חייך וארך ימיה לשבת על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם:

to love the L-RD thy G-d, to hearken to His voice, and to cleave unto Him; for that is thy life, and the length of thy days; that thou mayest dwell in the land which the L-RD swore unto thy fathers, to Abraham, to Isaac, and to Jacob, to give them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, כ.

145 בשמחה ובטוב לבב

התורה מוכיחה את ישראל על שלא עבדו את ה' "בשמחה ובטוב לבב". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שיש לקיים תורה ומצוות בשמחה.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל:

פסוקה 23

150 מלכותך מלכות כל עולמים

"מלכותך מלכות כל עולמים". אדמו"ר הזקן מזהה את מלכות עם ממלא כל עלמין.

Psalms 145:13 תהילים קמ"ה:י"ג

מלכותך מלכות כל־עלמים וממשלתך בכל־דור ודור:

Thy kingdom is a kingdom for all ages, And Thy dominion endureth throughout all generations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמה, יג.

151 רגלי יורדות

"רגליה יורדות". בקבלה מתאר הפסוק את ירידת המלכות לעולמות התחתונים, שבהם היא נקראת אנוש.

Proverbs 5:5 משלי ה:ה

רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו:

Her feet go down to death; Her steps take hold on the nether-world

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ה, ה.

152 אוסרי לגפן עירה

ברכת יעקב ליהודה: "אוסרי לגפן עירה". אלו מילות הפתיחה של מאמר שהטקסט מפנה אליו.

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:י"א

אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס בינו לבשו וכדם ענבים סותה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 עלו במחשבה

המדרש אומר שישאל עלו במחשבתו של ה' עוד לפני הבריאה. אדמו"ר הזקן מסביר זאת כמקור לכוחן של הנשמות.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד

154 נקראו בנים למקום

רבי עקיבא מלמד שישאל חביבים, מפני שהם נקראים בנים למקום. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהנשמות באות מ"מוחו" של ה', מחכמתו.

Pirkei Avot 3:14 משנה אבות ג:י"ד

הוא היה אומר, חביב אדם שנברא בצלם. חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר (בראשית ט) כי בצלם אלקים עשה את האדם. חביבין ישראל שנבראו בנים למקום. חבה יתרה נודעת להם שנבראו בנים למקום, שנאמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלקיכם. חביבין ישראל שנתנו להם כלי חמדה. חבה יתרה נודעת להם שנתנו להם כלי חמדה שבו נברא העולם, שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו:

He used to say: Beloved is man for he was created in the image [of G-d]. Especially beloved is he for it was made known

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance; of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כה, מז.

146 חדאי נפשאי לך קראי

רב ששת, שהיה חוזר על לימודו בכל שלשים יום, היה אומר: "שמחי נפשי, לך קראתי מקרא, לך שניתי משנה". אדמו"ר הזקן מביא זאת בהקשר לשמחה בלימוד התורה.

Pesachim 68b:13 פסחים ס"ח ב:י"ג

רב ששת כל תלתין יומין מהדר לקה תלמודיה, ותלי וקאי בעיברא דדשא, ואמר: חדאי נפשאי, חדאי נפשאי, לך קראי לך תנאי. איני? והאמר רבי אלעזר: אילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי!" מעיקרא כי עבד איניש — אדעתא דנפשיה קא עבד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים סח, ב.

פסוקה 22

147 אשר מלשון הילול

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז (ת"ל — עד, ב). ושם ריש (ת"ל). [כ].

148 באשרי כי אשוני

לאה קוראת לו אשר ואומרת: "באשרי, כי אשוני בנות". הדבר מראה ש"אשר" הוא ביטוי של שבח.

Genesis 30:13 בראשית ל:י"ג

ותאמר לאה באשרי כי אשוני בנות ותקרא את־שמו אשר:

And Leah said: 'Happy am I! for the daughters will call me happy.' And she called his name Asher

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ל, יג.

149 באשרי כי אשוני

תיקוני זוהר קושר את המילה "אשר" לפסוק "באשרי, כי אשוני בנות". אדמו"ר הזקן מסתמך על פירוש זה של "אשר" כביטוי של שבח.

Tikkunei Zohar 74b:2 תיקוני זוהר ע"ד ב:ב

ועוד אשר על שם באשרי כי אשוני בנות (בראשית ל יג), אשר הוצאתיך מארץ מצרים (שמות כ ב), וכי עבד דאיהו בבי אסירי דמלכא, ואבטח לקה מלכא לאפקא לקה מבי אסירי, אית לקה למלכא לשבחה גרמיה, אשר הוצאתיך מארץ מצרים כמה זמניו, אלא חמשין זמניו אדכיר באורייתא יציאת מצרים, לקבל חמשין תרעין דבינה, לאשתמודעא לון מאן אתר אפיק לון מן גלותא.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת
קהלת ח, א.

159 מטרוניתא לענה לרבי יהודה על פניו המאירות, שנראו כפניו של מלמד ששתה יין. הוא השיב שטעם יין רק לקידוש, להבדלה ולארבע הכוסות, וש"חכמת אדם תאיר פניו".

Nedarim 49b:9 נדרים מ"ט ב:ט'

אמרה ההיא מטרוניתא לרבי יהודה: מורה וריו? אמר לה: הימנותא בידא דההיא איתתא, אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא, וחוגרני צידעי מן הפסח עד העצרת, אלא: "חכמת אדם תאיר פניו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

160 כמו שאמרו בר"א דנהירין

ההערה מפנה לקטע מוקדם יותר בלקוטי תורה, בפרשת מסעי, בהקשר של הסיפור על רבי אבהו.

הערת קה"ת
ירוש' שבת פ"ח, ה"א. ע"ל מסעי (צג, רע"ב). וש"נ. [כ].

161 דנהירין אנפוי מפני שמצא תוספתא חדתא

תלמידי רבי יוחנן הבחינו שפניו של רבי אבהו מאירות. כששאלו אותו איזו תורה חדשה שמע, אמר שמצא תוספתא ישנה, ורבי יוחנן אמר עליו: "חכמת אדם תאיר פניו".

Jerusalem Talmud Shabbat 8:7 תלמוד ירושלמי שבת ח:ז'

משנה: חרס כדי ליתן בין פצעים לחברו דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר כדי לחתות בו את האור. רבי יוסי אומר כדי לקבל רביעית. אמר רבי מאיר אף על פי שאין ראיה לדבר וכן לדבר לא ימצא במקתו חרש לחתות אש מיקוד. אמר לו רבי יוסי משם ראיה לחשוף מים מגבא: הלכה: חרש (כל שהוא) כדי ליתן בין פצעים כול'. רבי יוחנן אמר. מקדשין בו. רבי שמעון בן לקיש אמר. אין מקדשין בו. רבי לעזר שאל. על דעתיה דרבי שמעון בן לקיש...

MISHNAH: A potsherd to put between one half-brick and another, the words of Rabbi Jehudah. Rabbi Meir says, to carry fire with it. Rabbi Yose says, to fill it with a quartarius. Rabbi Meir said, even though it is no proof, it is a hint: . 30:14.that in its splinters no shard be found to catch fire from the blaze. Rabbi Yose told him, from there is proof, to draw water from the pit. HALAKHAH: 7. "A potsherd (of any ... size) to put between one half brick," close to Tosephta

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

162 שמן שצף ע"ג יין

הגמרא מביאה את המחלוקת על שמן הצף על גבי יין. בהערת קה"ת מובאים הדברים לצד המשנה.

Shabbat 5b:5 שבת ה' ב:ה'

שמן שצף על גבי יין, מחלוקת רבי יוחנן בן נורי ורבנן. דתנן: שמן שצף על גבי יין ונגע טבול יום בשמן — לא פסל אלא שמן בלבד. רבי יוחנן בן נורי אומר: שניהם מחוברים זה לזה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת
טבול יום פ"ב, מ"ה. שבת ה, ב. וש"נ. וראה לעיל ג, ג.

to him that he had been created in the image [of G-d], as it is said: "for in the image of G-d He made man" (Genesis 9:6). Beloved are Israel in that they were called children to the All-Present. Especially beloved are they for it was made known to them that they are called children of the All- ... Present, as it is said: "you are children

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

24 פסוקה

155 בגמר ביאה

על פי ההערה, אדמו"ר האמצעי מסביר שם שהחיוב ההלכתי תלוי בתחילת המעשה, שכן הזיווג כבר ניכר אז, ואילו התענוג מגיע רק בסיומו.

הערת קה"ת

ראה מאמרי אדה"א נ"ך ע' מט: "ואעפ"י שלענני חיוב מיתה בג"ע הוא רק הכנסת עטרה לבד, והו מפני בחי גילוי היחוד דיסוד שהוא די בזה, אבל לענני בחי התענוג שביסוד אינו אלא בגמר ביאה דוקא" ע"ש.

156 יותר משהעגל כו' הפרה רוצה להניק

רבי עקיבא אומר לתלמידו: יותר משהעגל רוצה לינוק, הפרה רוצה להניק. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהתענוג של הנותן בנתינה גדול מזה של המקבל.

Pesachim 112a:12 פסחים קי"ב א:י"ב

חמש' דכריס צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחי כשהיה חבוש בבית האסורין. אמר לו: רבי, למדני תורה, אמר: איני מלמדך. אמר לו: אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות. אמר לו: בני, יותר ממה ש'העגל רוצה לינוק פרה רוצה להניק. אמר לו: ומי בסכנה? והלא עגל בסכנה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים קיב, א. וש"נ. וראה לעיל ג, ג.

157 אור ורוע לצדיק

"אור ורוע לצדיק". אדמו"ר הזקן מחיל זאת על נשמות ישראל, שבהן מתלבש התענוג העליון.

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:י"א

אור ורע לצדיק ולישרי לב שמחה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright .in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צז, יא.

26 פסוקה

158 חכמת אדם תאיר פניו

"חכמת אדם תאיר פניו". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק כדי לתאר את הוזהר הנובע מחכמה, להבדיל מהוזהר הנובע מיין.

Ecclesiastes 8:1 קהלת ח:א'

מי כהחכם ומי יודע פשר דבר חכמת אדם תאיר פניו ועו פניו ישנא:

Who is as the wise man? and who knoweth the interpretation of a thing? A man's wisdom maketh his face to shine, And the boldness of his face is changed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

163 שמן שצף על גבי יין

המשנה דנה בשמן הצף על גבי יין, ובשאלה אם השניים נחשבים מחוברים לעניין טהרה. אדמו"ר חזקן משתמש בכך כדי להראות שהשמן נעלה מן היין.

Mishnah Tevul Yom 2:5 משנה טבול יום כ"ה

בשר הקדש שקרם עליו הקפה, נגע טבול יום בקפה, התיכות מתרות. נגע בפתיקה, התיכה וכל העולים עמה, חבור זה לזה. רבי יוחנן בן נורי אומר, שניהם חבור זה לזה. וכן בקטניות שקרמו על גבי פרוסות. מעשה קדרה בקטניות, בזמן שהן פרודים, אינן חבור. בזמן שהן גוש, חבור. אם היו גושין הרבה, הרי אלו ימנו. שמן שהוא צף על גבי היין ונגע טבול יום בשמן, לא פסל אלא השמן. רבי יוחנן בן נורי אומר, שניהם חבור זה לזה:

Sanctified meat over which the porridge crusted, and a tevul yom touched the crust, the slices [of meat] are permitted. But if he touched one of the slices, that slice and all [the crust] that comes up with it form a connective with the other. Rabbi Yohanan ben Nuri says: the two of them serve as connectives to each other. Similarly, with [cooked] beans that have formed a layer over pieces of bread. Beans or other foods cooked in a pot: when they are still separate, do not ... serve as

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

164 בדיה בהעלותך את הנרות

שם מוסבר שמן המנורה: האהבה הבערת כלהבה נדלקת באמצעות שמן כתוש, כלומר מתוך ענווה; ו"שמן הטוב על הראש" הוא החכמה העליונה, הנמשכת אל דיני התורה.

הערת קה"ת

לעיל בהעלותך ל, ג.

165 בהעלותך את הנרות

הציור להעלות את נרות המנורה, שהוא פתיחתו של מאמר שהטקסט מפנה אליו.

Numbers 8:2 במדבר ח':ב

דבר אל־אֶהֱרֹן ואֶמְרָתְךָ אֵלָיו בְּהִעָלְתֶּךָ אֶת־הַנֵּרוֹת אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוָה יֹאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת:

Speak unto Aaron, and say unto him: When thou lightest' the lamps, the seven lamps shall give light in front of the 'candlestick

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 שמן משחת קדש

שמן המשחה הקדוש. המאמר על "בהעלותך" מסביר אותו כחכמה.

Exodus 30:25 שמות ל"ב:כ

וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶחֶק מִרְקַחַת מַעֲשֶׂה רֶחֶק שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה:

And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 וכד"ה מנורת זהב

שם נקרא השמן "שמן משחת קודש", מקור הברכה הנמשכת "על הראש" ואחר כך "על הזקן" — דיני התורה. הקטע עצמו מפנה למאמר "צאינה וראינה".

הערת קה"ת

לעיל בהעלותך לד, ג.

168 מנורת זהב

חזון זכריה על מנורת זהב הניזונה משמן, שהוא פתיחתו של מאמר נוסף שהטקסט מפנה אליו.

Zechariah 4:2 זכריה ד':ב

וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֶה וְאָמַר רֵאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגָלָה עַל־רֹאשָׁה וְשִׁבְעָה נֵרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁה:

And he said unto me: 'What seest thou?' And I said: 'I have seen, and behold a candlestick all of gold, with a bowl upon the top of it, and its seven lamps thereon; there are seven pipes, yea, seven, to the lamps, which are upon the top; thereof

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

169 וע"פ כי אתה נרי

שם, על הפסוק "כי אתה נרי", מסביר אדמו"ר חזקן שכמו שהנר מאיר רק באמצעות שמן, כך הנשמה שבגוף זקוקה ל"שמן" — שמן משחת קודש, המרמז לתורה, שהרי התורה נובעת מן החכמה, והשמן הוא כוח החיים הפנימי המצוי בכל הדברים.

הערת קה"ת

תור"א מ, ד.

170 כי אתה נרי

"כי אתה נרי, הוי". פסוק שהטקסט מפנה אליו לצורך הסבר נוסף על שמן.

II Samuel 22:29 שמואל ב כ"ב:כ"ט

כִּי־אַתָּה יְיָרִי Havayah וְיִהְיֶה חֹשֶׁךְ:

For Thou art my lamp, O L-RD; And the L-RD doth lighten my darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 27

171 בעבודה שבלב זו תפלה

הגמרא ושאלת מהי "עבודת הלב" ומשיבה: תפילה. אדמו"ר חזקן מביא זאת כדי למקם את הדיון במסגרת התפילה.

Taanit 2a:11 תענית א':א

וּמֵנָא לֵן דְּבִתְפִלָּה — דְּתַנְיָא: "לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶּם", אִיזוּ הֵיא עֲבֹדָה שֶׁהִיא בְּלֵב — הֵוֵי אומֵר: זו תפלה. וְכַתִּיב בְּתַרְיָה: "וְנִתְּתִי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

172 רשפי אש שלהבת

"רשפיה רשפי אש, שלהבת י-ה". הביטוי מתאר את האהבה הבערת שמתעוררת בעקבות ההתכוננות.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':ו

שִׁימְנֵי כְחוֹתֶם עַל־לִבְךָ כְחוֹתֶם עַל־רוּעֶה כִּי־עֲזָה כְמוֹת אֶהְבֶּה קֶשֶׁה כְּשֹׁאוֹל קִנְיָה רֶשְׁפִּיָּה רֶשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֹהֲבִתָּה:

שְׁעִתִּיד לְהַחֲיוֹת בּוֹ מֵתִים וְהַחֲיָה אוֹתָם, שְׁנֹאמַר: "גִּשְׁם נְדָבוֹת תִּנְיֶיךָ
אֱלֹקִים נִחְלָתְךָ וְנִלְאָה אֶתָּה כּוֹנֵנָתָה". וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל
דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיֵּצֵא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תִּזְרֹו יִשְׂרָאֵל לְאַחֲרֵיהֶן שְׁנִים
עֶשֶׂר מִיָּל וְהָיוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת פח, ב.

177 ועל ראשי החי רקיע

מַעַל רֹאשֵׁי הַחַיּוֹת יֵשׁ רִקְיעַ כַּעֲזֵן הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא. אַדְמוּר״ר הִזְקֵן מִפְּרֹשׁ אֵת
הַקֶּרֶחַ כְּבִיטוּל שְׁחֻמָּה מִבִּיָּאָה.

Ezekiel 1:22 יחזקאל א':כ"ב

וְדַמּוֹת עַל־רֹאשֵׁי הַחַיּוֹת רִקְיעַ כַּעֲזֵן הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא נָטוּי עַל־רֹאשֵׁיהֶם
מְלַמְעָלָה:

And over the heads of the living creatures there was the like-
ness of a firmament, like the colour of the terrible ice,
stretched forth over their heads above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, כב.

178 עד דאגלדו מיא

הוּוּהַר מִתַּאֲרַ כִּי־צַד הַשָּׁמַיִם, שְׁנוּצְרוּ מֵאֵשׁ וּמִמֵּי שֶׁהִתְעַרְבְּבוּ, קִפְאוּ לְאַחַר
מִכֵּן וְעַמְדוּ יֵצִיבִים מִכּוֹחַ רוּחַ עֲלִיּוּנָה. אַדְמוּר״ר הִזְקֵן שׁוֹאֵל אֵת הַדִּמּוּי שֶׁל
הַמֵּיִם הַקּוֹפְאִים.

Zohar I, 77a זח"א עז, א

הערת קה"ת

ראה זח"א עז, א.

179 חרק

הַבְּהִיר אֹמַר: "אֵל תִּקְרָא חִירִיק אֵלָא קֶרֶחַ". אַדְמוּר״ר הִזְקֵן מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכֶּךְ כִּדִּי
לְבַאֵר אֵת הַבִּטּוּל שֶׁמִּתַּחַת לְאוֹתִיּוֹת.

Sefer HaBahir 43 ספר הבהיר מ"ג

חֶרֶק אֵל תִּקְרִי חֶרֶק אֵלָא קֶרֶחַ, אֵלָא כָּל מְקוֹם שֶׁדִּבֶּק חֶרֶק נִשְׁאָר קֶרֶחַ
שְׁנֹאמַר (שְׁמוֹת ל"ד ז) וְנִקְחָה:

Wikisource Sefer HaBahir (CC-BY-SA)

180 חרק אותיות קר"ח

לִפִּי הַהֶעֱרָה, גַּם שֵׁם נְדוּנוֹת אוֹתִיּוֹת "חִירִיק" כִּי־קֶרֶחַ.

הערת קה"ת

סֵפֶר הַבְּהִיר ס"י מִג. רֹאה סִידוּר סג, ד. וְלַעֲלִיל בְּדִרוּשִׁים לְשִׁמְעָ"צ בִּשְׁם הַקָּדוֹשׁ
רַבִּי אַבְרָהָם בֶּן הַרֵב הַמְּגִיד נ"ע.

פסקה 30

181 תרפינה כנפיהם

כֹּאשֶׁר הַחַיּוֹת עַמְדוּ, הֵן הִשְׁפִּילוּ אֵת כְּנַפֵּיהֶן. אַדְמוּר״ר הִזְקֵן מִפְּרֹשׁ זֹאת
כִּהְתַּרְגְּשׁוּת שֶׁשׁוֹכַחַת וְהוֹפֶכֶת לְבִטּוּל מוֹחֲלָט.

Ezekiel 1:24 יחזקאל א':כ"ד

וְאֶשְׁמַע אֶת־קוֹל כְּנַפֵּיהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל־יַם־יָדִי בְּלִכְתָּם קוֹל הֶמְלָחָה
כְּקוֹל מִחְנֶה בְּעִמְדָם תִּרְפִּינָה כְּנַפֵּיהֶן:

And when they went, I heard the noise of their wings like the
noise of great waters, like the voice of the Almighty, a noise

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the
L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

173 בוערות כמראה הלפידים

חַיּוֹת הַמֵּרְכָבָה נִרְאוֹת כְּגַחְלֵי אֵשׁ בּוֹעֲרוֹת, כְּלִפִּידִים. אַדְמוּר״ר הִזְקֵן רוֹאֵה בֵּהֶן
אֵת הַעֲבוּדָה הַבּוֹעֶרֶת שֶׁל הַיִּינִי.

Ezekiel 1:13 יחזקאל א':י"ג

וְדַמּוֹת הַחַיּוֹת מְרִאִיהֶם כְּגַחְלֵי־אֵשׁ בּוֹעֲרוֹת כְּמִרְאָה הַלִּפְדִּים הֵיא
מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגְהָ לְאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא כֶּרֶק:

As for the likeness of the living creatures, their appearance
was like coals of fire, burning like the appearance of torch-
es; it flashed up and down among the living creatures; and
there was brightness to the fire, and out of the fire went forth
lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, יג.

פסקה 28

174 וכל העם רואים את הקולות

הַמִּילִים כֹּאֵן מִצְטַטוֹת אֵת Exodus 20:18. הַקָּטַע מוֹפִיעַ לְמַטָּה.

Exodus 20:18 שְׁמוֹת כ':י"ח

וַיַּעֲמֵד הָעָם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל־הָעַרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹקִים:

And the people stood afar off; but Moses drew near unto the
thick darkness where G-d was

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שְׁמוֹת כ, יח.

175 וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים

בְּסִינֵי כָל הָעָם רֹאוּ אֵת הַקּוֹלוֹת וְאֵת הַלִּפְדִּים. אַדְמוּר״ר הִזְקֵן מִפְּרֹשׁ אוֹתָם
כִּהְתַּעֲרוּתָא דְלַעֲיִלָא שְׁנוּעֵדָה לְהַצִּיַּת אֵת אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל.

Exodus 20:15 שְׁמוֹת כ':ט"ו

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלוֹת וְאֶת־הַלִּפְדִּים וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהֶרָר
עֲשׂוּ וַיִּרְא הָעָם וַיִּנְעֻזוּ וַיַּעֲמִדוּ מֵרָחֵק:

And all the people perceived the thunderings, and the light-
nings, and the voice of the horn, and the mountain smoking;
and when the people saw it, they trembled, and stood afar
off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 29

176 שעל כל דבור פרחה נשמתן

הַתְּלֻמוֹד אֹמַר שֶׁכָּל דִּיבּוּר שְׁנֹאמַר בְּסִינֵי פֶרַחַה נִשְׁמָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.
אַדְמוּר״ר הִזְקֵן רוֹאֵה בַּכֶּךְ אֵת הַנִּשְׁמָה הַפּוֹרַחַת מִתּוֹךְ אַהֲבָה וּשְׁמֻחָה.

Shabbat 88b:6-7 שַׁבָּת פ"ח ב"ו-ז

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיֵּצֵא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
יֵצֵתָה נִשְׁמָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאמַר: "נִפְשֵׁי יֵצְאוּ בְּדַבְּרוֹ". וּמֵאַחֵר
שְׁמֵדִיבּוּר רֹאשׁוֹן יֵצֵתָה נִשְׁמָתָן, דִּיבּוּר שְׁנִי הֵיאָךְ קִיבְּלוּ? — הוֹרִיד טַל

186 ויין ישמח

אחד הקטעים בוהר שהמאמר מצטט על "ויין ישמח", בפרשת פינחס.
Zohar, Pinchas 10:58-12:70 ספר הזהר, פנחס יי:נ"ח-י"ב:עז

187 ויין ישמח

בוהר בפרשת פינחס ייין מתפרש כיין המשומר הזורם מלמעלה, וילב
אנוש כצעיר העולה ומגיע לזקנה.
Zohar, Pinchas 12:70-80 ספר הזהר, פנחס יי:ב:עז-פ'

188 ויין ישמח

אחד הקטעים בוהר שהמאמר מצטט על "ויין ישמח", בפרשת ויקרא.
Zohar, Vayikra 25:191-27:200 ספר הזהר, ויקרא כ"ה:קצ"א-כ"ז:ר'

189 ויין ישמח

אחד הקטעים בוהר שהמאמר מצטט על "ויין ישמח", בפרשת משפטים.
Zohar, Mishpatim 25:549-27:558 ספר הזהר, משפטים כ"ה:תקמ"ט-
כ"ז:תקנ"ה

190 ויין ישמח

אחד הקטעים בוהר שהמאמר מצטט על "ויין ישמח", בפרשת פקודי,
המבחין בין יין לטובה — "ויין ישמח לבב אנוש" — לבין יין לרעה.
Zohar, Pekudei 46:505-47:515 ספר הזהר, פקודי מ"ז:תק"ה-
מ"ז:תקט"ו

191 רצוא

"והחיות רצוא ושוב". הצמד רצוא ושוב מתאר את התנופה של הנשמה אל
ה' ואת חזרתה כדי להמשיך אלוקות למטה.
Ezekiel 1:14 יחזקאל א':י"ד
וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוּב כְּמֵרָאָה הַכּוֹקֵץ:
And the living creatures ran and returned as the appearance
of a flash of lightning
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

192 חכמת אדם תאיר פניו

הארץ החכמה, שהיא בחינת שוב והתכלית העיקרית.
Ecclesiastes 8:1 קהלת ח':א'
מִי כִהְיֶהְכֶם וּמִי יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּכָר חֲכָמָה אָדָם תְּאִיר פָּנָיו וְעוֹ פָּנָיו יִשְׁאֵר:
Who is as the wise man? and who knoweth the interpretation
of a thing? A man's wisdom maketh his face to shine, And
the boldness of his face is changed
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

193 ונקדשתי בתוך

"ונקדשתי בתוך בני ישראל", פתיחתו של מאמר שהטקסט מפנה אליו.
Leviticus 22:32 ויקרא כ"ב:ל"ב
וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדְשְׁכֶם:
And ye shall not profane My holy name; but I will be hal-
lowed among the children of Israel: I am the L-RD who hal-
low you
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

of tumult like the noise of a host; when they stood, they let
down their wings

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
יחזקאל א, כד.

182 להצהיל פנים משמן

הביטוי שאדמור"ר הזקן מסביר כעת: היין משמח לשם ההארה מן השמן.
Psalms 104:15 תהילים ק"ד:ט"ו
וַיֵּין יִשְׁמַח לִבְב־אֲנוּשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמֶן וְלָחֵם לִבְב־אֲנוּשׁ יִסְעֵד:
And wine that maketh glad the heart of man, Making the
face brighter than oil, And bread that stayeth man's heart
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

183 ויין ישמח

אחד מקטעי הזהר שהטקסט מצטט על "ויין ישמח לבב אנוש", בפרשת
ויחי.
Zohar, Vayechi 62:630-63:641 ספר הזהר, ויחי ס"ב:תר"ל-
ס"ג:תרמ"א

184 ויין ישמח

אחד מקטעי הזהר שהטקסט מצטט על "ויין ישמח", בפרשת שמיני.
Zohar, Shmini 5:59-6:70 ספר הזהר, שמיני ה':נ"ט-ו':עז

185 ויין ישמח

אחד הקטעים בוהר שהמאמר מצטט בעניין היין, בפרשת קורח: הכוהנים
אסורים בשתיית יין, מפני שהיין מגביה את הקול ומגלה סודות.
Zohar, Korach 5:22-7:29 ספר הזהר, קרח ה':כ"ב-ז':כ"ט
So here, when Moses saw wrath impending he at once told
Aaron, who was the "friend" of the Matrona, to take the in-
cense, which increases peace in the world and binds the
knot of faith, which is the joy of higher and lower and effects
the removal of wrath. R. Eleazar said: 'It is written "Cut ye
not off the tribe of the families of the Kohathites from
among the Levites" (Num. 4, 18), because they are the main
... stock of the Levites, and further, "This do unto them that
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

194 והיה לכם לציצית

”והיה לכם לציצית”, פתיחתו של מאמר נוסף שהטקסט מפנה אליו.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וְעִשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּרוּ אַחֲרָי לַכֶּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

195 שמיני ל"ט ע"א

לפי ההערה, ביאורי הצמח צדק על הזוהר דנים בקטע זה מזוהר שמיני.

הערת קה"ת

ראה גם לעיל סוכות פ, א הלשון, וראה ביאורו"ז להצ"צ כרך ב ע" תתנא.

196 (ועיין מענין ויין ישמח . . פקודי דרמ"ו סע"א)

לפי ההערה, אור התורה מעתיק שם את לשונם של כמה מן הקטעים בזוהר המובאים כאן.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת שה"ש כרך ב ע" שצ שמעתיק כמה מהלשונות שבמ"מ.

197 בד"ה אסרי לגפן עירה

ההערה מציינת שהמאמר "אסרי לגפן עירה" נמצא בתורה אור, פרשת ויחי.

הערת קה"ת

תו"א פ' ויחי.

198 אסרי לגפן עירה

ברכת יעקב ליהודה: "אסרי לגפן עירה". המאמר על הפסוק מפרש "אסרי" כ"הי"ד קושרת".

Genesis 49:11 בראשית מ"ט:יא

אֲסִירִי לְגִפֶּן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כֶּכֶם בִּינֹו לְבָשׁוּ וּבָדָם עֲנָבִים סוּתָה:

Binding his foal unto the vine, And his ass's colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 31

199 צאינה וראינה

הפסוק הפותח, שאליו המאמר חוזר כעת: העטרה שאמו עיטרה אותו.

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג:יא

צָאֵנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֵטְרָה שֶׁעֲטָרָהּ לֹו אָמוּ בְּיוֹם הַתְּנַתּוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבָבוֹ:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

200 עטרה הוא בחי רצון העליון

לפי ההערה, אור התורה שם מתייחס למאמר הזה ומבאר ש"העטרה שעטרה לוי" היא שתי עטרות, שתי בחינות של רצון: הרצון התחתון,

תפארת דאימא שנעשית עטרה לז"א, בדומה לרצון הנמשך מן השכל; והרצון העליון של כתר עצמו, הנמשך לז"א באמצעות אבא ואמא.

הערת קה"ת

אוה"ת ענינים ע" ע שמציין לכאן: "ולפי מה ששמענו ע"פ צאינה וראינה בנות ציון . . ושם נתי [— הכוונה לכאן] בעטרה שעטרה הם ב' עטרות והוא ב' בחי רצון הא' הנק' רצה"ת והוא ת"ת דא"י שנעשה כתר לז"א כמשל רצון הנמשך מהשכל, והב' בחי רצה"ע דכתר ממש שנמשך ג"כ לז"א באמצעות או"א" ע"ש.

201 כצנה רצון תעטרנו

"כעטרה רצון תעטרנו". אדמו"ר הזקן מפרש שהעטרה היא הרצון העליון, המקיף כמגן.

Psalms 5:13 תהילים ה:י"ג

כִּי־אַתָּה תְּבָרֵךְ צְדִיק ה' כְּצִנָּה רָצוֹן תַּעֲטְרֵנוּ:

For Thou dost bless the righteous; O L-RD, Thou dost en-compass him with favour as with a shield

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ה, יג.

202 והוא כחתן יוצא מחופתו

השמש דומה לחתן היוצא מחופתו. הזוהר מפרש שהחופה היא העטרה.

Psalms 19:6 תהילים י"ט:ו

וְהוּא כְּחָתָן יוֹצֵא מִחֻפּתּוֹ יָשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֶרֶץ:

Which is as a bridegroom coming out of his chamber, and rejoiceth as a strong man to run his course

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

203 כחתן יוצא מחופתו

הזוהר בפרשת בראשית מסביר גם הוא את הביטוי "כחתן יוצא מחופתו"; הטקסט מפנה את הקורא לשם.

Zohar, Introduction 13:123-14:132 ספר הזוהר, הקדמה י"ג:קכ"ג-י"ד:קל"ב

204 מאן איהו חופתו דא איהו עטרה שעטרה לו אמו

בתחילת פרשת בהעלותך שואל הזוהר: "מהי חופתו?" ומשיב: "העטרה שעטרה לו אמו".

Zohar, Beha'alotcha 1:1-2:5 ספר הזוהר, בהעלותך א-ב:ה'

The "chamber" from which he goes forth is the starting-point of light, referred to also in the words of the next verse, "from the end of the heaven", which is, indeed, the starting-point of all. From that point he goes forth veritably as a bridegroom to meet his bride, the beloved of his soul, whom he receives with outstretched arm

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

205 בד"ה תורה צוה

שם מוסבר שהחופה היא אור מקיף, "הנעלם מכל הנעלמים", המקיף במידה שווה את החתן (חכמה עילאה, התורה שבכתב) ואת הכלה (מלכות, התורה שבעל פה): זוהי הנישואין, הבאים לאחר האירוסין.

הערת קה"ת

לעיל פ' ברכה צד, ג.

206 בזוהר בראשית ד"ח ע"א

שם מבאר אדמו"ר הזקן את הפסוק "והוא כחתן יוצא מחופתו", ומצטט את אותם מקורות בזוהר; הוא מפרש את השמש כתורה שבכתב ואת הלכנה,

המקבלת את אורה, כתורה שבעל פה.

הערת קה"ת

עז לעיל יא, ד ובמ"מ לשם.

207 צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם

בעולם הבא אין אכילה ושתייה; הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. אדמו"ר הזקן מפרש שהעטרות הן האור המקיף הגלוי.

Berakhot 17a:12 ברכות י"ז א:י"ב

מְרַגְלָא בְּפֻמְיָהּ דְּרַבִּי: לֹא כְּעוֹלָם הָהָא הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מִשָּׂא וּמִתָּן וְלֹא קִנְיָה וְלֹא שְׂנָאָה וְלֹא תַּחְרֻת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעֲטֻרֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְנִים מִזִּיּוֹ הַשְּׁכִינָה, שְׂנֵאָמַר: "וַיַּחְזֹּוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did .eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות יז, א. אדר"נ א, ח.

208 קול מצהלות חתנים מחופתם

הברכה השביעית משבע ברכות החתנים משבחת את ה' על "קול שמחת חתנים מחופתם". אדמו"ר הזקן מקשר את המילה "מצהלות" למובן "להאיר".

Ketubot 8a:6 כתובות ח' א:ו

"בְּרוּךְ אַתָּה ה', אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּרָא שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה, חֵתָן וְכֻלָּה, גִּילָה, רִינָה, דִּיצָה, חֲדוּה, אֲהָבָה וְאַחֻוָּה וְשְׁלוֹם וְרִיעוּת. מִהֲרָה הִי אֱלֹהֵינוּ שְׂמֵעַ בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שָׁשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה, קוֹל חֵתָן וְקוֹל כֻּלָּה, קוֹל מְצֻהָלוֹת חֲתָנִים מְחוּפָּתִים וּנְעָרִים מְמֻשָּׁתִים נְגִינָתָם, בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׂמֵּחַ חֵתָן עִם הַכֻּלָּה".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 32

209 נובלות חכמה שלמעלה תורה

רבי אבין מונה את "הפירות שנשרו" מן הדברים העליונים: הפרי שנשר מן החכמה שלמעלה הוא התורה. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כתורה הנובעת מן החיצוניות של חכמה עילאה.

Bereshit Rabbah 17:5 בראשית רבה י"ז:ה'

... נובלת מיתה - שינה; נובלת נבואה - חלום; נובלת העולם הבא - שבת. רבי אבין מוסיף: עוד תרתין: נובלת אורה של מעלה - גלגל חמה; נובלת חכמה של מעלה - תורה:

The L-rd G-d cast a deep slumber upon the man, and he“ slept. He took one of his sides, and He closed it with flesh in its place [tahtena]” (Genesis 2:21). “The L-rd G-d cast [hipil] a deep slumber” – Rabbi Yehoshua of Sakhnin said in the name of Rabbi Levi: The beginning of downfall [mapala] is sleep. When a person sleeps, he does not toil in Torah and does not do any work. literally means, “He caused to fall

down.” Rav said: There are three slumbers: the slumber of

...

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

210 כמ"ש באגה"ק ד"ה עוטה אור

איגרת הקודש, סימן י"ט, מסבירה שהשגתו של משה הייתה באחוריים של חכמה עילאה, המלוכשים בכינה, במשמעות "נובלות חכמה שלמעלה – תורה", וכמו "וראית את אחורי ופני לא יראוי". ההערה מוסיפה כמקור נוסף את המאמר בקונטרס אחרון.

הערת קה"ת

וראה גם בקו"א לתניא ד"ה דוד זמירות.

211 דומה דודי לצבי

"דודי דומה לצבי". הטקסט מתייחס להסבר שהצבי מפנה את ראשו לאחור, כלומר לגילויי הבא מאחור.

Song of Songs 2:9 שיר השירים ב:ט'

דוֹמָה דוֹדִי לְצִבִּי אוֹ לְעֹפֶר הָאֵילִים הַנִּהְיָה עוֹמֵד אַחֵר כְּתִלְנוּ מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלָלוֹת מְצִיץ מִן הַחֲרָכִים:

My beloved is like a gazelle or a young hart; Behold, he standeth behind our wall, He looketh in through the windows, He peereth through the lattice

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

212 חכמת אדם תאיר פניו

"חכמת אדם תאיר פניו" – כאן מדובר באור של השגה חדשה הנמשך ממקור החכמה.

Ecclesiastes 8:1 קהלת ח':א'

מִי כִהְיֶה חָכֵם וְגַם יוֹדֵעַ פֶּשֶׁר דְּכָר חֲכָמַת אָדָם תֹּאִיר פָּנָיו וְעוֹ פָּנָיו יִשְׁנֹא:

Who is as the wise man? and who knoweth the interpretation of a thing? A man's wisdom maketh his face to shine, And the boldness of his face is changed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ח, א.

213 יאר ה' פניו

ברכת כהנים: "יאר הוי' פניו אליך". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כגילוי עצמות החכמה, זיו הפנים.

Numbers 6:25 במדבר ו:כ"ה

יֹאֵר הָאֵל ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

214 ממקור החכמה הנובע

"נחל נובע מקור חכמה". הביטוי מתאר את האור החדש הנובע ממקור החכמה.

Proverbs 18:4 משלי י"ח:ד'

מִים עֲמֻקִּים דְּבָרֵי פִי־אִישׁ נַחַל נֹבֵעַ מִקּוֹר חֲכָמָה:

The words of a man's mouth are as deep waters; A flowing brook, a fountain of wisdom

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

215 להצהיל פנים משמן

החלק בפסוק המתבאר כאן: הזיו נובע מן השמן, מקור החכמה.

Psalms 104:15 תהילים ק"ד:ט"ו

וַיֵּן יִשְׁמַח לְכַבֵּי־אֲנֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמֶן וְלָחֶם לְכַבֵּי־אֲנֹשׁ יִסְעֵד:

And wine that maketh glad the heart of man, Making the face brighter than oil, And bread that stayeth man's heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

216 ועיין בזהר ויקרא (דף ז' ע"ב)

שם מובא אותו זוהר, עם ההסבר שמוחין דאבא, שבהם מלובש אור אין סוף, הם למעלה מסדר השתלשלות העולמות, וכן מובאות הפניות לרמ"ז על זוהר באמור ולזוהר הרקיע על ויקרא.

הערת קה"ת

נוצר גם לעיל פ' פקודי ו', ג. וראה באוה"ת כרך ג' ע' תשלג נעתק הלשון "פ"י שמן הם המוחין דאבא וירדו מע"ק דרך המזלא ומשם נכנס באבא עכ"ל" ע"ש.

217 כשמן הטוב

"כשמן הטוב על הראש, יורד על הזקן". זהו הפסוק שהזוהר מפרש.

Psalms 133:2 תהילים קל"ג:ב'

כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל־הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל־הַזָּקֵן וְקִרְאֵהוּ שִׁירְד עַל־פִּי מְדוּתָיו:

It is like the precious oil upon the head, Coming down upon the beard; Even Aaron's beard, That cometh down upon the collar of his garments

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

218 במש"כ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לקמן כו, ב.

219 בע"ח שכ"ב פ"ג

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בדפוס שקלאוו תקס"ס. לפנינו שכ"ג (ש' מוחין דצלם) וצ"ל רפ"ז וכאן ט"ס פ"ג. [כ].

220 ומתפארת דאבא נעשה לו נשמה כו' וכתר אמיתי נעשה

האריז"ל מסביר שכלי הכתר של ז"א נעשה מתפארת של אמא, נשמתו מתפארת של אבא, והכתר האמיתי הוא מאריך אנפין עצמו. הטקסט מציין שער 22, פרק 3; בהערת קה"ת נאמר שבמהדורות המצויות מדובר בשער 23 (מוחין דצלם), בתחילת פרק 7.

Sefer Etz Chaim 23:7 עץ חיים כ"ג:ז'

... ודע שהכתר כולל כל מה שיש במוחין וכללות הראש לכן כל בחי' ד' מוחין הם בכתר לבדו ששם שורש המוחין ואח"כ המוחין כוללים כל מה שיש בגופא כנודע שהרי הם מתפשטין בהארתם בג' קוין הו"א. כלי הכתר דו"א נעשה מת"ת דאמא ומת"ת דאבא נעשה (לו) נשמה שבכתר (שהוא ג' אור הדעת) וכבר ידעת שהכתר (דו"א) בבחי' או"מ וגם הכתר דו"א נעשה מת"ת דא"א וכתר אמיתי נעשה מא"א עצמו כנוצר ככוונת ליל שבועות ואין הכתר נמשך ובא עד שיושלם להתקן כל גופא. ובוזה תבין בנשא דקב"ג ע"ב כי או"א הם ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

221 אמור (דק"ב סע"ב)

לפי ההערה, אור התורה אומר שם שהרמ"ז מפרש את ה"כתר" שבזוהר הזה ככתר דעיר אנפין.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך ב' ע' שפה מציין דשם פ"י הרמ"ז עטרה הוא כתר דו"א.

222 וכדין ירית מלכא לאו"א

הזוהר באמור, כשהוא מצטט "צאינה וראינה", אומר שביום שהמלך מוכתר הוא יורש את אבא ואמא. אדמו"ר חזקן מביא זאת בקשר שבין הכתר לאבא.

Zohar, Emor 40:252-42:260 ספר זוהר, אמור מ:רנ"ב-מ"ב:ר"ס R. Judah discoursed here on the verse: "And the Canaanite the king of Arad heard" (Num. 21, 1). 'We have learnt', 1v. T. B. Taanith, 9a. he said, 'that three notable gifts were conferred upon Israel through the three brethren, Moses, Aaron, and Miriam. The manna was given to them for the merit of Moses, the clouds of glory for the merit of Aaron, and the well for the merit of Miriam

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

223 במק"מ פ' אחרי בדה ס"ו ע"ב

לפי ההערה, אור התורה מצטט שם את המקדש מלך: כתר זה בא מתפארת דעתיק דרך בינה דאריך.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' שפד "ופי המק"מ דעטרה זו באה מתפארת דעתיק ע"י בינה דאריך" ע"ש.

224 אם בנים שמחה

"אם הבנים שמחה". בקבלה ה"אם" היא אמא, בינה, מקור השמחה, בחינת היין.

Psalms 113:9 תהילים קי"ג:ט'

מוֹשִׁיבֵי עֶקְרֵת הַבֵּית אִם־הַבָּנִים שְׂמִיחָה הִלְלוּ־קָה:

Who maketh the barren woman to dwell in her house As a joyful mother of children. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

225 עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו

המשנה ששני חלקיה מתארים את הסדר: תחילה רצון האדם שנמשך מן ההבנה, ולאחר מכן הרצון העליון שמתגלה בתוכו.

Pirkei Avot 2:4 משנה אבות ב:ד'

הוא ה"ה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו, כדי שביטל רצון אחרים מפני רצונך. הלל אומר, אל תפרש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע, שסופו להשמע. ואל תאמר לקשאפנה אשנה, שמא לא תפנה:

He used to say: do His will as though it were your will, so that He will do your will as though it were His. Set aside your will in the face of His will, so that he may set aside the will of others for the sake of your will. Hillel said: do not separate yourself from the community, Do not trust in yourself until the day of your death, Do not judge your fellow man until you have reached his place. Do not say something that can- ... not be

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

226 אמור (דצ"ד ע"א)

ההערה מתקנת את מספר העמוד של הוזהר הזה ל-95 ומפנה לאור התורה, שם נדון העניין.

הערת קה"ת

צ"ל צה. [כ]. וראה באוה"ת שה"ש כרך ב ע' שפד.

227 והא יין מעטרא למלכא בעטרוי

הוזהר באמור אומר שהיין של הקידוש הוא שמחת התורה, ויין זה מכתיר את המלך בכתריו, ומצטט "שבהם הכתירה לו אמו". הטקסט מציין דף 94א; בהערת קה"ת מתקן לדף 95.

Zohar, Emor 25:123-26:131 ספר הוזהר, אמור כ"ה:קכ"ג-כ"ו:קל"א
R. Isaac asked R. Judah: 'Why have we learnt that Sabbath is to be remembered over wine?' He replied: 'Because wine represents the joy of the Torah, and the wine of the Torah is the universal joy'

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

228 בד"ה ויקהל משה

ההערה מציינת שהמאמר "ויקהל משה" נמצא בתורה אור, פרשת ויקהל.

הערת קה"ת

תו"א פ' ויקהל.

229 ויקהל משה

"ויקהל משה", הפתיחה של מאמר שהטקסט מפנה אליו.

Exodus 35:1 שמות ל"ה:א'

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עֵדֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם:

And Moses assembled all the congregation of the children of Israel, and said unto them: 'These are the words which the L-RD hath commanded, that ye should do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

230 הערת קה"ת מפנה Zohar, Emor 24:104-111 למילים האלה.

Zohar, Emor 24:104-111 ספר הוזהר, אמור כ"ד:ק"ד-ק"א

231 הוזהר בפרשת ויקרא מפרש את "כשמן הטוב על הראש" כשמן המשחה הקדוש, הנמשך מעתיקא קדישא על ראש המלך. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לבאר שהשמן הוא מקור החכמה.

Zohar, Vayikra 13:97-16:104 ספר הוזהר, ויקרא י"ג:צ"ז-י"ז:ק"ד

פסוק 33

232 צאינה וראינה

הפסוק הפותח, הנקרא כאן כ"צאו" אל העולמות התחתונים, או כ"לכו" אל לחמה של תורה, כדי "להביט בכתרי".

Song of Songs 3:11 שיר השירים ג':יא

צֵאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָהּ לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם הַתְּנַתּוֹ וּבְיוֹם שְׂמִינָת לְבָו:

Go forth, O ye daughters of Zion, And gaze upon king Solomon, Even upon the crown wherewith his mother hath crowned him in the day of his espousals, And in the day of the gladness of his heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

233 כדי להיות גילוי בחינת עטרה . . וכמו עד"מ שאבן טוב

על פי ההערה, המאמר מביא את הקטע הזה: כדי לראות את העטרה, אור הכתר, צריך "לצאת" מאצילות אל היכלות הבריאה. כשם שאי אפשר לראות את האותיות החקוקות באבן יקרה על האבן עצמה, אלא רק כשהן נלחצות בשעווה, כך באצילות, שבה "הוא וכליו אחד", אי אפשר להשיג את הכתר אלא ביציאה אל היכלות הבריאה.

הערת קה"ת

מובא בד"ה וספרתם עזר"ת ע' קצב שמציין לכאן: "שכדי לראות בעטרה שעטרה לו כו' שהוא אור הכתר, צ"ל צאינה מאצ"י בהיכלות דברי' שם דוקא תוכלו לראות כו', וכמו עד"מ החותם אותיות החקוקים על אבן טוב הרי על האבן טוב אינם ניכרים האותיות עם היות שזהו עצם החותם, רק כשנחתמים על השעווה אז נראים האותיות כו', ועד"ז באצ"י דאיהו וגרמוהי חד זהו כמשל בהירת האב"ש שם לא יהי' ההשגה באור הכתר אלא ע"י צאינה בהיכלות דברי' כו'" עכ"ל שם.

234 בעי"ה שלי"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בדפוס שקלאוו תק"ס. לפנינו שלי"ב. [כ].

235 ותתצב אחותו מרחוק

מרים עמדה מרחוק כדי לראות מה יקרה למשה. המקובלים מפרשים "מרחוק" כחכמה.

Exodus 2:4 שמות ב':ד'

וַתִּתְּצֵב אַחֲתָהּ מֵרָחֹק לִדְעָה מַה־יַּעֲשֶׂה לוֹ:

And his sister stood afar off, to know what would be done to him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

236 כי כל אורות אבא הם מרחוק ולא מקרוב

האריז"ל כותב שהוזהר מפרש "מרחוק" כחכמה, ומביא את הפסוק "ותתצב אחותו מרחוק", שכן כל האורות של אבא הם מרחוק ולא מקרוב. בטקסט מצוין שער ל"א; בהערת קה"ת נאמר שבמהדורות של ימינו זהו שער ל"ב.

Sefer Etz Chaim 32:3-4 עץ חיים ל"ב:ג-ד'

... בספר יהושע גבי מלחמוס העי אבל לא במטה של משה לפי שג' אורות אלו יוצאין מיסוד אבא שהוא בחי' משה לכן במות משה נסתלקו אלו האורות. ובוה תבין טעם גדול למיתת משה ודור המדבר ולא נכנסו לארץ כנען ובניהם דרא אחרא נכנסו וזה תימא גדול. והנה בוזהר פרשת בראשית דכ"א ביארו דבניהם היו מסטרא דיהושע דאיהו סיהרא שהוא רומז ברחל נוקבא דז"א והיא הנקראת ארץ ישראל לכן נכנסו שם אבל משה ודורו שהיו מבחי' ג' האורות הנ"ל שיש להם מעלה יתירה לכן בהסתלקותן נסתלקו גם הם משם שרשם כי ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

237 אם הבנים שמחה

"אם הבנים שמחה" — כאן הכוונה לאמא, ה"אם" שמכתירה את המלך.

Psalms 113:9 תהילים קי"ג:ט'

מוֹשִׁיכִי עֶקְרַת הַבִּית אִם־הַבָּנִים שְׂמִיחָה הִלְלוּ־יָהּ:

Who maketh the barren woman to dwell in her house As a joyful mother of children. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיג, ט.

238 ולחם לבב אנוש יסעד

הלחם שצריך לבוא לפני היין.

Psalms 104:15 תהילים ק"ד:ט"ו

וַיֵּן יִשְׁמַח לִבְב־אָנוּשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמֶן וְלָחֶם לִבְב־אָנוּשׁ יִסְעֵד:

And wine that maketh glad the heart of man, Making the
.face brighter than oil, And bread that stayeth man's heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, טו.

239 לכו לחמו בלחמי

"לכו לחמו בלחמי", הנקרא כאן כ"צאוי" שבפסוק הפותח.

Proverbs 9:5 משלי ט:ה'

לְכוּ לַחְמוּ בִלְחָמִי וְשִׁתּוּ בַיַּיִן מִסֻּכָּתִי:

Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have'
.mingled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ט, ה.

240 בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו

אחד הקטעים בוהר שהטקסט מצטט על הפסוק הזה, בפרשת ויחי.

Zohar, Vayechi 72:752-73:761 ספר הזהר, ויחי ע"ב:תשנ"ב-
ע"ג:תשס"א

In the expression "his bread" the reference of the word "his" is not specified; but we may divide the word lahmō (his bread) into lehem van, that is, "the bread of van" (which signifies the heavens); hence it is written: "Behold, I will rain bread from heaven for you" (Ex. 16, 4). It is from thence that the tree of life is nourished and crowned, and when it receives this nourishment, then it "yields the dainties of the king". This king is the Community of Israel, who is fed ... therefrom

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

241 בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו

אחד הקטעים בוהר המצוטטים במאמר על פסוק זה, בפרשת וארא.

Zohar, Vaera 1:1-8 ספר הזהר, וארא א':א'-ח'

242 בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו

אחד הקטעים בוהר המצוטטים במאמר על פסוק זה, בפרשת אמור.

Zohar, Emor 35:167-171 ספר הזהר, אמור ל"ה:קס"ז-קע"א

243 בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו

הזוהר מפרש את הביטוי "חופתו" כ"הכתר שעטרה לו אמו ביום חתונתו".

Zohar, Beha'alotcha 1:1-2:5 ספר הזהר, בהעלותך א':א'-ב':ה'

The "chamber" from which he goes forth is the starting-point of light, referred to also in the words of the next verse, "from the end of the heaven", which is, indeed, the starting-point of all. From that point he goes forth veritably as a bridegroom to meet his bride, the beloved of his soul, whom .he receives with outstretched arm

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

244 בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו

אחד הקטעים בוהר המצוטטים במאמר על פסוק זה, בפרשת בלק.

Zohar, Balak 44:432-440 ספר הזהר, בלק מ"ד:תל"ב-ת"מ

AND THE ANGEL OF THE L-RD STOOD, ETC. Said R. Abba: 'These verses have a profound symbolical meaning, and it was not for nothing that the angel went forth to appear to an ass and to meet it now here and now there. All was designed by the Holy One, blessed be He, to protect Israel from the domination of the evil species. We have learnt that from the side of the Mother when she is crowned there issue in her crowns fifteen hundred sides graven in her ornaments. ... When

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

245 ועיין מענין צאינה וראינה . . בלק ר"ט א'

על פי ההערה, רבים ממקורות הזוהר האלה מועתקים שם.

הערת קה"ת

הרבה מ"מ אלו נעתקו באוה"ת שה"ש כרך ב ע' שבב ואילך.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); Rabbi Mike Feuer, Jerusalem Anthology (CC-BY); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Daat Shemot Rabbah (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Wikisource Sefer HaBahir (CC-BY-SA); Sefer Etz Chaim (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/20/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/20/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק